

1965 mutlu bir yıl olsun

Yıl: 4 - Sayı: 92 | 1 OCAK 1965 | 125 Kuruş

OKUYUCUDAN YÖN'E

YÖN Yazı İşleri Müdürlüğüne

Kıymetli derginizin devamlı okuyucusuyum. Anayasamızın demokratik esasları ile, insan hakları ile fikir özgürlüğü esprisi ile asla bağdaşmıyan ve Musolini faşizminin kanunumuza düşen korkunç gölgesi 141-142 maddeler hakkında açtığınız azimli mücadele vatanımızda gerçek özgürlüğü yerleştirecek şekilde yankılar uyandırmıştır.

Açık oturumda tanınmış ceza otoritelerinin serd ettiği mütalâalardan da anlaşıldığı üzere sözü geçen maddelerin fikir hürriyeti ile ve Anayasamızın 8-11-20 inci maddeleri ile telifine imkân yoktur. Bunun aksini iddaa ve ifade edecek haysiyetli bir ceza otoritesi bulunamaz.

Benim asıl değinmek istediğim husus ise bu korkunç faşist zihniyetin ceza kanunumuzdaki yer yer savcılar ve mahkemeler elinde işletilen maddelerinin farklı tatbikatıdır.

Ceza hukukunda aranılan sarih, kesin ifadelerden mahrum olan bu maddeler İstanbul'da başka, Ankara'da başka ve meselâ KUTAHYA'da başka şekil ve şartlarla tatbik edilmektedir. Adalet bakanı ne kadar savcılar kanunları tatbik için iş başındadır diye teminat verirse versin kanun aynı ölçüler içinde tatbik edilmekten uzaktır.

Ben 142/4 den 1 yıla mahkûm edildim. Halen dâva dosyası temyiz 1: Ceza dairesinde 26/Şubat/1965 de mürafaalı görüşülecektir. Dosyam tetkik edilirse görülecektir ki: Mahkûmiyetime, evvelce Sosyalist parti üyesi olmam, sosyalist bir idareyi arzu etmem, Cezair, Mısır, Irak, Suriye gibi komşu ülke rejimlerinin komünist olduğunu kabul etmemem, Cezair Milliyetçilerine sempati ifade ve Fransızları takbih etmem, Amerikan füze rampaları ile Türkiye'deki Amerikan siyasetini takbih etmem Washington'dan istenilen herşeyi olduğ gibi kabul ederek bağımsızlığımızı yitirmek tehlikesinden bahs etmem ve benzeri sebeplerden mahkûm edildim. Keza iddianame baştan ayağa sosyalizmi bir komünist paravanası olarak takbihle başlayıp toprak reformu isteği ve yukarda saydığım devletlere sempati ile Amerika'ya antipatiyi Komünist olduğumun sübut delilleri saymış ve önce 142/1 den ihtilat unsuru olmadığı için de sanki 142/4 de ayni unsur aranması lâzım değilmiş gibi daha birçok kanunsuz ve usül dışı davranışlarla mahkûmiyet kararı vermiştir. Bu kanunsuzluklar hakkında temyiz layihamda ve Yüksek Hakimler Kurulu Başkanlığına yaptığım 31/Temmuz/1964 tarihli şikâyet dilekçemle Adalet Bakanlığına 25/Eylül/1964 tarihli şikâyet dilekçesinde geniş bilgi vardır. Yalnız kısaca en bariz bir kanunsuzluğu zikredeyim. Hakkımda red ettiğim ve bu hususu zapta geçirttiğim heyet red yerinde değildir diyerek karar vermiştir. Derginiz alâkadar olmak arzu ederse elimde mevcut dosyayı göndermeye amadeyim.

Samimiyetsiz ve hürriyet ve demokrasi anlayışı ile başdaşması imkânsız bu maddeler mevcut oldukça hiçbir hükûmet ve meclis demokrasiye ve Anayasaya samimi bağlılıktan bahs edemez. Etse de inanan olmaz. Vatandaş az da bilse sağ duyusu ile bunu tesbitten aciz değildir. Alâkadarları gerçekten Anayasaya bağlılıklarını ispata çağıran ekli çağrımın derginizde yayınlamasının teminini rica ederim. Saygılarımla.

İzzet MUSTAFAOĞLU
Ceza Evinde Siyasi Tutuklu
KÜTAHYA

Anayasa'yı savunma çağrısı

Sayın Devlet Başkanı Cemal Gürsel — Cumhuriyet Senatosu Başkanı Enver Aka — Millet Meclisi Başkanı Fuat Sirmen — Anayasa Mahkemesi Başkan ve Üyeleri — Yüksek Temyiz Mahkemesi hâkimleri — Adalet Bakanı — İçişleri Bakanı — Anayasanın ve Demokratik idarenin gerçek ve güvenilir koruyucusu Türk Silâhlı Kuvvetlerinin Sayın Kumandanı Cevdet Sunay — Siyasi partiler — Ceza Hukuku otoriteleri sayın öğretim üyeleri — İnsan Haklarının savunucusu ve bu yolda gerçek çabalar gösteren avukatlar — İnsan Haklarına candan bağlı Üniversite talebe teşekkülleri - Sayın Prof. Tahsin Bekir Balta, Diyarbakır Senatörü İhsan Hamit Tiğrel, Diyarbakır Milletvekili Adnan Aral — Avukat Baha Arıkan — Prof. Bahri Savcı, Ceza Hukuku Asistanı Çetin Özek, Yazar Çetin Altan, İlhan Selçuk, gerçek fikir özgürlüğü savunucusu YÖN, Sosyal Adalet dergileri ve daha gerçek fikir hürriyetine batı demokratik anlayışına ve insan haklarına inanan bütün aydınlar sizi Anayasamızın 8 - 11 - 20 nci maddelerini yürürlüğünden üç yıl geçmesine rağmen ihlâl eden TÜRK CEZA KANUNU'nun 141 - 142 nci maddelerinin iptâli için gayrete ve mücadeleye çağırıyorum.

Anayasaya gerçek ve samimi bir bağlılık duyan hiç bir aydın vatandaşın mezkûr maddeleri İNSAN HAKLARI EVRENSEL BEYANNAMESİNE — AVRUPA İNSAN HAKLARI KOMİSYONU RAPORLARINA — FİKİR VE KANAAT HÜRRİYETİ anlayışı ile bağdaştırmasına imkân yoktur. Eğer bugün mezkûr maddeleri Anayasaya uygun ve bu hali ile lüzumlu gören hukukçu ve aydın çevreler varsa, bunlar ancak statükocu ve sosyal adalet ilkelerine kendi öz çıkarları sebebiyle muhalif kimseler ya da gerçek bir hürriyet anlayışı ve onun tolerans esprisine ulaşmamış ve dolayısile diploma aydınlığından öteye geçememiş kimselerdir.

Sayın Adalet Bakanı bilhassa iyi bilmelidir ki, bu kanun Türkiyemizin her vilâyetinde, her savcısı tarafından kendi sübjektif kıstaslarına göre tefsir ve bir fiile uygulanmaktadır. Keza mahkemelerde cezai tatbikatta aynı durumdadır. Bu açık hakikati hiçbir kimse tekzip edemez. Zira bugüne kadar memleketimizde nice dâvalar açılmış ve çokları beraatle neticelenmesine rağmen fişlenen kimseler takip edilmekten kurtulmadığından başka yıllarca hapishanelerde süründürülmüştür.

Bu maddeler ceza hukukunun açıklık, kesinlik ölçülerinden zerrece nasipdar olmamıştır. Tatbikatı siyasi eğilimlere ve hükûmetlerin tutumuna paralel yürümüştür. Meselâ yedi sene evvel grev sözünü ağza almak komünistlik sayılıp mahkûmiyet kararı verilmişken bugün çok daha ileri akımlar müsamaha görmektedir. Müsamaha ise teminat değildir.

Eğer demokrasi bir ahlâk ve fazilet anlayışı ise, eğer Anayasaya samimi olarak inanıyorsak, kapitalizmi savunmayı serbest bırakıp sosyalist bir ekonomiyi savunmayı suç sayan bu anlayış ve tatbikatın bu çirkin gölgesini mucidi olan Musolini'nin yanına göndermekte daha fazla beklemek caiz olamaz.

Bugün tek bir hukukçu ciddi bir otorite bu maddeleri savunmak cesaretini kendinde göremiyor.

Anayasa Mahkemesi Sayın Başkan ve Üyeleri bütün milletin ümidi ve gözü sizin üzerinizde. Elinizde bu maddelerin iptâli için açılmış bir dâva var. Dâva açılalı bir yılı geçiyor. Bu maddelerle tutuklu ben ve benden başka bir çok vatandaşlar var. Bu vatandaşların hürriyeti, istikbali de sizin evlât ve yakınlarınız kadar korunmaya ve savunulmaya lâyıktır. Ne duruyorsunuz? Ya bu maddeler Anayasaya aykırıdır diye iptâl, ya da uygundur diye dâvayı red etmektense, işin bir müddet o da ne kadar olduğu gayri meçhul bir müddet bekletilmesi adalet anlayışına ve sizden büyük Milletimizin beklediği fonksiyona uygun mudur? Hiç olmazsa bu yoldaki dâvaların bu mesele hükme bağlanıncaya kadar gayri mevkuf olarak icrası için bir karar alınamaz mı? 27 Mayıs inkılâbı ve o inkılâbın getirdiği Anayasa ile kurulmuş bir kurumda ona lâyık olduğu şekilde korumakta, işi bu kadar yavaştan alırsa Milletimizin ümitlerine yazık olacak. Sizleri ANAYASAMIZI SAVUNMAYA çağırıyorum. Çağrıya uyacağınız ümidi ile hürmetlerimle.

İzzet MUSTAFAOGLU

Özel Teşebbüsün yüksek okulları

Yüksek okulların özel teşebbüs için kârlı bir yatırım alanı olduğu anlaşılmış olacak ki, bu yıl çeşitli meslek kollarında çok sayıda yenileri açıldı. Önceleri bu davranışın yararlı olacağı sanılmış ise de kısa zamanda düşündürücü ve hattâ endişe verici bir durum alacakları ortaya çıkmıştır.

Yüksek okulcu özel teşebbüse ilk karşı çıkışlar öğrenci kuruluşlarından olmuştur. Her ne kadar bu çıkış, konunun değişik yönlerden artışılması şeklinde belirmemiş ise de, gene de dikkatleri olay üzerine çekmesi bakımından etkili olmuştur.

Binlerce aday arasında başarı gösterip, devlet üniversitelerinde okuma imkânını kazananlar, karşılarında para gücü ile diploma alacakları görünce haklı olarak seslerini yükselttiler. Bu arada öğretim üyelerinin durumlarına da dokundular.

Bugün için her üniversitelinin yılda Devlete 5000 liradan aşağıya mal olduğunu sanmıyoruz. Hal böyle iken özel okullarda 5000 lira yıllık ücretle öğrenci okutulabilmesi ilk bakışta özel sektörün devletçiliğe üstünlüğünü akla getirebilir.

Bu konunun çeşitli yönlerden değerlendirilmesi, fayda ve zararlarının belirtilmesi, özel yüksek okulların geleceğine ışık tutulması gereklidir. Bu gaye ile değişik görüşlerin ortaya çıkması olumlu bir sonuca varılmasını sağlayabilir.

SOSYAL ADALETE AYKIRILIK

Paralı yüksek okullar, bazılarında 3-5 özel burs sağlanmasına rağmen, önce sosyal adaletsizliği arttıran birer kuruluş olmaktadırlar. Sosyal adaleti gerçekleştirmek zorunda olan ve sosyal devlet niteliği Anayasada belirtilen İdarenin, sadece bu nedenle özel yüksek okulların açılmasına karşı olması gerekirdi. Ancak, o zaman ayni imkânları Devletin yaratması da şart olurdu. Devlet bunu yapması mümkün iken yapmamış ve özel teşebbüsü ne olursa olsun desteklemek gayretinden sıyrılamamıştır.

Özel okullar sadece paralı çocuklara açık olduğundan, dar gelirli ve yoksulların, tüm yüksek öğrenimliler içindeki oranı azalacaktır. Düne kadar, dahi eğitim yönünden mevcut olan eşitsizlik bu defa dar gelirliler aleyhine iyice belirli bir hal almaktadır.

YETERLİ ÖGRETİM ÜYESİ

Yüksek okul ilânlarında öğretim kadrosunun açıklanmasına özellikle dikkat edilmektedir. Gerçekten, bu okullarda görev alan öğretim üyelerinin, öğrencilerin yetişmeleri için yeterli olduklarını kabul etmek zorundayız. Çoğunlukla üniversite kadrolarında bulunmaları da bu yargının nedeni olarak gösterilebilir. Bu duruma rağmen gene de özel okullarda ders vermeyi kabul eden öğretim üyelerini haksız bulanlar vardır. Bu şekilde düşünenlere katılacağımız dayanaklar şöyle olabilir:

1 — Düne kadar devlet üniversitelerinde gece tedrisatı yapılması ortaya atıldığında, öğretim üyesi azlığı öne sürülürken, aşağı yukarı aynl kadro, hem de devlet üniversitelerinin ders saatleri dahilinde, özel okulların ihtiyacını karşılayabilmektedir. Şu halde önemli olan öğretici azlığı değil, belki onlara verilmesi mümkün olan paranın miktarıdır.

2 — Üniversitedeki görevinden ayrı olarak yüksek okullarda da ders vermeyi kabul eden öğretim üyelerinin, öğretmenlik gereklerini yeteri kadar yapıp yapamayacakları da düşünülmeye değer. Bizde esasen düşük olan öğrenci-öğretici oranı, şimdi daha da düşecektir. Bir öğretim üyesinin öğrenci başına ayırması gereken ders saatinin belirli bir ölçüden aşağıya düşmesi, öğreticilerin elinde olmaksızın, öğrencilerin yetişmesini ters yönde etkileyecektir.

3 — Üniversitelerimizde esasen yetersiz durumda olan araştırma çalışmaları ve bilimsel yayınlar, zamanın bir kısmının özel okullara ayrılması sonucunda iyice azalacaktır.

Bunlara ilâve olarak özel okullardaki tesis, ders aracı, lâboratuar gibi öğretim teçhizatının devlet okulları ölçüsünde olmadığı ve olamayacağı düşünülürse, bu okullarda okuyanların yetişme imkânsızlıkları tamamen ortaya çıkacaktır.

Ergun UNARAN
Mimar — İzmir

Sağcıların durumu

Mecmuanızı zevk ve ibretle devamlı olarak takip etmekteyim. Bu arada çözemediğim, benim için meçhûl olan bir cihetin tenvirini rica ederim.

Mememleketimizde solcu ve sağcı basın diye bir gruplaşma mevcuttur, solcu basında şimdiye kadar takip edebildiğim, Yön ve Sosyal Adalet dergileri ile Sosyal Yayınlar v.s.'nin bu sahada yayınladıkları tercümeler. Hepsi ciddî, ilmî, tatmin edici, insan zekâsı ve haysiyetine yakışır yazılardı. Buna mukabil şimdiye kadar sağcı denilen gruptan, kahrolsun, yokolsun, gibi ipe sapa gelmez lâflardan, hattâ bazı ufak gazetelerin iğrenç, çirkin ve ahlâk mefhumundan yoksun manşetlerinden başka mukabil bir hareket göremedim. Acaba bizde veya diğer memleketlerde de sağcı grupun ciddî ve ilmî bir etüdü yok mudur, yoksa bizim memleketteki politika hokkabazları bu sahada pek mi yaya?

Rahmi Gülerel
İnşaat ustası — İstanbul

Ben sadece gülüyorum

Herif harç çekiyor on liraya
Yedi kat apartmana
İniyor çıkıyor öksüre tıksıra
Ben buna gülüyorum.

Herif otuz lira alıyor
Tık tak tıkı tak
Solu soluma
Ben buna gülüyorum.

Hizmetçi kahve pişirir az şekerli
Yenice sigarası içiyor
Herifin karısı
Ben buna gülüyorum.

Tarlada çalışır çalışkan
Bir köylü kadını
Akşama çorba içer
Ben buna gülüyorum.

Herif nişan almış nutuk atıyor
Sıra sıra kayalara
Gün doğdu çarıklıya pırıl pırıl
Ben buna gülüyorum.

Çırılçıplak meşeliğin çobanı
Serilmiş kestane dibine
Aç anam avradım
Ben buna gülüyorum.

Müşküreli Başaran

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T.A.Ş.

ADRES: Yazı İşleri : Sümer sokak No: 16/3 Yenişehir — ANKARA
Telefon: 17 09 80. — İstanbul Bürosu (Satış - İlân ve Abone İşleri): Molla Fenari sok. No. 32 Cağaloğlu — İstanbul. Tel: 22 95 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L., Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L., Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLÂN: ... şekli çıkacak ilân ve ... Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. 80 ... reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez.

BAKIŞ

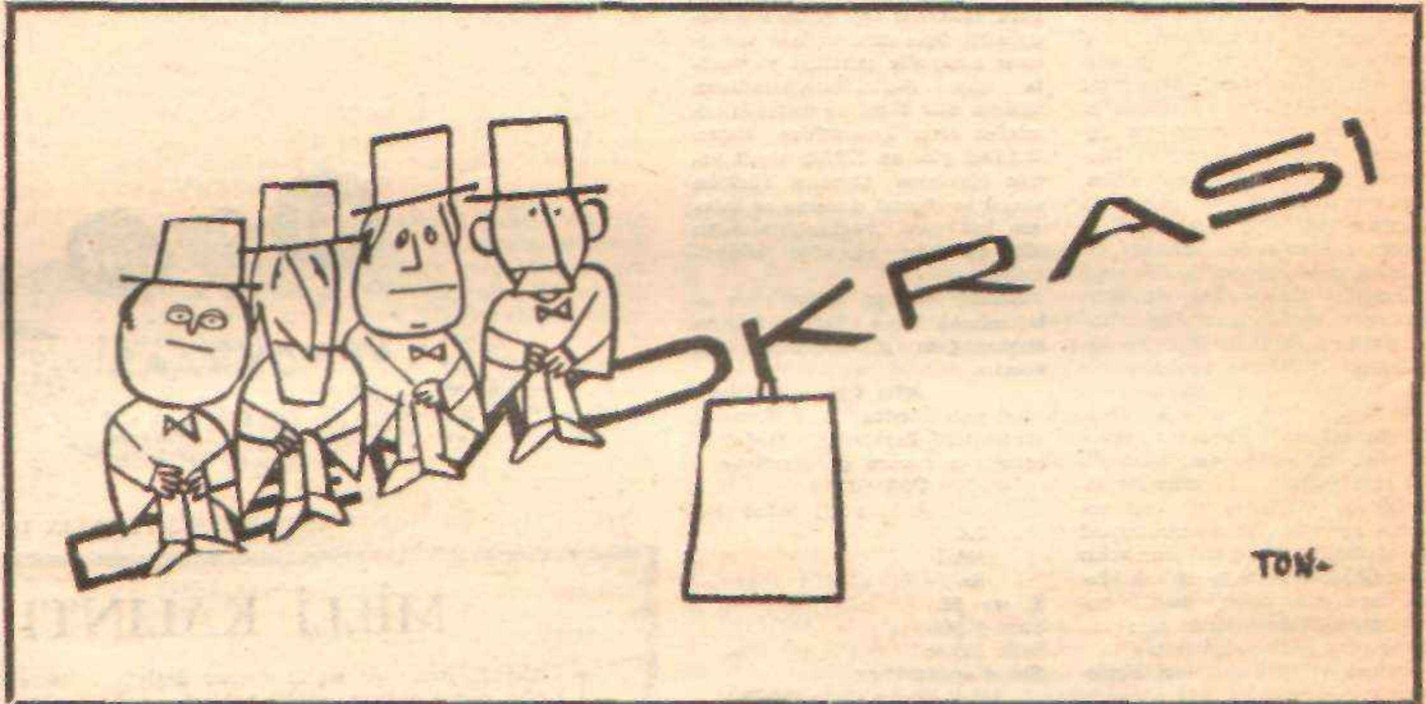
Ereğli-Çelik dosyası açılmalıdır

Sanayiin temeli çeliktir ve Türkiyede yassı hadde mamûlleri imâl edecek bir tesisin kurulmasında çok geç kalınmıştır. Bu bakımdan Ereğli Çelik gibi bir tesisin kurulması memnuniyetle karşılanabilir. Ne var ki Ereğli - Çelik korkunç bir israf ve soygun kaynağı olarak karşımızdadır: 1 milyar liranın altında maledilebilecek böyle bir tesisin maliyeti şimdiden 3 milyar liraya yaklaşmıştır. Bu maliyetin daha da yükselmesi muhtemeldir. Halbuki Japon Iwai Co. Ltd. firması Ereğli-Çelik ayarındaki bir tesisi 60 milyon dolara, yani 450 milyon liraya kurabileceklerini açıklamıştır. Mühendislerimiz, yıllarca önce böyle bir tesisin 800 milyon liraya çıkabileceğini belirtmişlerdir. Çelik. baş zamanında Sanayi Bakanlığının hazırladığı bir etüd, Yunanistanın ayni nitelikte bir tesisi, 1 milyar liranın altında mal ettiğini ortaya koymuştur. Diğer bütün ülkelerle yapılar karşılaştırmalar, Ereğli - Çelik maliyetinin 3 ilâ 5 kat yüksek olduğunu göstermektedir. Demek ki Ereğli-Çelik'te 2 milyar liraya yakın bir israfın ve yolsuzluğun mevcudiyeti kesinlikle söylenebilir. Tesis giderlerinin büyük kısmı, yüzde 5 3/4 ilâ 7 gibi çok yüksek faizli dış kredilerle sağlanmıştır. Ağır faiz yükü, yüksek maliyeti, daha da tahammül edilmez bir hale getirecektir.

Bu parayı milletçe ödeyeceğiz. Zira Ereğli - Çelik soygunu, tesis mamûlleri çok yüksek fiyatlarla satılarak kapatılacaktır. İthalât durdurulacak ve tekel durumundaki Ereğli - Çelik alabildiğine yüksek fiyatlarla satış yaparak hovardalığın bedelini millete ödetecektir.

Ereğli - Çelik mamûlleriyle kurulacak sanayi pahalıya mal olacak, bu tesisler de yüksek maliyetli mal imal edeceklerdir, ya da yüksek çelik fiyatları, sanayicilerin yeni yatırımlara gitmesini engelleyecektir. Her iki halde de [illegible] millet zarar görecektir.

10 yıllık bir amortisman süresi içinde, Ereğli - Çelik her yıl 300 milyon lira kadar tesislerin amortismanına ayıracaktır. Böylece Ereğli - Çelik mamûllerine ton başına ortalama 900 lira civarında amortisman bedeli düşecektir. Ayrıca milyarlarca lira borç ödemek ve hissedarlara kâr sağlamak gereklidir. Bu sebeple, Ereğli - Çelik, tek satıcı durumundan faydalanarak anormal derecede yüksek fiyatlarla mal satacaktır. Nitekim Ereğli - Çelik temel satış fiyatlarını açıklamıştır. Ereğli'de 1 ton [illegible], istihsal vergisi dahil 3528 liradır. 1 ton tenekenin satış fiyatı İtalyada 1422, Fransada 1917, Almanyada 2043 liradır. Levha için Ereğli - Çelik satış fiyatı 2184 liradır. Levhanın satış fiyatı Fransada 1000, Belçikada 1080, Almanyada 1086, İtalyada 873 liradır. Demek ki Ereğli fiyatları Avrupa fiyatlarından bir kat fazladır.

Eninde sonunda halkın soyulmasına dayanan bu hovardalık bir sürpriz değildir. Soygun, bile bile kabul edilmiştir. Tesisin kurulma sında ve yürütülmesinde söz sahibi olan firmaların isimlerini sıralamak bile bunu göstermeye yeter:

1. Kuruluşa ait tetkiki ve iktisadi etüdü yapan firma: Koppers Corp.
2. Etüdü inceleyenlerden biri: Cevat Sürbek (Ereğli - Çelik Genel Müdürü).
3. Ereğli - Çelik hissedarları: Koppers Grubu.
4. Teçhizat mübayaasını yapacak olan firma: Koppers Grubu.
5. Müşavir firma: Koppers Grubu.
6. Montaja nezaret ve ilk işletici firma: Koppers Grubu.
7. Sevkü idare müşaviri firma: Koppers International.
8. Bazı mühendislik hizmetleri: Türk Koppers.

Kısaca, Amerikan Kalkınma İkraz Fonundan sağlanan krediler, Koppers müşavirinin tasvibiyle, Koppers projelerine uygun olarak, Koppers'in sevkü idaresi altında, Koppers'in kurucusu bulunduğu Ereğli - Çelik için teçhizat alma yolunda kullanılmaktadır! Şirketin, parasız hissedarı yapılan Koppers'in, Amerikan Hükûmetinin ileri sürdüğü şartlar sayesinde vurduğu vurgun ortadadır.

Türk Hükûmeti, bunun gibi daha bir sürü, utanmazca soygun hükmünü ikraz anlaşmasıyla kabul etmiştir. Ayrıca 27 Mayıstan tam 36 kün önce, 26.4.1960 tarihinde 4/12975 sayı ile kabul edilen bir Ereğli - Çelik Şirketi kurucular anlaşması olduğu ve bunun ne sebepten bilinmez Resmî Gazetede yayınlanmıyarak gizli tutulduğu ileri sürülür.

Mesele, Ereğli - Çelik'in 126 milyon liralık hisse senedine parasız sahip olan oKppers Grubunun soygunuyla bitmemektedir. Türkiyedeki inşaatta sayısız hovardalıklara sebebiyet vermiş olmalı ki, şirket para sıkıntısı çekmeye başlamış ve devletten devamlı para isteme zorunluğu ortaya çıkmıştır. Üst yapı işlerini yapan Foster Wheelers firmasının, dışarıdaki başka şirketlerden yaptığı mübayaalar için dahi, anlaşmaya göre faturayı kendisinin kesmesinin sağladığı avantajlar kolayca tahmin edilebilir. Şirket, geçmiş devirde çok şikâyet olunan maliyet - kâr sistemini de, sistemin işleveceği tavanı 139 milyon liradan 160 milyona çıkararak yürütmeyi becermiştir. Temel inşaatı yapan Morrison, hakem yoluyla 10,5 milyon lira ek ödeme almıştır. Şirkette, özellikle yabancı personelin ücretleri görülmemiş rakamlara ulaşır.

Ereğli - Çelik'in canı istediği firmaya verdiği çeşitli ihaleleri de, haklı haksız br sürü yolsuzluk söylentilerine yol açmıştır. O kadar ki Sanayi Bakanı açıkça, «Ereğli - Çelik'in çalışmalarından memnun değilim» diyebilmektedir. O halde düzeltsinler. Bakanlar, düzeltemeyiz, kontrol yetkimiz yok mazeretine sığınmaktadırlar. Bir şirket ki 600 milyon liralık sermayenin yarısından fazlası devlete aittir, şirketin Türk parası ihtiyacı cömertçe hazineden karşılanır ve bu şirkette yolsuzluk hikâyeleri ayyuka çıkmıştır, ama devlet müdahale edemez! 313 sayılı kanunla tasdik edilen ikraz anlaşmasına göre, Türk Hükûmeti, tesinin ikmâli için gerekli parayı, finansman plânında yer almasa dahi sağlamaya «kayıtsız, şartsız» mecburdur. Bu «kayıtsız, şartsız» mükellefiyete rağmen, Türk Hükûmeti, devlet hissesi yüzde 100'e yaklaşsa bile, Şirketin özel hissedarların kontrolünde kalacağını taahhüt etmiştir.

Demiyoruz ki bu anormal duruma son vermek için şirket devletleştirilsin. CHP programının çelik tesislerinin devlet elinde olacağı yolundaki açık hükmüne rağmen, Hükûmetlerin buna cesaret edemiyeceğini biliyoruz. Ama hiç değilse, yerli ve yabancı kapitalistlere vurgun kazançları sağlamak için, memlekete açıktan 2 milyar liraya yakın külfet yükleyen anlaşmanın değiştirilmesi için teşebbüse geçilebilir ve başıboş şirket kontrol altına alınabilir. Apaçık bir soyguna devletin daha fazla göz yumması düşünülebilir mi? Gerekçe o kadar kuvvetlidir ki, buna kimsenin itiraz edememesi gerekir. Peki, Hükûmet, Amerikan Hükûmetinden böyle bir talepte bulunma cesaretini dahi kendinde görememektedir, ama hisselerinin çoğuna sahip olduğu halde, oy sayısı bakımından azınlıkta bulunduğu Genel Kurul olağanüstü toplantıya çağırarak yolsuzlukların hesabını orada da mı soramaz? Daha kestirme yoldan, şirketin Koppers Grubuyla birlikte bütün işlerini yöneten baş sorumlu durumundaki İdare Meclisi Başkanının Sümerbank temsilcisi olduğunu da mı hatırlamaz? Bu Sümerbank temsilcisine neden işten el çektirilmez?

Daha birkaç yıl önce «Bugün Afrika kabileleri, kendi toprakları nı işleten yabancılara karşı ay[illegible]lanmışlardır. Bizim iktidar, gül gibi toprağımıza Afrika kabilelerinin kavduğu sermayevi getirmek istiyor» diyen İnönü'nün başında bulunduğu hükûmetler, yabancı sermaye karşısında bu kadar mı boynu büküktür?

Hiç şüphe edilmesin, Ereğli - Çelik dosyası bir gün mutlaka açılacaktır.

Doğan Avcıoğlu

MİLLİ EMNİYET RAPORUNU AÇIKLIYORUZ

Eğer modern Anayasaya rağmen, ilkel bir polis rejiminde yaşamak istemiyorsak, Millî Emniyet teşkilâtı derhâl islah edilmelidir

Yayınladığımız Milli Emniyet raporunu okuyunca dehşete kapılacaksınız ve «Türkiyede demokrasi yoktur, Anayasa yoktur, bir polis rejimi vardır» hükmüne ister istemez varacaksınız. Bir öğretmen, Türkiye Öğretmen Dernekleri Milli Federasyonu adına, çeşitli partilere mensup olan veya partisiz aydınların, yazarların, üniversite hocalarının katıldığı bir «demokrasiyi koruma ve faşizmle mücadele» toplantısına gitmiştir. Bakanlık, bunun üzerine tahkikata girişmiş, Milli Emniyetten öğretmenin «sosyal ve siyasal durumu hakkında» bilgi istemiştir.

Milli Emniyetin verdiği rapor, tek kelime ile, korkunçtur. Rapora göre, «141 ve 142. maddelerin fikir hürriyetine ve Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla bir kampanyanın açılması... tamamen siyasî ve ideolojik bir gizli hareketin tezahürüdür» ve buna iştirak «komünist fikrine sahip olmak ve bunun memleketimizde de tahakkukunu arzu etmek demektir.»

Demek ki Milli Emniyet ölçülerine vurulursa, 1946 - 50 arasında bu madedlerin ıslahını isteyen D.P., 1950-54'te ayni görüşü savunan C.H.P. komünist idi! Maddelere karşı çıkan eski Yargıtay Başkanı Halil Ozyörükler, Bölükbaşılar, Barutçular, Kâmil Boranlar, Çelikbaşlar, Prof. Faruk Eremler, Prof. Necip Bilgeler, Prof. Muammer Aksoy'lar, Çetin Ozekler, Burhan ve Orhan Apaydınlar, Sahir Kurutluoğlular, Suphi Karamanlar v.s.v.s. komünisttirler! Bu zihniyette bir Milli Emniyet, bütün Türkiyeyi komünist ilân edebilir.

Rapora göre, 141 ve 142 kampanyası komünizme hizmet gayesiyle, dergi ve gazetelerde desteklenmektedir. Bütün Atatürkçü yazarlar, Nadir Nadi, Evcet Güsesin, Çetin Altan, Abdi İpekçi, Metin Toker, İlhan Selçuk, Esin Talu, Sadun Tanju v.s.v.s. 141 ve 142'nin ıslahı kampanyasına katılmışlardır. Milli Emniyet ölçüleriyle bunların maksadı, komünizme hizmettir. Bütün Atatürkçüler komünist! Sonra? Acaba komünizme hizmet eden kim?

Bir öğretmenin mesleğinden uzaklaşmasına yol açan bu korkunç rapor üzerinde daha fazla durmak istemiyoruz. Memurun siyasetle iştigalinden dolayı mahkemeye verilen öğretmen İbrahim Türk, İstanbul Birinci Asliye Ceza Mahkemesinin 963/929 sayılı ve 17.10.1963 günlü kararıyla beraat etmiştir. Ama, bu beraat kararı 13 yıllık öğretmen İbrahim Türk'ün görevine iadesine ve bir öğretmenliğe tayinine yetmemiştir. Bu korkunç raporun mevcudiyeti ve son kısmındaki tavsiyesi yüzünden Millî Eğitim Bakanlığı İbrahim Türk'ü bir göreve tayin etmemektedir.

Mili Emniyeti kökünden ıslah etmeden, başta Başbakan İnönü, Türkiye'de kimse demokrasiden, hukuk devletinden, insan haklarından ve hürriyetlerden konuşamaz.

Milli Emniyet, adı geçen raporu, İbrahim Türk'ün «siyasetle iştigal edip etmediği» konusunda tahkikat açan Millî Eğitim Bakanlığının şu yazısı üzerine tanzim edilmiştir:

T. C.
Milli Eğitim Bakanlığı
Teftiş Kurulu
Sayı: 6789

Ankara: 4 Şubat 1963

İçişleri Bakanlığı Milli Emniyet Hizmet Başkanlığına

İstanbul Nilüfer Hatun Ortaokulu öğretmenlerinden İbrahim Türk hakkında İşçi Partisinin tertiplediği Açık Oturumdaki konuşması dolayısile tahkikat yapmakta olan Başmüfettişlerimizden Muhsin Adil Binal ile müfettişlerimizden Ziver Tezeren'den alınan 25.1.1963 gün ve 322,395 sayılı yazıda öğretmen İbrahim Türk'ün sosyal ve siyasal durumu ve tutumu hakkında başkanlıklarından bilgi alınması gerektiği bildirilmektedir.

Gerekli bilginin müfettişlere ulaştırılmak üzere Teftiş Kurulu Başkanlığına gönderilmesini rica ederim.

Milli Eğitim Bakanı

Bu yazı üzerine Milli Emniyet Hizmetleri Başkanlığı aşağıdaki cevabı ve raporu göndermiştir:

ÇOK GİZLİ

Ankara: 11 Şubat 1963

T.C.
MAH
Rs.
K. srv. Şf.
Şube 1 Md.
Sayı: 165666
Bizzat açılacaktır

Milli Eğitim Bakanlığına
ANKARA

1 — İstanbul Nilüfer Hatun Ortaokulu Öğretmenlerinden İbrahim Türk hakkında Bakanlığınızın Teftiş Kurulu tarafından servisimize gönderilmiş bulunan 4 Şubat 1963 gün ve 6789 sayılı yazıdan bir suret eklidir.

2 — Mezkûr şahsın tutumu ile ilgili mütalâamız da ayrıca ekte sunulmuştur.

Arzederim.

Fuat Doğu
Tuğgeneral
Milli Emniyet Hizmet
Reisi Y.

Ekleri
———
(3) Sahife
çok gizli

Rapor

Türk Ceza Kanununun 141 ve 142 nci maddeleri, Anarşizme, Komünizme ve her türlü dikta rejimlerine karşı memleket bünyesini korumaya matuf hususatı ihtiva eden hükümlerdir.

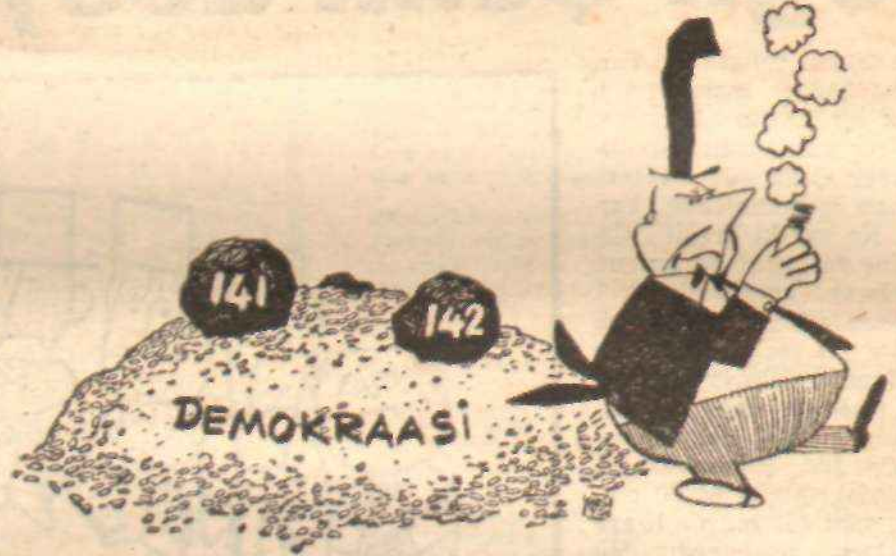
Son zamanlarda maksat ve niyetleri malûm ideoloji mensupları tarafından 141 ve 142 nci maddelerin fikir hürriyetine ve Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla bir kampanyanın açılmış bulunması ve bilhassa yine mahut görüş ve düşünceye hizmet gayesiyle matbuat âlemine dahil olmuş dergi ve gazetelerde bu fikrin desteklendiği bilinen hakikatlerdendir.

Tamamen siyasi ve ideolojik bir gizli hareketin tezahürü olarak kabul edilen bu kıpırdanışlara iştirak ve öreklik yapmak, komünist fikrine sahip olmak ve bunun memleketimizde de tahakkukunu arzu etmek demektir.

11/11/1962 günü İstanbul'da Beyazıt'ta «Rüya Düğün Salonu» nda tertip edilmiş bulunan Açık Oturumda ekserisi yukarıda maruz olan görüşü benimsemiş insanların 141 ve 142. maddelerin antidemokratik olduğunu ve kaldırılmasının icabettiğini efkârı umumiyeye aksettirmek için başvurmuş bulundukları maksatlı bir toplantı idi.

Siyasi mahiyet arzeden böyle bir toplantıda bulunan ve kongre başkanlığına seçilerek 70 bin öğretmen adına kendisinde konuşma yetkisini bulan, 141 ve 142 nci maddelerin kaldırılması tezini savunan İbrahim Türk, bu hareketleri ile memur olmasına rağmen

→

AYIKLA PIRINCIN TAŞINI!.

MİLLİ KALINTI SİSTEMİ

TÜRKİYE yeni bir seçim sistemi değişikliğine doğru gidiyor. «Milli bakiye» adıyla ileri sürülen sistemin tartışmasına geçmeden, herşeyden önce şunu belirtmekte fayda var: seçim sistemiyle sık sık oynanması, halkın zihninde, ister istemez bütün demokrasi mekanizmasıyla ilgili bazı şüphelerin uyanmasına yol açacaktır. İktidar geliş yollarının bir iki yıllık aralarla değiştirilmesi, vatandaşlarda «acaba kuralları galip takımlar tarafından değiştirilen bir oyunla mı karşı karşıyayız?» düşüncesini haklı olarak yaratmaz mı? Bir bakıma bu çeşit şüphelerin uyanması, mekanizmanın bütünüyle, politik iktidarın ekonomik ve sosyal temelleriyle ilgili soruların zihinlerde yer edişini hızlandırmak açısından faydalı da sayılabilir.

Millet Meclisi ve, geçen yıldanberi, Cumhuriyet Senatosu seçimleri için uygulanan sistem büyük partilere biraz prim veren ve küçük partileri de, belli bir barajı aşmak şartıyla, ezilmekten kurtaran bir sistemdi. Şimdi «milli bakiye» adı verilen «milli kalıntı» sistemi, küçük partilerin yaşama ve ayakta durabilme imkânlarını hayli genişletmektedir.

Eski sistemde, parlâmento temsilcilikleriyle ilgili bütün hesaplar seçim bölgesi çerçevesinde tamamlanır her ilden çıkacak temsilcilerin partiler arasındaki dağılış tarzı kesin olarak belli olur ve temsilci çıkaran partilerin oyları pratik bir yoldan bütünüyle hesaba katıldığı için, «artık» veya «kalıntı» oylar diye bir mesele bulunmazdı. Şimdi ileri sürülen sisteme göre, temsilciliklerin hesaplanması iki kademeli olarak yapılacak, seçim bölgesi çerçevesindeki hesap bakımından kullanılamamış oylar bütün ülke seviyesinde kullanılacak, böylece küçük partilerin kıyıda köşede elde ettikleri «artık oy» ları bir araya getirerek temsilcilik kazanmaları sağlanacaktır.

Milli kalıntı sisteminin işleyebilmesi için, herşeyden önce, bir «seçilme sayısı» nın belirtilmesi gerekir. Bu sayı, kütüklere kayıtlı seçmen sayısını çıkarılacak temsilci sayısına bölerek elde edilebileceği gibi, hesaplamalarda daha pratik hareket edebilmek için, kullanılan oy sayısını temsilci sayısına bölerek de bulunabilir. Burada kullanılan oy sayısının hangi seviyede almak gerektiği meselesi ortaya çıkıyor. Fransızların 1946 Nisan'ında kabul ettikleri ve sonradan referandumla hükümsüz hâle gelen usûl, bütün ülkede kullanılan oyların ne kadar tuttuğunu beklemek ve bölümü ondan sonra yapmak esasına dayanıyordu. Tabiî, bu, ilk seçim sonuçlarının hesaplanmasını hayli geciktiren bir usûl. Onun yerine, kullanılan oy sayısını, «seçim bölgesi çerçevesinde kullanılan oy sayısı» olarak almak ve hiç olmazsa ilk ağızda yapılacak hesaplamaları hızlandırarak yavaş yavaş birikmesini sağlamak mümkün.

Hesaplama şöyle olacak: Diyelim ki, bir ilde 100.000 seçmen oy kullanmış ve o ilden de 10 milletvekili çıkması gerekli. Bu ildeki seçilme sayısı, bu duruma göre, 10.000 olacak o ilde seçime dört parti katılmış olsun ve sırayla 45.000, 35.000, 12.000 ve 7.000 oy almış olsunlar. «Milli kalıntı sistemine göre, bu rakamlar sırayla 10.000'e bölünecek ve böylece il çerçevesinde ilk ağızda çıkarılan milletvekilleri belli olduktan sonra, artan oylar bütün ülke çapındaki bir hesapta toplanacaktır. Demek ki, partiler, verilen örnekte, sırayla 4, 3 ve 1 milletvekili çıkaracaklar o, ilin geri kalan iki milletvekili henüz belli olmamış olacak; buna karşılık, birinci ve ikinci partilerin 5.000'er, üçüncü partinin 2.000 ve dördüncü partinin de 7.000 oyu sonradan kullanılmak üzere merkezi hesaba gidecektir. Merkezde toplanan bu oylar da, nisbî temsil esası üzerinden, il seviyesinde seçilmemiş olan milletvekillerinin partiler arasında dağıtılması için kullanılacaktır. Böylece, meselâ dördüncü parti, çeşitli yerlerden biriktireceği kullanılmamış oylarla birkaç milletvekili çıkarmak imkânını elde edecektir. Oysa, şimdiki sistemde, yukarıdaki örnek bakımından, bu dördüncü parti barajı, aşamadığı için hesaplamaya bile giremiyecek, sıralamalı bölmeler yoluyla birinci parti 5, ikinci 4 ve üçüncü de 1 milletvekilliği alarak il seviyesinde kapanmış olacaktı.

Tabiî, millî kalıntı sisteminde, merkezde birikmiş olan oylarla çıkacak olan milletvekillerinin hangi esaslara göre dağıtılacakları da ayrı mesele. Partiler, «merkez listeleri» ni belli bir sıraya bağlı kalmak şartıyla önceden mi ilân edeceklerdir? Yoksa, kendilerine ayrılan kontenjanları, sonradan istedikleri gibi doldurabilecekler midir? Partilere merkez hesaplamaları yoluyla düşen milletvekillerinin illere dağıtımı nasıl yapılacaktır? Bunlar ve akla gelen daha bir sürü soru, «milli kalıntı» sisteminin, «oyları ziyan etmemek» şeklindeki faydasına karşılık bazı güçlükleri de birlikte getirdiğini gösteriyor.

Açıkça söylemek gerekirse, şimdi bu yola gidişin gerçek nedeni «oyları ziyan etmeme» düşüncesi değil. Asıl amaç, küçük partilerin seçim şanslarını artırıp Adalet Partisi'nin tek başına iktidara gelebilmesini önlemektir. Bunun, meseleleri biraz daha sürüncemede bırakmak, 27 Mayıs'ta yarım kalmış olan dersin tamamlanmasına engel olmak, meselelerin herkesçe ve bütün berraklığıyla görülmesini geciktirmek gibi sakıncaları da var. 1950-1960 zihniyeti bütün haşmetiyle tekrar iktidara gelmeli ki, kütleler ve çözüm arayanlar Hanyayı Konyayı iyice görsünler, artık geçiştirici tedbirler yerine köklü bünye değişiklikleri üzerine eğilebilsinler.

Bütün bunlar muhafazakâr partilerin kendi aralarındaki çekişmelerle ilgili kısır oyunlar. Ama, yeni getirilmek istenen sistemin olumlu birtek yönü var ki, ondan iyi faydalanmak gerekir. Sistem, muhafazakâr nitelikteki partilerin şansını arttırırken, onlardan tamamiyle farklı ekonomik ve sosyal amaçlara yönelmiş bir partinin, Türkiye İşçi Partisi'nin parlâmentoya daha geniş sayıda temsilci sokabilmesine de imkân veriyor. Bu partinin parlâmentoda genişçe bir grupla temsil edilmesinden sonra, Türkiye'deki ekonomik ve sosyal mücadelenin daha sağlam bir zemin üzerinde yürütülebileceği muhakkaktır. Seçim usûllerinde basitliğe gitme, hükûmette istikrar sağlama, parti-içi demokrasiyi güçlendirme noktalarından teorik olarak tenkit edilebilecek olan yeni sistem, sırf muhafazakârlar tekelinde açacağı bu gedik bakımından bir değer taşıyabilir.

Mümtaz Soysal

KÖKÜ DIŞARDA

Türkiye yabancı ipoteği altında bir ülkedir bugün.. Artık akıl sahibi her vatandaşın pek iyi bildiği bir gerçektir bu. Memleket sorunlarıyla ilgilenen vatandaş biliyor ki, kökü dışarıda bir takım iktisadi kuruluşlar Türkiyenin ekonomik ve siyasi hayatına el koymuşlardır.

Nasıl olmuştur bu iş? Şüphesiz çok çeşitli yollarla, ve çok çeşitli yollardan.. Bunlardan önemli bir tanesi, devlet eliyle kökü dışarda özel teşebbüs kurdurma metodudur.

Şöyle sahneye konmaktadır bu oyun:

Diyelim yabancı bazı iş adamları Türkiyede iş yapmak ve kâr etmek sevdasındadırlar. Türkiyede bazı işadamları ile ortaklaşa ve elele memleketi nurlu ufuklara götürmek için plânlar kurarlar.

Bu plânın ana çizgileri şunlardır:

Yabancılar Türkiyede kurulacak tesise kredi açacaklardır. Ancak bilindiği gibi yabancı sermaye ürkektir, korkaktır, güven ister. Şu halde ne yapmalı? Devlet açılacak krediye kefil olmalı. Ancak devletin kefil olduğu kredi devlete değil özel kişilere verilmeli.

Niçin?

Çünkü devletçilik yabancı kapitalistlerin işine gelmez. Onlar bir ülkeyi ancak özel teşebbüs eliyle sömürüp, ipotek altına alabileceklerini bilirler. Yüz yıllardan beri ustalaştıkları sömürgecilik şuuru, az gelişmiş ülkelerde alacakları tavrın ölçülerini tespit etmiştir.

Şu halde yabancı iş adamlarıyla bizim özel teşebbüs elele kolkola memleketi nurlu ufuklara götürmek için önce bu noktada anlaşırlar. Ve yabancıların politikaları böylece bir dış zerlamayla sınırlarımızı aşar, gelir, topraklarımıza yerleşir.

Bu kadarı da yetmez.

Türkiyedeki açıkgöz işadamları kurulacak şirkete devleti de ortak ederler. Ve lüzumlu sermayeyi devlet hazinesinden sağlarlar. Ama devletin kontrolundan uzak tutarlar şirketi. Şirket [illegible] Devlet [illegible]

[illegible] işadamları kurulacak şirkete politikacıları da ortak etmeyi [illegible]. Böylece çıkar şebekesi perçinlenmiş olur.

Bu durumda:

Kurulan şirketin kökü dışarıdadır. Çünkü şirketin kurulmasını sağlıyan yatırım kredisi yabancılar elinde ve emrindedir, bunlar kendi şartlarını empoze etmesini bilirler.

Şirketi kuran iş adamları çıkarlarını kökü dışarıda birtakım ilişkilere bağlamışlardır. Menfaatleri sınır dışı bir merkezden gelen rüzgârlara göre ayarlandığından kendilerini vatan toprakları dışında bir patronun emrinde saymaya başlarlar.

Yabancıların devletçiliği ve devlet kontrolunu istemediklerini pek iyi bildiklerinden, onların bu *politikasını yurt içinde gerçekleştirmek* için onların direktifiyle çalışırlar.

Devlet hazinesinden ne kadar para sızdırırlarsa çıkarlarını o kadar iyi yürütebilecekleri için devlete kazık atmayı şirketin kârı için makbul sayarlar. Ama şirket üstündeki devlet kontrolunu ne kadar azaltırlarsa kendi işlerine pek iyi geleceğini de bilirler.

Devletin milyarları ile kurulan bu çeşit şirketler yalnız bazı çıkar sahiplerini zengin etmekle kalmaz. Bu büyük mali güç çıkar sahiplerinin elinde bir siyasi güç olur. Fabrikaların şirketlerin her biri, *kendi bölgesindeki seçim kampanyası* için birer büyük kuvvettir. Aynı zamanda gazeteler üstünde ilân ve reklâm yoluyla baskı kurmak için birebirdir.

Kökü dışarıda işadamlarının bundan sonraki bütün faaliyeti, kendi çıkarları uğruna çalışmak kendi çıkarlarını baltalayacak gerçekleri ortaya çıkarmak istiyenleri sindirmek yolundadır. Yabancı menfaat çevrelerinin Türkiyedeki temsilcileridir bunlar.

Yabancılarla işbirlikleri düpedüz menfaat alış verişinden doğmaktadır. Türkiyenin peykleşmesini hazırlıyan *bu usulle daha* birçok şirket kurmak için siyasi iktidar ile yabancılar arasında mekik dokurlar.

Türkiye böyle kökü dışarıda iş adamlarının elindeki yüzlerce şirketin iktisadi ve siyasi hayatındaki ambargosunu kaldırmadan bağımsızlığına ulaşamıyacaktır. Bu türlü iktisadi kuruluşların halkın *kontrolu* altına girmesi, ve bazı imtiyazlı gruplar için değil halk lehine işletilmesi gerekir. Bu şirketler kökü dışarıda kuruluşlar olmaktan kurtarılmadıkça Türkiye kökü dışarıda çıkar çevrelerinin etkisinden sıyrılamıyacaktır. Bugün gazetelerin sayfalarını kaplıyan ve parti gruplarında açıklanan milyonluk yolsuzluk hikâyeleri yabancı devletlere yaslanarak devlet hazinesini soyan kökü dışarda özel çıkarcıların hazine yağmasından ancak bir kısmını ortaya dökmektedir.. Ya ortaya dökülmiyenleri, dökülemiyenleri?

İlhan Selçuk

GERÇEK SAYGISI

Bir Uyanışın Eşiğinde

Fethi Naci

1965'in ilk gününde geçen bir yılın memleketimize getirdiklerini düşünüyorum: 1964'e damgasını vuran en büyük gelişme, milli bir uyanışın başlamasıdır, diyorum. «Milli bağımsızlık», «Milli haysiyetimize yakışır bir dış politika» gibi sözler; sokakların «Bizi dolarlarınızla satın alamazsınız!» haykırışlarıyla dile gelişi; yazarlardan, aydınlardan, üniversitelilerden yükselen seslerin giderek Büyük Meclis'te yankılar uyandırması; ve bu uyanışın kaygılandırdığı emperyalist kuvvetlerin Türkiye'de dişlerine uygun yeni bir Başbakan aramaya, bulamayınca yaratmaya çalışmaları 1964 Türkiye'sini belirleyen çizgiler, bunlar.

Son yıllarda, ekonomik ve politik çıkmazımızın bilincine varmaktan çok, günlük yaşamadan gelen bir sezgiyle, bir kendiliğindenlikle, milli bağımsızlığımızın sembolü olan Atatürk'e dönüş başlamıştı. 1964 yılı, bu sezginin, bu kendiliğindenliğin bilinçli bir antiemperyalizme dönüşme yılı olmuştur.

1964, emperyalizmin karşısına dikilmeden, haysiyetli bir dış politika gütmenin mümkün olmadığını göstermiştir.

1964, *emperyalizmin karşısına dikilmeden*, Türkiye'yi bir yarı sömürge haline getiren kapitalist kalkınma yolunda Türkiye'yi ekonomik bağımsızlığa kavuşturacak kapitalist olmayan kalkınma yoluna geçirmenin mümkün olmadığını göstermiştir.

1964, emperyalizmin karşısına dikilmeden, Türkiye'yi bir yarı sömürge haline getiren kapitalist kalkınma yolundan Türkiyeyi ekonomik bağımsızlığa kavuşturacak kapitalist olmayan kalkınma yoluna geçirmenin mümkün olmadığını göstermiştir.

1964, emperyalizmin karşısına dikilmeden, Türkiye'yi yeniden Düyunu Umumiye yıllarının Osmanlı İmparatorluğu haline getiren şartlardan kurtulmanın mümkün olmadığını göstermiştir.

1964, emperyalizmin karşısına dikilmeden, en önemli zenginlik kaynaklarımızı sömüren ve daha da sömürmek için yeni dalavereler peşinde koşan sömürücü yabancı sermayenin hakkından gelmenin mümkün olmadığını göstermiştir.

1964, emperyalizmin karşısına dikilmeden, yurtta da, cihanda da kula kul olmaktan kurtulmanın mümkün olmadığını göstermiştir.

İşte bunun içindir ki yeniden antiemperyalist savaşın kahramanı, milli bağımsızlığın sembolü Atatürk'e dönüş başlamıştır: «Biz bu hakkımızı korumak, bağımsızlığımızı güven altında bulundurabilmek için, toptan, milletçe bizi mahvetmek isteyen emperyalizme karşı ve bizi yutmak isteyen kapitalizme karşı milletçe savaşmayı uygun gören bir doktrini izleyen insanlarız.»

Bugün, bu sözlerin ışığı altında, yeni bir bağımsızlık savaşı vermemiz gerekiyor. Kim yürütecek bu savaşı? Atatürk, *Nutuk'ta şöyle diyordu: «Ulusal savaşa birlikte başlıyan yol*culardan kimileri, ulusal hayatın bugünkü Cumhuriyete ve Cumhuriyet yasalarına kadar uzayan gelişmelerinde, kendi düşünme ve ruh yeteneklerinin kavrama sınırı bittikçe, bana direnmeye ve karşı çıkmaya başlamışlardır.» Bugün memleketimizi, acele çözüm bekleyen meseleler karşısında «düşünme ve ruh yetenliklerinin kavrama sınırı» bitmiş olanlar yönetiyorlar. Emperyalizme çıkar bağlarıyla bağlı toprak ağaları ve komprador burjuvazi, gayri milli bir politikanın devamı için ellerinden geleni yapmakta ve yeni hazırlıklara girişmektedir.

Memleketimizde köklü reformların gerçekleştirilmesinden, milli ekonominin gelişmesinden, halk çoğunluğunun maddi yaşama şartlarının düzeltilmesinden gerçek bir milli bağımsızlıktan, politik hayatın demokratlaştırılmasından, barışçı ve bağımsız bir dış politika güdülmesinden yana olan milletimizin bütün sosyal tabaka ve sınıflarını bir araya toplayan çok geniş bir kuvvetler birleşmesini, antiemperyalist ve antifeodal bir cepheyi, mutlaka gerçekleştirmeye çalışmamız, 1965'in en büyük zorunluğu olarak ortaya çıkmaktadır.

siyasetle iştigal etmiş bulunmaktadır. Bu halin memurin kanunu hükümleri karşısında bir takibat konusu yapılması da kanaatımızca mümkün.

Saniyen işçi teşekküllerini veya sendikalarını öğretmen dernekleri veya sendikalarının desteklemesi [illegible] *ettiğini ve hattâ işçi sendikaları* tarafından yapılacak bir grevde öğretmen topluluklarının onlara maddi ve manevi yardım yapmalarının Batıdan da örnek vererek [illegible] olduğunu Vatan gazetesinin 2 Aralık 1962 günlü nüshasında [illegible] Toros müstear ismi ile [illegible] Öğretmen ve İşçi Dayanışması [illegible] makalesiyle savunması ve *bu hareketi Anayasada* kayıtlayıcı bir maddenin de olmayışını *göstermesi* meslektaşlarını tahrik ve işçi dâvalarına âlet etmek gayretinin açık bir tezahürüdür.

Yukarıda *maruz* sebeplere binaen öğretmen İbrahim Türk'ün yurdumuzda mevcut komünist ve komünist temayüllü eşhasın gayelerine katıldığı ve bu suretle onlara *hizmet ettiği görüldüğünden* üzerinde durulmakta olduğunu ve bir öğretmen olarak fikirlerini her an talebelerine telkin ve aşılamak imkânına sahip bulunması bakımından önem taşıdığını faaliyet imkânlarına set çekilmesinin yerinde olacağı kanaatinde bulunduğumuzu ilgi ve takdirlerinize arzederim.

SİYASİ NOTLAR

TİP'in parlamentodaki tek temsilcisinin istifası, toplumcular arasında üzüntüyle karşılandı. Anlaşmazlığın nedenleri hakkında tarafların ileri sürdükleri görüşleri herhangi bir yoruma girişmeden, hükmü toplumculara bırakarak yayınlıyoruz:

Merkez Yürütme Kurulunun 25.12.1964 gün ve 44 sayılı kararıdır.

1 — Ankara İl Yönetim Kurulu Başkanı Senatör Niyazi Ağırnaslının yurt dışına çıkışı Genel Merkezin bilgisi dışında, tasvibi alınmadan başlanmış ve sonuçlanmıştır. Genel Merkez Niyazi Ağırnaslı'nın yola çıkışından ancak yarım saat önce Genel Başkanımıza telefonla veda etmesi üzerine durumu öğrenmiştir. Dönüşünden sonra da, bugüne kadar bu gezi hakkında kendisi tarafından Genel Merkeze bilgi verilmemiştir.

2 — Genel Merkez 4.11.964 gün ve [illegible] sayılı yazı ile keyfiyeti Ankara İl Yönetim Kurulundan sormuş, Niyazi Ağırnaslıya mezuniyet verilmiş olmasının nedenlerini öğrenmek istemiş ve bundan böyle bu gibi hallerde daha önce Genel Merkezden istimzaçta bulunulmasının usul ittihazını bildirmiştir.

3 — Ankara ilinin 13.11.964 gün ve 10/2—21 sayılı cevabında Niyazi Ağırnaslının dilekçe ile mezuniyet istediği, kendisine 14 Ekim 1964 tarihinden 20 Kasım 1964 tarihine kadar mezuniyet verildiği ve bundan böyle bu gibi hallerde Genel Merkezden istimzaçta bulunulmasının usul ittihaz edileceği arz olunmuştur. Fakat seyahatin nedeni hakkında bir bilgi verilemediği için Genel Merkezce, bunun alelâde bir dinlenme gezisi mahiyetinde olduğu sonucuna varılmıştır. Esasen Niyazi Ağırnaslı, Başkanla vaki telefon konuşmasında dinlenmek üzere yurt dışına çıktığını ifade etmiştir.

4 — Ancak sonradan bu seyahatin politik bir mahiyet taşıdığı meydana çıkmıştır. Fakat daha önce seyahatin zamansızlığı, yani

Niyazi Ağırnaslı

tarihin isabetsiz seçildiği belirtilmelidir. Gerçekten de Niyazi Ağırnaslı seyahata çıktığı günlerde, Ankara ili Sincan Belediye seçimi *arifesinde bulunuyordu.* Üstelik İl Sekreteri Kenan Somer'in devlet memuriyetine atanması üzerine, görevinden ayrılmak zorunda olduğu da bilinmekteydi. Hal böyleyken Niyazi Ağırnaslının yurt dışına çıkmak için mezuniyet istemesi ve bu mezuniyetin kendisine verilmiş olmasında isabet bulunmadığı meydandadır. Nitekim, bir il *başkanından beklenen top*layıcı ve yönetici liderlikten yoksun kalan bu ilimizde Sincan seçiminde partimiz umulan sonucu alamamıştır.

Beri yandan T. Büyük Millet Meclisinin çalışmaya başladığı bir sırada partimizin tek senatörünün yurt dışına çıkması bir ayı aşkın bir süre partinin, meclisin teşrii faaliyetlerine iştirakten yoksun kalması sonucunu doğurmuştur.

5 — Fakat Niyazi Ağırnaslının asıl seyahatin politik mahiyetini Genel Merkezden gizlemiş olması dikkati çekmektedir. Gerçekten de sonradan öğrenildiği gibi Niyazi Ağırnaslı buradan doğruca Macaristana gitmiş, Macaristanda altı gün kalmış, daha sonra Belçika ve Batı Almanyada çalışan işçilerimizle politik toplantılar yapmış, Londraya geçerek Bertrand Russel ile Orta Doğunun atom silâhlarından arınması konusunu görüşmüştür.

6 — Niyazi Ağırnaslının ilk uğradığı memleket Macaristan olmuştur. Ağırnaslı bu niyetini Genel Merkeze açıklamış olsaydı bu tasavvura kesinlikle karşı konulurdu. Şüphesiz Anayasa gereğince her yurttaş gerek içerde, gerek dışarda seyahat hürriyetine sahiptir. Ancak sorumluluk duygusu taşıyan partimizin her yöneticisi bugün içinde bulunduğumuz şartlarda böyle bir teşebbüsün parti aleyhinde kolayca istismar edilebileceğini düşünmek zorundadır.. Gerçekten Peşte Radyosu yayınlarında, partimizden, partimiz yöneticilerinden söz açılması bile çıkarcı çevrelerce, partimize karşı hücum vesilesi yapılmıştır. Ağırnaslının Genel Merkezce kendisine bu hususta müsaade verilmeden Macaristana gitmesi ve mezuniyetinin önemli bir kısmını bu memlekette geçirmesi, en azından ağır bir kusur teşkil eder ve Ağırnaslının sorumlu bir yöneticide aranan *basiretten tamamen* yoksun bulunduğunu açıkça ortaya kor.

Niyazi Ağırnaslının Almanya ve Belçikadaki Türk işçileriyle kahvelerde umumi toplantılar yaparak Türkiye İşçi Partisi senatörü sıfatı ile partiyi ilzam eder konuşmalar yapması, seyahatin politik mahiyetinin olduğu kadar sorumsuz davranışlarının da yeni bir delilidir.

7 — Keza Ağırnaslının Londrada Bertrand Russel'le bir görüşme yapmış olmasının da politik nitelikte bir fiil olduğu şüphesizdir. Gerçekten de, Bertrand Russel'in adını taşıyan bir kuruluşun önümüzdeki aylarda Orta Doğu-

→

nun atom silâhlarından arınması konusunda milletlerarası bir konferans toplıyacağı bilinmektedir. Hattâ bu konferansa yurdumuzdan da tanınmış aydınlarla birlikte, partimizin bazı üyeleri ve bu arada Ağırnaslı da davet edilmiş bulunmaktadır. Bu itibarla Ağırnaslının bu ünlü filozofla bir konuşma yapmış olması ilk bakışta normal karşılanabilir. Ancak atom silâhları ile ilgili milletlerarası konferans gibi çok önemli bir konuda Genel Merkezin görüşü alınmadan konuşma yapılamıyacağı da aşikârdır. Taşıdığı sıfat itibariyle partimize yükletilebilecek bir konuşmayı Genel Merkeze danışmadan yapmış olması Ağırnaslının kişisel davranışlarının ve yetkili parti organlarını hiçe saymasının açık bir işaretidir.

8.— Ağırnaslının sorumsuz davranışları yurda döndükten sonra da devam etmiştir. Gerçekten de kendisine 7.1.964 gün ve II sayılı bir yazı ile Mecliste Parti adına yapacağı konuşmalardan önce Genel Merkezin görüşünü alması zorunluluğu hatırlatılmış olduğu halde, bütçe tartışmaları münasebetiyle gerek talimat hilâfına Mecliste yaptığı ve gazetelere akseden konuşmaları, gerek Partide yaptığı sohbet toplantılarındaki sözleri dikkati çekecek mahiyettedir.

9 — Yurt dışı gezisinin ve dönüşten sonra gerek Büyük Millet Meclisinde, gerek parti içinde yaptığı konuşmaların ışığında, Niyazi Ağırnaslının kişiliğinin gerçek mahiyeti ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki:

A) Yurt dışı gezisinin sırf dinlenme maksadile yapıldığını ileri sürdüğü halde politik bir mahiyet taşımış olması ve bunu Genel Merkezden gizlemiş bulunması,

B) Şimdiye kadar politik faaliyet ve konuşmaların, yetkili organların kararına bağlı bulunması tezini ısrarla savunmuşken Avrupa gezisinde partiye yükletilebilecek davranış ve beyanları için önceden Genel Merkezden yetki almak lüzumunu duymamış bulunması,

C) Nihayet bugüne kadar da, Avrupadaki faaliyetleri ve temasları hakkında Genel Merkeze bilgi vermemiş olması,

Niyazi Ağırnaslının parti yetkili organlarının bilgi ve tasvibi dışında politik faaliyetlerde bulunmak kararında olduğunu açıkça göstermektedir.

Şüphe yoktur ki, buna Partinin program ve tüzüğü ve yüksek menfaatleri asla müsaade etmez.

Ağırnaslı sadece ağır bir disiplinsizlik suçu işlemekle kalmamıştır. Oayların tahlili, Ağırnaslının program ve tüzük hükümleriyle bağdaşmıyan amaçlar peşinde olduğu sanısını uyandırmıştır. Muhtemel her türlü zararlardan partimizi korumakla yükümlü bulunan Merkez Yürütme Kurulumuz:

a — Niyazi Ağırnaslının Ankaradan ve üyeliğinden uzaklaştırılmasına, bu maksatla Ankara İl Yönetim Kuruluna, tüzüğün muaddel 18. maddesinin (m) fıkrası gereğince işten el çektirilmesine,

b — Halit Çelenk başkanlığında İbrahim Çetkin ve Şaban Erik'ten müteşekkil bir müteşebbis heyet kurulmasına,

c — Bir ay içinde yeni İl Yönetim Kurulunu seçmek üzere olağanüstü Ankara İl Kongresini yapmakla, bu kurulun görevlendirilmesine,

d — Niyazi Ağırnaslının Senatoda bundan böyle Türkiye İşçi Partisi adına beyanda bulunmamasına ve ancak kendisine Genel Merkezce talimat verildiği takdirde, bu çerçeve içinde Türkiye İşçi Partisi adına konuşma yapmasına

e — Genel Sekreter Cemal Hakkı Selek, Merkez Yürütme Kurulu üyeleri Behice Boran ve Adnan Cemgil ile Genel Yönetim Kurulu üyesi Sadun Arenden kurulu bir heyetin Genel Başkan'ın Başkanlığında hemen Ankarada bu kararı uygulamasına,

f — Sözü geçen heyetin Niyazi Ağırnaslı hakkında tahkikata başlıyarak gerekli gördüğü takdirde, mahallen bir alt komisyon seçmesine,

g — Niyazi Ağırnaslının Avrupa gezisi ile ilgili hususlardan gayri, Meclisteki konuşmalarının ve partideki sohbet toplantılarındaki beyanlarının da tahkikat konusu yapılmasına,

h — Tahkikatın bir hafta içinde sonuçlandırılarak Genel Merkeze bildirilmesine,

i — Bu kararın Genel Yönetim Kurulu üyelerine ve teşkilâta ayrıca duyurulmasına oy birliği ile karar verildi.

Sadun Aren ne d'yor?

«Niyazi Ağırnaslı hakkında parti anlayışına aykırı davranışları dolayısıyla tahkikat açıldı. Ağırnaslı bu durum karşısında tehevvüre kapılıp «bana böyle şeyler soramazsınız» diye istifa etti.

Tahkikat açılmasına sebep, yalnız Senatodaki konuşmaları değil. Sincan kongresi sırasında istirahat için bir Avrupa seyahatine çıktı. Bu konuda Genel Merkeze bilgi vermedi. Sadece il merkezine, gideceğini bildirdi. İstirahat için çıktığı Avrupa seyahatinin politik mahiyeti olduğu anlaşıldı... Seyahatte eğleneceği yerde, politik temaslar yapmış, Almanyadaki işçilerle, Bertrand Russel'le görüşmüş. Ayrıca Macaristana da geçmiş ve orada dört gün kalmış.. Macaristan Radyosu, partimiz lehine bir konuşma yaptığı zaman burada ne kadar hücumlara uğruyoruz. Bu bizim için hücum konusu oluyor. Halbuki partinin en önemli kişilerinden biri büyük bir sorumsuzlukla gidip Macaristanda dört gün kalıyor. Aslında Macaristanda kalması önemli değil, ama bu sorumsuzluktur. Niyazi beyin bu seyahatinden önce Macaristana uyrayacağını Genel Merkeze bildirmesi ve sorması lâzımdı. Böylesine sorumsuz hareketlerin parti için ne kadar vahim olacağı takdir edilebilir.

Ağırnaslı partiyi Senatoda temsil eden bir üyedir. Partiyi temsil eden insan olduğu için bu gibi sorumsuzca davranışları önem taşır. Parti üyesi olarak yapacağı beyanların beyanların partiye sorulmadan yapılması parti ilkelerine ve disiplinine aykırıdır. Niyazi bey bu gibi noktalara önem vermiyor. Kendisine bir çok kereler bu konuda tarizlerde bulunulmuştur. Acele cevap vermesi gereken hususlarda değil fakat önceden hazırlanan konuşmalarda Genel Merkezin fikrini ve tasvibini alması istenilmiştir. Kendi kendine beyanlarda bulunmadan önce Genel Merkezden fikir alması ileri sürülmüştür. Diğer partilerin üyeleri bu konuda serbest hareket ederler, bu noktalara önem vermezler. TİP. de durum farklıdır. Daha disiplinli, daha hassas olması lâzımdır. Bu bir çok prensip meselelerinden daha önemli oluyor TİP için. Genel Mrkezle çok sıkı temas edilmesi gereklidir. Niyazi Beyin bu davranışları eskiden beri şikâyet konusudur. Bilhassa parlâmento konuşmalarından önce merkezle teması istenmiştir.

Genel Merkezin Ankaraya taşınması meselesi eskidenberi olagelen ufak ihtilâflardır ve tamamen maddi durumla ilgilidir. Aslında Genel Merkezin Ankarada olması gerekir. Ama asıl ihtilâf sebebi, sorumsuzca davranışlardır.»

Ağırnaslı ne diyor?

«Arkadaşlarımın hepsinin vatanseverliğine inanıyorum. İhtilâfımız parti içi meselelerle ilgilidir. Meselâ ben partinin Ankaraya getirilmesini istyordum., Ama Mehmet Ali beyin bazı ailevi durumları buna mani idi .Benim her konuşmam için Genel Merkezden talimat almama imkân ve lüzum yoktur. Bir defa parti merkezi İstanbuldadır. Eğer Ankarada olsa idi daha sık temas olabilirdi. Ayrıca ben sahibinin sesi değilim.

Macaristan radyosu sadece TİP lehinde neşriyat yapmıyor. İnönüyü de daima methediyor. Bu da ayrı bir konu. Ben Budapeşteye sefir arkadaşım olduğu için uğradım. Ayrıca orada çok iyi dostum olan ve Türkiyede 20 yıl kalan Sabo adında yüksek mühendis bir arkadaşım vardı. Karısı konservatuvarda senelerce piyano hocalığı yapmıştır. Hatiâ Macarlarla gola şamadıklarını ve Türkiyeye gelirlerse, iş bulup bulamıyacaklarını sordular. Bütün bunlar sebep değil.

Partiden ayrılışım bir fikir ihtilâfı yüzünden de değildir. Partide daha solda veya daha sağda kimseler olduğu için anlaşılamadığı söyleniyor. TİP ortanın solunda açılan geniş bir yelpazedir. Tabii muhtelif varyantlar olacaktır. Bütün fikirlerin tek kalıptan çıkmasına imkân yoktur. Parti demokratik bir idareye sahiptir. Bir dâvanın ne başında ne de sonundayız. Mesele bunlar değil kalkınmaktır.

Asil ıstıraplara garkeden dâva budur bizi. Bütün Avrupayı dolaştım. Balkanlar dahil bizim kadar perişan bir memleket yok Avrupada. Vazifemiz Türkiyeyi kalkındırmaktır. Amaç, bu yöndeki çalışmalarımızla bir şey elde edebilmektir. Benim bu yöndeki çalışmalarımdan istifa ile bir şey eksilmiş değildir. Bu memleketin ancak toplumculukla kalkınacağına inanıyorum. Bu aynı zamanda TİP'in de programıdır. Ama tüzükte anlaşamadığımız noktalar olabilir. Bunlar zamanla düzelecektir.

Benim girebileceğim başka bir parti yok. Ben ayrılsam da gene partim TİP'tir. Bazı değişiklikler olursa gene sonunda döneceğim tek yer orasıdır. Bu değişiklikleri şimdilik açıklıyamam. Türkiyede yoksul halka ışık tutan tek parti budur. Tabii daha başlangıçtayız, bazı aile geçimsizlikleri olacaktır. Bunlar zamanla telâfi edilebilir.»

Türk petrolünü kullanma savaşı başlıyor

Türk petrolünü kullanma kampanyası, şoförlere bir çağrı ile başladı. Çağrı şudur:

«Vatansever Türk şoförü,

Vatan toprağının bağrından fışkıran ve senin öz malın olan millî petrolü kullanman yurt ve Türklük borcundur.

Unutma ki, kendi öz kaynaklarından çıkan millî petrolünü kullanmakla, millî petrol sanayiimizi ve yurt çapında iktisaden yükselme hamlemize, kendi sahasında düşen hizmetin en şereflisini yapmış olacaksın. Bu suretle millî servete senin de katılma payın olacaktır.

Unutma ki yabancı petrolü kullanmakla her yıl milyonlarca liranın yurt dışına çıkmasına da mâni olacaksın.

Millî petrolcülüğümüzün öncülüğünü başarıyla yapan ve yurt hizmetinde olan Türkiye Petrolleri A.O., Petrol Ofis'in bütün bayileri ve kaynakları senin emrinde ve hizmetindedir.

Bu millî dâvada üzerine düşen ödevi yapmakla bu memleketin vatansever ve idealist bir evlâdı olduğunu ispat etmiş olacaksın.

Bu millî çağrıya severek sen de katıl.»

Melen'in açıklaması

Yön Mecmuası Yazı
İşleri Müdürlüğüne

Mecmuanızın 25.12.1964 tarihli ve 91 sayılı nüshasının dördüncü sahifesinde neşredilen «Ereğli - Çelik, Amerikalı Koppers Grubu ile Daniş Koper'in nasıl çiftliği hâline geldi» başlığı altında intişar eden haberde, geçen haftaki C.H.P. Grup toplantısında Ereğli - Çelik Fabrikaları mevzuunda yapılan müzakereler sırasında, konuşmalarımın basına yanlış olarak aksettirildiği görülmüştür.

Bu Fabrikanın inşaasında bâzı suiistimaller, israflar olduğu yolunda beyanda bulunduğum iddia edilmektedir. Söz konusu iddialar gerçeğe uygun değildir.

Keyfiyetin yukarıda tavzih edildiği surette Mecmuanızın ilk çıkacak nüshasında neşrini rica ederim.

Saygılarımla.

Maliye Bakanı
Ferit Melen

YÖN'ün Notu: Sayın Melen'in açıklamasını yayınlıyoruz. Yalnız Bütçeden gerekli ödemeyi, ancak Başbakanın Amerikadan telefonu üzerine yapması bile, Maliye Bakanının Ereğli - Çelik hakkındaki tereddütlerinin açık delilidir. Esasen bir Maliye Bakanının, ilk finansman plânına nazaran gittikçe daha fazla paraya ihtiyaç gösteren tesis hakkında, israf ve yolsuzluk tereddütlerine düşmesi en normal davranıştır.

TOPLUM ve ANAYASA

Prof. Dr. Edip Çelik

Geçtiğimiz hafta içinde siyasi parti başkanlarından biri gene Anayasada değişiklik yapılması zorunluğundan söz etti. Sayın başkan böyle bir değişikliği kuvvetli hükümetler kurulabilmesini sağlamak bakımından gerekli bulmaktadır.

Bundan başka anlaşıldığına göre hükümetlerin başarısızlıkları kuvvetli olamadıkları nedenine; kuvvetli olmamaları ise Anayasanın yetersizliğine bağlanmaktadır.

Bu düşünce tarzı, memleket yönetiminde kendilerini söz sahibi sayanların bazı temel kavramlar üzerinde ne denli yanıldıklarını, toplumsal gelişme ile hukuk düzeni arasındaki ilişkiden ne ölçüde habersiz bulunduklarını belirtmek bakımından ilginçtir. Bu düşünce ve davranış siyasi kadro içinde yaygın olmasaydı Siyasi Partiler Kanunu «huzur» un devası Seçim Kanunundan yapılması öngörülen değişiklik «demokratik düzenin teminatı» sayılmaz; gerçek huzurun ve gerçek demokrasinin koşulları daha derinlerde araştırılmak yoluna gidilirdi.

«Az gelişmişliğimiz» en sorumlu kişilerin ağzında o kadar sık ve o kadar olağan biçimde tekrarlanmaktadır ki, okul çocuklarımız bunu Anayasamızın temel ilkelerinden biri zannederlerse buna şaşmamak gerekecek. Durum bu iken, az gelişmişlikten kurtulmak için bugüne değin ya yüzeyde kalan, daha doğrusu aldatıcı nitelikte, tedbirlere başvuruldu; ya da özellikle her ne pahasına olursa olsun sağlanmaya çalışılan, dış yardımlardan medet umuldu.

Ne var ki, az gelişmişliğin toplum yapısındaki gerçek sebeplerine cesaretle el atmadan, kendi güçlerimizi ve dış yardımları bu sebebleri ortadan kaldırma yönünde kullanmadan, Anayasanın Başlangıç'ında belirtilen «İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk Devletini bütün hukukî ve sosyal temelleriyle kurmak» şüphesiz mümkün olamazdı ve olamadı da. Anayasa düzenine bir kere daha el uzatmakla gene de olamıyacaktır. Tarihimiz boyunca geçirdiğimiz tecrübeler hiç değilse bu gerçeğe varmamıza yaramalıydı. Çünkü ülkemizde, ne zaman bir devrim hareketine geçilmişse, önce Anayasa ve hukuk düzeni ele alınmış; bunların değiştirilmesi ve yenilenmesiyle özlenen amaca ulaşılacağı sanılmıştır. Bu, toplumla hukuk düzeni arasındaki zaruri ve tabiî ilişkiyi gözden kaçırmaktı. Her toplumun hukuk düzeni o toplumun ekonomik ve sosyal yapısının damgasını taşır ve toplumun gelişme derecesiyle orantılıdır. İleri bir toplumun geri bir hukuk düzeni içinde yaşaması nasıl mümkün değilse, gelişmemiş bir toplumda da ileri bir hukuk düzeninin yürürlükte kalabilmesi düşünülemez; toplum kısa zamanda hukuk düzenini gelişmemiş yapısının düzeyine indirir. Bu yüzdendir ki, çağımızın ünlü bir siyasal bilimcisi, çoğu ülkelerde uygulanan rejimin Anayasanın tanımladığı rejimle ilgisi bulunmadığını söyliyebilmiştir.

Bundan çıkan kaçınılmaz sonuç, toplumun alt yapısına inilmeden, salt Anayasa değişiklikleriyle, bir devrimin başarılamıyacağıdır.

Fakat bazen, toplumun gelişme derecesinin üstünde bir Anayasa düzeni siyasal, sosyal ve ekonomik yapıda köklü değişiklikleri gerçekleştirmek amacıyla yürürlüğe konulmuş olabilir. Bizim 1961 Anayasamız gibi. Bu çeşit Anayasaların ise, başarı ile uygulanmaları, Anayasanın öngördüğü siyasal, sosyal ve ekonomik düzene yürekten inanmış bir siyasi kadronun varlığına bağlıdır.

Oysa, bizdeki siyasî partiler, artık kesinlikle bilinmektedir ki, temel ilkeleri bakımından farklı kuruluşlar değildir ve başlıca amaç ve çabaları statu quo'yu sürdürmektir. Bunlar arasındaki çatışma bir iktidar mücadelesi olmaktan öteye geçememektedir.

Bunun içindir ki, yeni Anayasanın yürürlüğe girmesine rağmen eski düzen devam etmektedir; Birinci Cumhuriyetten İkinci Cumhuriyete geçilememiştir.

1961 Anayasasının Hükûmetlerin kuvvetli olabilmesini engelleyen hükümleri bulunduğunu hiç sanmıyoruz.. Aksine bu Anayasa, yürütme organına oldukça geniş yetkiler tanımış; daha da ileri gidilerek Hükûmet, yasama organının yetkilerinden bir kısmını Anayasaya aykırılık şüpheleri taşıyan bazı kanunların çıkmasını sağlıyarak eline geçirmiştir (X).

Gene bilindiği gibi, günümüze kadar yürütme organı ile yasama organı arasında doktrin ayrılığı yüzünden hiçbir anlaşmazlık çıkmamış, muhalefet basit politika oyunlarıyla hükûmeti yıpratmaya çalışmıştır. Başka türlü olmasına da imkân yoktu; çünkü koalisyon hükûmetleri de, statu quo'cu nitelikleri icabı köklü reformları öngören tekliflerle yasama organı karşısına çıkamazdı.

Bu koşullar altında, arzulanan «kuvvetli Hükûmet» yasama organında ezici çoğunluğa dayanan hükûmet olsa gerek. Bunun da çaresi Anayasayı değil, Seçim Kanununu değiştirerek yeniden çoğunluk sistemine dönmektir. Fakat, «dikensiz gül bahçesi» özleminin ne sonuçlar verdiğini, siyasal demokrasiyi bile temelinden sarsan bir diktatoryaya götürdüğünü politikacılarımız herhalde unutmamışlardır.

«Kuvvetli Hükûmet» kuvvetini başardığı işlerden alan hükûmettir. Hükûmetlerimiz bu anlamda kuvvetli olamıyorsa bunun günahını Anayasada değil, fakat siyasi partilerimizin kendilerini eski alışkanlıklarından kurtarıp «demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları» niteliğindeki kuruluşlar olmak amacına yöneltememelerinde aramak gerekir.

Az gelişmişlikten kurtulmak ve çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmak köklü reformların gerçekleştirilmesine bağlıdır. Siyasi kadrolar bunun bilincine varamadığı sürece «plânlı kalkınma» edebiyatı «nurlu kalkınma» efsanesi gibi sönecek ve toplum yapısı Anayasamızın öngördüğü gelişme derecesine ulaşamıyacaktır.

(X) Doktrin çalışmalarına yol açan «Milletlerarası Andlaşmaların yapılması, yürürlüğü ve yayımlanması ile bazı andlaşmaların yapılması için Bakanlar Kuruluna yetki verilmesi hakkındaki 31 Mayıs 1963 gün ve 244 sayılı Kanunla 27 Haziran gün ve 261 sayılı kanunu örnek olarak göstermek kâfidir. Bu sonuncusu hakkında, Sayın Prof. Dr. Dr. Lûtfi Duran'ın «T.B.M.M. Yetkililerini bırakıyor..» başlıklı çok değerli makalesi, durumu bütün açıklığıyla belirtmektedir (Milliyet, 7 Eylûl 1963).

ELEKTRİK
Devletleştirilmelidir!..

Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) kanun tasarısı Meclis gündeminde... Bugünlerde görüşülmeye başlanacak..

Halen memleketimizde mevcut 1000 kadar şehir ve kasabanın ancak 600 kadarında elektrik vardır ve bunların çoğunda da üretim kifayetsizdir. Elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımı çok çeşitli ellerde bulunmaktadır. Elektrik enerjisinin, etüd, plân, proje, tesis ve işletme işleriyle uğraşan teşekkül ve kurumların belli başlıları şunlardır: Enerji Bakanlığı Enerji Dairesi Reisliği, Elektrik İşleri Etüd İdaresi, Etibank, Devlet Su İşleri, İller Bankası Belediyeler, Özel Sektör ve kendi ihtiyaçlarını karşılıyan daha bir çok devlet teşekkülleri. Bu dağınıklık, kurumlar arasında bir takım sürtünmelere sebep olmakta, işlerin hızla yürümesini, mevcut kapasitelerden lâyıkiyle faydalanılmasını engellemekte ve böylece lüzumsuz emek ve para israfına yol açmaktadır. Buna ise memleketin tahammülü yoktur. İşte TEK kanunu, elektrik üretimi, iletimi ve dağıtımını tek bir elde toplamak suretiyle yukarıda sayılan mahzurları ortadan kaldırmak amacını gütmektedir.

Elektriğin [illegible] Türkiye [illegible] Enerji Kongresi [illegible] on bir senedir el'an toplanamamıştır) elektrik işlerinin bir elde toplanmasını, zamanın hükümetine tavsiye etmiştir. Bu tavsiye uyarınca bir tasarı hazırlanmaya başlanmış, çok ağır bir tempo ile yürüyen hazırlık 1958 yılında bitirilerek tasarı Meclise sevk edilmiştir. Beş yıl kadar süren hazırlık çalışmalarının uzaması, daha ziyade ilgili teşekküller arasındaki fikir ayrılığından ileri gelmiştir. Aslında buna fikir ayrılığı demek de pek doğru değildir. Çünkü bu, fikir ayrılığından ziyade TEK içinde eriyecek teşekküllerin başında bulunanların direnmesi idi. Bu durum TEK tasarısı ve fikri için ilk talihsizlikti. Neticede bu direnme yenildi ve yukarıda kaydedildiği gibi tasarı Meclise sevk edildi. Fakat asıl talihsizlik mecliste başladı. Komisyonlardaki uzun tartışmalardan sonra tasarı, Meclise genel kuruluna sevk edilmişti (Sene 1959). Genel kurulda tümü görüşülüp kabul edilmiş, maddelere geçilmiş ve *15 inci maddeye de* gelinmişti ki, hükümet tasarıyı geri istedi. Meclisin malı olmuş bir tasarıyı hükümet geri alabilir miydi? Bazı milletvekilleri bunu münakaşa etmek istediyse de diğerleri buna meydan vermediler ve tasarı geri verildi. Bunun sebebini arıyanlar bulmakta da güçlük çekmediler. İstanbul Elektrik İdaresi, elektriği Etibank'tan çok ucuza almakta ve elektrikten çok kâr sağlamakta idi. İstanbulun imarı da çok para istiyordu. Elektriğin kazancı ile imarın külfeti karşılanacaktı. Halbuki elektrik sektörü, çok fazla sermaye yatırımına ihtiyaç gösteren bir alandır, sağladığı kazanç gerekli yatırımın ancak yarısını karşılayabilmektedir. Binaenaleyh artan elektrik ihtiyacının karşılanması için başka sektörlerden bu sektöre sermaye transferi gerekirken, aksi yapılarak çok yanlış bir yol *tutulmuş* ve üstelik TEK *kanunu* da baltalanmıştı. Maalesef halâ bir çok belediye, bu yanlış yolda devam etmekte ve elektrik sektörünün gelişmesini köstekiemektedir.

TEK tasarısı ikinci bir defa 1960 *yılı Ekiminde Millî Birlik Komitesi* zamanında ele alınmak istenmiştir. Genç bir subayın başkanlığında toplanan ilgili teşekküllerin başları, bilhassa hidrolik ve termik santralların inşası konusunda fikir birliğine varamamışlar (daha doğrusu direnmişler) ve bu sebeple de tasarı kanunlaşamamıştır.

Nihayet 1962 yılı gelmiş, Batı bölgesinde fazla kapasite olduğu halde Kuzey—Batı bölgesinde enerji sıkıntısı baş göstermiş, bu durumun dağınıklıktan ileri geldiği anlaşılmış ve hükümet TEK tasarısını 1963 yılında meclise sevketmiştir. Bir Karma Komisyonda müzakere edilen tasarı yukarıda da *kaydedildiği gibi ivedilikle* görüşülmek üzere gündeme alınmış bulunmaktadır.

Burada tasarının büyük bir boşluğuna işaret etmekte fayda görüyoruz. TEK tasarısı yalnız am*me sektörüne ait* müesseseleri bir araya toplamakta, Özel Sektörü kapsamamaktadır. Hemen ilâve edelim ki, bu sektörde özel teşebbüs statüsü ile faaliyet gösteren bir kaç şirket ve elektrik birliği, ya çoğunlukla Devlet ve İktisadi Devlet Teşekkülleri veya belediyeler tarafından finanse edilmektedir. Bu sebeple bunlardan hiç birisi tam bir özel teşebbüs müessesesi sayılamaz. Bunlardan halen hiç bir faaliyette bulunmayan ve bir zamanların özel teşebbüsçüleri tarafından devlet sermayesini sömürebilmek ümidiyle kurulan Ege Elektrik A.O. bir İktisadi Devlet Teşekkülü ortaklığıdır. Kepez, Antalya ve Havalisi Elektrik A.O. *ile Çukurova* Elektrik A.O. Etibank'ın iştirakleridir. Kayseri ve Havalisi Elektrik Şirketi, Defne, Harbiye Elektrik Birliği, Kovada Elektrik Birliği ve diğer bazı elektrik birlikleri de mahalli belediyelerin ortaklıklarıdır. Bunların, Türkiye sathında yayılacak TEK içinde öbek öbek birer yabancı cisim gibi kalmaları pek acayip bir manzara arz edecektir. Üstelik bunlar bilhassa bu bölgelerdeki köy elektrifikasyonunun gelişmesini de köstekleyeceklerdir. Çünkü bunlar kâr gayesiyle çalışan teşekküller olduğundan kâr gayesi ikinci plânda olan hattâ hiç bulunmıyan köy elektrifikasyonu için tesislerini genişletmek *istemiyeceklerdir.* Elektrik Sektöründe, şahısların cebine gidecek bir kuruş kâr temini caiz değildir. Bu sektörde sağlanacak her bir kuruş kârın, karanlık içinde bulunan vatandaşları aydınlığa kavuşturmak için sarfı gerekir. Bu itibarla özel statüye sahip bu şirketlerin de TEK'in bünyesine alınmalarını zaruri görmekteyiz. Sakın özel teşebbüsçülerimiz, «bu, dünyanın neresinde görülmüştür?» diye feryada başlamasınlar. Temel mal ve hizmet *niteliğinde* olan elektrik ve kömür, liberalizmin ana vatanı olan İngilterede çoktan devletleştirilmiştir. Elektrik, Fransa ve Yunanistanda da 1948 de devletleştirilmiştir. İsviçre *hükûmetinin* İtalyanın elektrik sektörüne İsviçreliler tarafından yatırılan sermayeyi korumak maksadiyle giriştiği protestolarına rağmen, sağcı Hıristiyan Demokratlarla mutedil sosyalistler, İtalyada da elektrik sektörünü 1963 de devletleştirmişlerdir.

Bu arada kısaca bu sektördeki en önemli özel şirket sayılan Çukurova Elektrik A.O. ndan da bahsedelim. 1953 yılında Dünya Bankasının teşviki daha doğrusu tazyiki ile kurulan bu şirketin gayesi, Seyhan Hidro-elektrik santralını işleterek Adana, Tarsus ve Mersin şehirlerinin elektrik ihtiyacını karşılamaktır. 30 milyon lira sermaye ile kurulan şirkete Etibank 14 milyon lira ile ortak *olmuştur. 1956 yılında Seyhan* Santralını devralan şirket 1961 yılının sonuna kadar Etibank'ı ortaklığa kabul etmemiş, elde ettiği kârdan Etibank'ı mahrum bırakmıştır. Halen Etibank'la kârdan mahrumiyet konusunda davalı durumdadır. Bundan başka şirket, 1962 yılına kadar maliyet bedelinden ve kur farkından dolayı hasıl olan borcunu da devlete ödememiştir. 1961 yılında, Seyhan Barajına üçüncü bir türbin koymak gerektiğinden, şirket Dünya Bankasına kredi müracaatında bulunmuş, bu krediye kefil olması gereken hükûmet, şirketin taahhütlerini yerine getirmesini istemiş, maliyet bedeli ve kur farkı borçları ancak bu yoldan ve takside bağlanarak konsolide edilmiştir.

1962 yılından beri Etibank şirket idaresine dahil olmakla beraber İdare Meclisinin ekseriyeti özel sektör temsilcilerindedir. Bun*lar da ekseriya mahalli politika*cılardan seçilmekte, tamamen ticari ve teknik usullere göre yönetilmesi gereken bir şirket, politik oyunlara alet edilmektedir. Bu gibi şirketlerin, mahalli politikacıların elinden kurtarılması bakımından da Türkiye Elektrik Kurumu bünyesine alınması uygun görülmektedir.

Bugün memleketimizde nüfusun ancak yüzde 30'unun elektrikten faydalanma imkânına sahip bulunduğu 35.000 kadar köyün ve yüzlerce kasabanın elektrik beklediği düşünülürse bu sektördeki kuvvetleri bir yönde birleştirmek ve memleketin elektrifikasyonuna hızla devam etmek gerektiği anlaşılır. *Binaenaleyh TEK kanunu* tasarısı bir an evvel kanunlaşmalıdır.

ŞU PERİŞANLIĞA BAKIN

Yazıyorsunuz: Özel Sektör 22 bin liralık traktörü 55 bin liraya satmaktadır. Sosyalistlikle uzaktan yakından ilgisi olmayan milletvekilleri çiftçinin bu aşırı soyulmasını önlemek için bir kanun teklifi hazırlamışlardır. Milletvekilleri, bu işi Ziraî Donatım Kurumuna bırakalım demektedirler. Bu tekliften hiç değilse sanayicilerin bir şikâyeti olmaması gerekir değil mi? Hayır, karşınıza Ankara Sanayi Odası Başkanı dikiliyor: «Kanun teklifi, kalkınma plânının ilkelerine aykırıdır. Böyle bir kanun özel teşebbüsün şevk ve heyecanını dolayısıyla yaratıcı kuvvetini yok eder» diyor. Bu ne şevktir ki, ancak ithalât soygunuyla mümkün!.. Kalkınma Plânının ilkelerine en uygun davranış ise, dış ticaretin tamamen devletleştirilmesidir.

İthalatçıların savunucusu bu sanayici, «AP. Genel Başkanı Süleyman Demirel ile görüştüm, o da teklifin aleyhinde» diye böbürleniyor. Savunulan, apaçık bir soygundur.

Çiftçiler Federasyonu kongresine gidiyorsunuz. Kongre Başkanı Fevzi Lûtfi Karaosmanoğlu konuşuyor: «Türk çiftçisini yıkmak için girişilen teşebbüsler, daima bu şuurla ve metin savunmayı yapacak topluluğu karşısında bulacaktır. Toprak adamını ezmek isteyenlerin daima karşısında olacağız». Büyük çiftlik sahibi bu politikacıya göre, topraksız çiftçiyi topraklandırmak, Türk çiftçisini yıkmaktır!..

Eski bir milletvekili olan Sivaslı toprak ağası delege ise şunları söylüyor: «Yarın, bu toprak sana fazladır, şu kadarını alıp olmayana vereceğiz diyen Hükûmete ben veya başkası çıkıp da şehirlerdeki apartmanları gösterip, (Bu kadarı buna fazladır, bir dairesini alıp bana ver) dersem bunun sonu ne olur; böyle nereye gidiyoruz?». Ya, nereye gidiyoruz?..

Toprak ağası, tüccarı, sanayicisi başbaşa verip 1,5 milyon lira topluyorlar. Bir İktisadi Araştırma Tesisi kuruyorlar. Tesis, «Özel teşebbüs hürriyettir» diye broşürler tercüme ediyor. «Hürriyet özel teşebbüsçülükle mümkündür» şeklinde özetlenebilecek Hür özel teşebbüs beyannamesini yayınlıyorlar. Fakat tesisin [illegible] yayını «İspanyol mucizesi, özel teşebbüs mucizesidir» [illegible]. Doğru, İspanyol faşizmi, özel teşebbüsün eseridir.

Milyonlarca lirayla kendini komik etmek için insanın gerçekten, [illegible] teşebbüsçüler kadar budala olması ve bütün milleti budala [illegible] lâzımdır.

POLİTİKA VE ÖTESİ

SES VER!...

Mehmed Kemal

Oturup, işin içyüzünü belirten yazılar yazayım diyorum. Olaylar olduğu gibi görünsün. Bunları, okuyucular, aynada görür gibi görsünler. Yazım: «— Meclis saat 15'te (....) nin başkanlığında toplandı. Gündemindeki meseleleri görüşmeğe başladı.» gibilerden olmasın. Hemen işin özüne geçeyim.

Başkan:

— Oturumu açıyorum, dedi.

— Yoklama yapacağız, dedi.

Aradan bir kaç saniye geçti.

— Yoklama bitmiştir, dedi.

Bir uğultu başladı. Bu milletvekillerinin itiraz sesleri idi. Yoklama için verilen bir kaç saniyelik zamanı az bulmuşlardı. Çünkü, yoklama elektrikli makine ile yapılıyordu. Bu makineden dünya parlâmentolarında iki - üç yerde vardı. Birisi de bizdeydi. Milletvekilleri anahtarla düğmeyi açıyor. Başkan da bu düğmelere yol veriyordu. Bir anahtarla açılacak kadar zamanın dışında, zaman bırakmazsa, milletvekili arkadaşının düğmesini de çeviremiyordu. Çeviremeyince de çoğunluk olmuyor, görüşmelere devam edilemiyordu. Onun için itiraz sesleri bir uğultu halini alıyordu.

Bütün bunlar, milletvekillerinin, başkanın, izliyen gazetecilerin, dinleyicilerin gözü önünde oluyordu. Başkan milletvekillerinin birbirlerine anahtar vermesine, bir milletvekilinin birkaç anahtar kullanmasına engel olamadığı için, düğmenin süresini azaltıyordu.

Parlâmentomuz daha yoklama sırasında böyle çalışıyordu. Siz şimdi bir de, «kanun yapmadık» titizliği düşünün..

★

Bir bakanı anlatacağım size:

Bakan odasına bir telefon daha koydurmuş. Bu bir özel telefondur. Bir ucu odada; bir ucu da özel kalemin özel bir odasında. Bakanı (.....) heyeti ziyarete gelmiştir. Kendisinden *bilmem nerdeki, bilmem ne işi için aracılık istemektedirler.* Maliye Bakanınından bir randevu alacak, bu işi anlatacak, yapılmasına önayak olacak. Anlatıyorlar.

— Hay hay kardeşim, diyor.

Zile basıyor. Gelen özel kalem müdürüne:

— Bana Maliye Bakanını bulun, diyor (Özel telefonu göstererek) Bu telefonla bulun, diyor.

Bakanın ne demek istediğini Özel Kalem Müdürü anlıyor. Göz kırpar gibi birbirlerine bakıyorlar. Biraz sonra (özel telefon çalıyor.

— Ferit'ciğim merhaba... Gözlerinden öperim... Bilmukabele saygılar... Yanında (...) heyeti var. Bunların bir ödenek işi varmış. Biliyor musun? Bilirsin, sen her şeyi bilirsin... İşte o iş için rahatsız ediyorum kardeşim. Halledecek misin? Hay sağolasın... Elde demek, bugün yarın imzadan çıkar demek... Sağolasın, var olasın... Senin gibi Maliye Bakanı dünyaya gelmez. Sana göndereyim mi? Göndermeyim, peki göndermeyim... Huzur-u kalple memleketlerine dönsünler öyle mi? Dönsünler... Senin emrini beklesinler... Peki Ferit'ciğim, peki canım kardeşim...

Telefon konuşması bitmiştir.

Dinliyenler işlerinin artık sonuca bağlandığından güvenlidirler. Kendi illerinden milletvekili, sonra da bakan olan, nasıl da kıymetli, iş beceren adam. Böyle düşünürler, biraz da öğünürler.

— Allah sizi başımızdan eksik etmesin Allah uzun ömürler versin... diyerek odadan ayrılırlar.

İçleri rahat, gönülleri hoşnuttur. Memlekete bir müjde götüreceğiz, diye de memnundurlar.

Gerin gerin odadan çıkarlar.

Biraz sonra Özel Kalem Müdürü gelir, birbirlerine (şükür bunları da savdık) gibilerden bakarlar.

Yeni heyetler, yeni telefon konuşmaları başlar.

Yukardan aşağı doğru, zincirleme ve birbirine benzer kulislerde bir oyun oynamaktadır. Bu oyunun gerçek yanlarını yazmıyor, yazamıyor muyuz? Halka bunları iyi anlatamıyor muyuz diye kuşkulara düştüğüm oluyor. Anlatamıyoruz ki, hâlâ ve her dönemde bunlar oluyor. Hep birbirinin eşi ve benzeri adamlar gelip bu koltuklara oturuyorlar.

★

Oturup bir yazı yazayım, halka gerçekleri olduğu gibi anlatayım, istiyorum. Anlatayım da anlasın, ona göre davransın. Ama anlatamıyorum, yazamıyorum galiba. Biraz da, o mu anlamak istemiyor, ne dersiniz?

Yazıyoruz, yazıyoruz, yankısını bir türlü alamıyoruz. Biraz sesini çıkarsana ulu kalabalığım, büyük kalabalığım!

BÜTÇE KOMİSYONUNUN DIŞ POLİTİKA RAPORU

Raportör: Orhan Apaydın
(Aydın Milletvekili)

> İstiklâli tam denildiği zaman, bittabi, siyasî, malî, iktisadî, adlî, askerî, harsî ve ilâh., her hususta istiklâli tam ve serbestisi tam demektir. Bu saydıklarımın herhangibirinde istiklâlden mahrumiyet millet ve memleketin mânayı hakikisiyle bütün istiklâlinden mahrumiyet demektir.
>
> **ATATÜRK**

Dış politikamızın temel felsefesi ne olmalıdır?

Bu temel felsefenin esaslarını Mi.li Mücadelenin başlangıç noktalarında aramak lâzımdır. Cumhuriyetin Kurucusu Kemal Atatürk başta gelen esas olarak Türk Milletinin ekonomik, kü.türel ve siyasi bağımsızlığını kabul ve ilân etmiştir. Büyük Atatürk bu esası şöyle ifade etmektedir:

«İstiklâli tam denildiği zaman, bittabi, siyasi, mali, iktisadi, adli, askeri, harsi ve ilâh, her hususta istiklâli tam ve serbestisi tam demektir. Bu saydıklarımın her hangi birinde istiklâlden mahrumiyet millet ve memleketin mânayı hakikisiyle bütün istiklâlinden mahrumiyet demektir.»

Bu temel esasa dayanan Millî Mücadele yıllarının dış politikası bütün ezilmiş milletler için bir ümit ışığı teşki. etmiştir. Türkiye'nin yürüttüğü bu mücadele ve davranış Lâhurlu mütefekkir İkbâl ve Bengalli şair Nazrul İslâm'dan Cezayir ve Endonezya'ya Lâtin Amerika'dan Çin'e kadar sömürülen ve ezilen mil etlere örnek teşkil etmiştir. Nitekim Falih Rıfkı Atay hatıratında bir Amerika'lı gazetecinin şu sözlerini nakletmektedir:

«Ben Lozan antlaşmasına karşıydım. Amerika için Türkiye piyasasının büyük bir önemi yoktur. Buradan imtiyazların kalkışı bize pek az dokunur. Fakat siz bununla Çin'e kapitülâsyon ardan kurtulmanın mümkün olduğu dersini verecektiniz. İşte ben bunu istemiyordum». Bu sebep'edir ki, Paul Gentizon tarafından yazılan kitap şu başlığı taşımakta idi: Mustafa Kemal ya da Doğunun Yürüyüşü

Millî Mücadele dış politikasının istinad ettiği ikinci temel umde, gene Büyük Atatürk'ün «Yurtta Sulh Cihanda Sulh» formülünde ifadesini bulmuştur. Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetleri, Türk Milletinin refah ve saadetini dünya barışında görmekte ve barışçı bir politikayı her hal ve durumda izlemeyi istemektedir. Türk Milletinin Misakî Millî hudut arı içinde toprak bütünlüğünü korumak bağımsızlığını ihlâl ettirmemek dışında herhangi bir tecavüz emeli beslemesi bu felsefeye göre mümkün değildir. Nitkim 1939-1945 yılları arasındaki büyük bâdire içinde dahi, Türkiye büyük dev etlerin kendi isteklerine göre, sağa sola hareket ettirdikleri bir devlet olmamıştır. Türkiye izlediği bu politika ile, bağımsızlığına karşı en ufak bir harekete müsamaha göstermiyeceği intibaını yarabilmiş ve kendi toprakları üzerinde sulhü başarı ile korumuştur.

Bu teme. felsefenin ışığı altında Türk Hükûmetlerinin değişen hal ve şartlara uygun politikalar takip etmesi ve bu politikaların gene değişik alternatifleri olması, iktidarların dışında vazife gören muhalefet grup arının farklı hal tarzları teklif etmesi normal ve demokratik bir yoldur.

Türk - Amerikan Münasebetleri

Kuzeyden gelen ve Türkiye'nin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını ihlâle matuf tehlike ve davranışlar Türkiye'nin Amerika ile münasebetlerini arttırmış ve iki devlet çok kuvvetli bağlarla ittifak yoluna gitmiş erdir. Bu şekilde, Türkiye üzerindeki Amerikan nüfuzu Birinci Dünya Harbi'nden sonraki devrede birden bire artmış ve sür'atle inkişaf etmiştir. Birleşik Amerika, daha sonraları şartların çok değişmesine rağmen bu nüfuzunda en küçük bir eksilmeye bile tahammül edememiş ve Türk Hükûmetlerinin davranışları da Amerika'nın bu hareket tarzına destek olmuştur. Bilhassa dış politikamız devamlı olarak Amerika'yı takip etmiştir. **Fakat hayati ve millî bir dâvamız olan Kıbrıs konusunda Birleşik Amerika'nın takip ettiği hareket tarzı, sanki bir sömürgesiymiş gibi Türkiye'nin iç ve dış meselelerine müdahaleye kalkması, Türkiye'nin millî menfaatlerini nazarı itibara almayan egoist bir siyaset düşünmesi, Türkiye'yi yeni bazı tedbirleri düşünmek mevkiine getirmiştir.**

Türkiye Birleşik Amerika dostluğunu birinci plânda mütalâaya son hâdiselere rağmen devam edecektir. Ancak, son olayların etkisi dışında, soğukkanlı bir muhakeme ile, esasen biraz evvel de ifade ettiğimiz gibi değişen hal ve şart'ar karşısında **Amerika ile Türkiye arasındaki ikili anlaşmaların gözden geçirilmesi ve bu anlaşmaların yeni şartlara uydurulması münakaşa edilecek aktüel bir mesele halindedir.**

Bu güne kadar takip edilen Türk Dış Politikasını kısa hatlarile çizdiğimiz çerçevesi dışında, yeni şartların diğer devletlerle olan münasebetlerimiz bakımından halihazırdaki ve muhtemel inkişaflarına temas etmek gerekmektedir.

Türkiye'nin komşularıyla münasebetleri

Son zamanlarda Sovyetler Birliği ile münasebetlerimizde iyiye doğru bir gelişme olmuştur. Bir müddetten beri Sovyetler bize, Türkiye'nin NATO'ya mensubiyetini ikili münasebetlerin inkişafına engel olmadığını bi'dirmekteydiler.

Sabık Sovyet Başbakanı Kruşçev'in Devlet Başkanımıza gönderdiği 28 Haziran 1960 tarihli mesajda resmen açıklanmış olan bu husus yeni Sovyet idarecileri tarafından da teyit edilmiştir.

Milletlerarası taahhütlerimizle tearuz etmemek şartıyla, bütün dev'etlerle iyi komşuluk münasebetleri tesis etmek isteyen Türkiye, Sovyetlerin bu teşebbüslerini memnuniyetle karşılamıştır.

Bu çerçeve dairesinde Dışişleri Bakanımızın yaptığı Moskova seyahati iki memleket arasındaki münasebetlerin normal bir istikamete sevki bakımından çok faideli o'muştur. Taraflar bağımsızlık, toprak bütünlüğü ve hak eşitliği prensiplerine karşılıklı saygı göstermek ve iyi komşuluk münasebetlerini takviye etmek hususunda mutabık kalmışlardır. Kültürel münasebetleri tanzim etmek için bir an'aşma imzalanmıştır. Anlaşma ile kültür alanında Sovyetlerle esasen mevcut temasların senelik bir programa bağlanması gayesi güdülmüştür. Yapı'acak temaslar kültürel ve ilmî mahiyette olacaktır, diğerlerine anlaşmada yer verilmemiştir. Ayrıca, iki mem'eket arasında ticarî münasebetlerin arttırılmasına karar verilmiştir

Bütün dünya milletlerinin nükleer bir çatışmaya meydan vermemek için birbirleriyle anlaşma imkânları aradıkları bu devirde vuku bulan bu ziyaret Türkiye'nin şahsiyet sahibi bir politikaya sahip olmak yolunda attığı adımların canlı bir misalidir. Bu konudaki temennimizin Büyük Atatürk'ün Cumhuriyetin 10'ncu yıl dönümüne isabet eden Büyük Millet Mecilsi'nin açılışı münasebetiy'e verdiği bir Nutuk'ta sarf ettiğu şu çok değerli sözleri tekrarlıyarak ifade etmek isteriz. «İki memleketin çetin zamanlarında kurulmuş, onbeş senedir türlü imtihanlardan daha kuvvetli çıkmış bir dostluğun daima yüksek kıymeti haiz olmasında tereddüt edilemez» Türk-Sovyet dost'uğunun çok bozuk anlar geçirmesi[ne] tamamen kusurlu olan komşumuzdur. T[ür]kiye bu dostluğu bozmamak için elinden g[e]len gayreti sarfetmiştir. Nitekim 19 Ek[im] 1959 da İngiltere ve Fransada imzala[nan] karşılıklı yardım antlaşmasının iki N[o.lu] protokoluna Hükûmetimiz, «Türkiye'n[in] giriştiği bütün taahhüt erin kendisini So[v]yetler Birilğile harbe sürükleyecek tesir v[e]ya neticeleri olan bir harekete zorlana[m]yacağı» ihtirazi kaydını koymuştur. Hük[û]metlerimizin bu titiz hareketlerine kar[şı] Sovyetler Birliğinin aksine hasmane dav[ra]nışları harkesin bi diği bir keyfiyett[ir]. **Emperyalizme karşı mücadeleyi dış po[li]tikasının başlıca umdesi olarak ilân ede[n] komşumuzun, bilhassa Kıbrıs mevzu[un]da Yunan emperyalizmine karşı mücade[le] eden Türkiye'nin yanında olması ilân e[t]tiği bu umdelerdeki samimiyetinin bir if[a]desi olarak Türk Milleti tarafından bek[le]nmektedir.**

Son aylarda kayda değer diğer bir ol[ay] Türk-Bulgar münasebetlerinde görülen d[ü]zelme temayülüdür. Bulgaristan tarafında[n] izhar edi en iyi komşuluk münasebetle[rinin] idamesi arzusunu, genel olarak kendile[ri]le siyasî münasebetlerimiz olan bütün dev[let]ler ve bahusus komşularımıza dostan[e] münasebetler idame etme ve ihtilâf ar[ı] sulhçu yollarla halletme şeklindeki esas po[li]tikamız çerçevesinde memnuniyetle kar[şı]lamaktayız.

Türkiye'nin komşu arap mem'eketlerile münasebetlerinde ve bu memleketlere kar[şı] takip ettiği politikada mâruz kaldığı güç[]lükler iki sebepten doğmaktadır. Birincisi eski Türk Hâkimiyetinin hasıl ettiği his[s]i kompleks ikincisi bu memleketlerde bi[r] türlü istikrar.ı bir rejim kurulamamasıdır. Türkiye'nin bu memleketlere karşı takip edeceği politikada sabırlı olması ve güven vermesi en doğru hal tarzıdır. Aynı zamanda İsrail ile münasebetlerin ikinci plânda mütalâa edi mesi komşu arap devletlerinde güven yaratmak bakımından önemlidir.

Afrika Devletleriyle münasebetlerimiz

Afrika Devletlerile münasebetlerimiz konusunda, bu kıt'adaki değişik bölgeleri nazarı itibara almak lâzımdır.

Kuzey Afrika'da Magrip Devletleri, yani Fas, Cezayir, Tunus ve Libya mevcuttur.

Magrip, Nasır'ın hoş anmadığı iki kuvvetli lidere sahiptir. Bunlar Ceyazir'de Bin Bella ve Tunus'da da Habib Burgiba'dır. Bilhassa Türkiyenin Mi.lî Mücadele hareketini örnek aldıklarını ifade eden bu iki liderin dev.etlerile münasebetlerin sıkılaştırılması, Nasır'ın arap memleketlerindeki faaliyetlerini menfi neticelerini azaltacak mahiyette neticeler hasıl edebilir.

Kuzey Afrika ile Ekvator arasında yayılan Siyah Afrika, Türk Dış Po.itikasında gereken yerini sür'atle almalıdır. Dünya'nın bu en yeni devletlerile münasebetlerimizin sıkılaştırılması, uzun vâdeli düşünülecek bir po.itika içinde faydalı neticeler hâsıl edebilir. Bu arada, bilhassa **Kongo'da cereyan eden olayların gerçek mahiyetine Türk Hükûmeti'nin sür'atle nüfuz etmesi lâzımdır. Gelişmekte olan ve son yıllarda ihraç metaı haline gelen bazı sınaî mamûllerimizin pazarlanmasında da bu bölge bize imkânlar sağlayabilir.**

Uzak Doğu Devletleriyle Münasebetlerimiz

Bilindiği gibi, Çin Halk Cumhuriyetini tanıyan devletler sür'atle çoğalmaktadır. Bir milyara yakın nüfusu ile Uzak Doğu'da çok büyük bir kuvvet haline gelen bu devletle münasebetlerimizin tanzimi meselesi sür'atle ele alınmalıdır. Bir NATO devleti olan Fransa Çin Halk Cumhuriyetini tanımıştır. Şüphesiz ki, bir devleti tanıyıp tanımamak mutlak hükümranlık haklarındandır. Ancak, Ankara-Peking arasındaki diplomatik münasebetlerin kurulması dış politikamızda arzulanan alternatiflerden birini teşkil edebilir. Ve bu tanımada Türk Milletinin menfaati olduğu pek alâ söylenebilir. Hükûmetimizin inkarı gayrı kabil bir realite olan Çin Halk Cumhuriyeti ile diplomatik münasebetler tesisi meselesini sür'atle ele alınmasını temenni etmekteyiz.

Tarafsız Devletlerle münasebetlerimiz

1955'de Bandung Konferansında Nehru, Tito ve Nasır tarafından ortaya atılan tarafsızların birleşmesi fikri, sür'atle inkişaf etmiştir. Tarafsız'ar 1961 Eylülünde

SAM AMCA — Amerikan ATLAS dergisinden

Aydın Milletvekili Orhan Apaydın
Atatürkçü dış poli tikaya dönüş.

Belgrad'da toplanarak ortak yollarının ana çizgilerini tesbit etmişlerdir. Bu toplantıda alınan en önemli karar, Atom denemelerine son verilmesi için Kennedy ve Kruşçef'e baş vurulması teşkil etmekte idi.

Son Kahire konferansına katılacak devletlerden aşağıdaki şartların aranması kararlaştırılmıştır:

1 — Bir askeri bloka dahil o.mamak.

2 — Sınırları içinde bir askeri Us bulundurmamak;

3 — Emperyalizme hizmet etmiş olmamak.

Bu şartlara uyan devletlere dâvetnameler gönderilmiş ve bu dâvetlere 57 ü.ke konferansa katılarak müsbet cevap vermiştir.

Bu konferansta alınan kararlar ana hatlarile bakmak faydalı olacaktır.

Konferans 57 ülkeden gelen ikibin delege ile Kahire Üniversitesinde toplanmıştır. Toplantının amacı kısaca «Adalete dayanan bir barışın yollarını aramak» şeklinde ifade edilmiş ve neşredilen deklarasyonda bu prensip şöyle açıklanmıştır:

«Bağımsızlık fikrine karşı konulamaz ve bu fikir değiştirilemez. Hâla sömürge idaresi altında yaşıyanlar, bağımsızlıklarına kavuşmak için silâha sarılabilirler. Sömürgeciliğe son verilme.idir. Ayrı sosyal ve siyasi ilkelere sahip ülkelerin bir arada yaşaması hem önemli hem de mümkündür.»

Nükleer silâhlar konusunda ise şöyle denilmektedir: «Tarafsız ülkeler, nük.eer silâhları yapmaktan, satınalmaktan ve nükleer denemeler yapmaktan kaçınacaklardır. Nükleer silâhlar taşıyan uçak ve gemilere bütün hava alanları ve limanları kapatılmalıdır. Nükleer silâhlardan tasfiye edilmiş geniş bir bölge kurulmalı ve yabancı üslerin kaldırılmasına gidi.melidir.

Tarafsızlar bugün Birleşmiş Milletlerde tek başlarına oy çoğunluğnu temsil edecek kadar siyasi güce sahiptirler. Bu dev.etlerle münasebetlerimiz, Kıbrış konusunun Genel Kurul Gündeminde bulunması bakımından son derece önemlidir. Bu grubun Lâtin Amerika memleketlerinin de muayyen konularda *kendilerine iltihaki.e, Birleşmiş Mil*letlerde 77'ler adı altında büyük bir kuvvet teşkil etmek yolunda olmaları konunun ehemmiyetini bir kat daha artırmaktadır. Bu vesile i.e, bu ülkelerdeki temsil durumumuzu, malî imkânlarımızın müsaadesi nisbetinde, en geniş şekle ifrağ hususundaki *Bakanlık* çalışmalarını özetlemek isterim:

Tanganyika ile Zanzibar'ın birleşmeleri üzerine meydan agelen «Tanzan» Cumhuriyeti nezdinde Adis-Ababa Büyük Elçimiz akredite edilmiştir. Akra Büyükelçimizin Fildişi Sahili ve Dahomey nezdinde görevlendirilmesi için çalışmalar yapılmaktadır. Afrika'da bağımsızlığını kazanan devletler sayısının her geçen yıl biraz daha arttığını gözönüne alan Dışişleri Bakanlığı hâlen bu kıt'ada mevcut 10 Büyükelçiliğimize gelecek sene bir yenisini ilâve etmeği lüzumlu bulmakta ve bu yeni temsilci.iği bir Doğu Afrika memleketinden ihdas eylemeyi düşünmektedir. Temsil çerçevesinin genişletilmesile ilgili faaliyet'erin Asya'daki tatbikatı cümlesinden olarak, Beyrut Büyükelçiliğimiz Küveyt, Bangkok Büyükelçimiz Ma'aysiya Federasyonu nezdinde görevlendirilmiştir. Aynı faaliyetin 1964 yılı zarfında Güney Amerika'daki tatbikatının Karakaş Büyükelçimizin Dominik Cumhuriyeti nezdinde, Buenos'Aires Büyükelçimizin Bolivya'da, Santiago de Şili Büyükelçimizin Peru'da akredite edilmeleri teşkil etmiştir.

Bu konuda, milliyetçilik, ırk ayırımı sömürgecilik ve neo-kolonyalizm gibi hususi önemi haiz meseleleri tetkik etmek gâyesiyle 1965 Martında Asya-Afrika memleketlerinin Cezayir'de yapacak arı İkinci Asya-Afrika konferansına memleketimizin de katılmasının mukarrer olduğunu Hükûmet icraatı arasında zikretmek isterim. Bu konferansın hazırlıklarını yapmak gâyesiyle Cakar:a'da toplanan hazırlık konferansına Karaçi Büyükelçimizin Başkanlığında bir hey'etimiz iştirak etmiş ve müsbet çalışmalarda bulunmuştur.

Kıbrıs meselesi

Geçen yı'dan beri Kıbrıs konusunun geçirdiği safhalar arkadaşlarımızın malûmudur. Kıbrıs'ta halen nisbi bir sükûnet hüküm sürmektedir. Rumların silâhlı tecavüzleri büyük ö.çüde durmuş ve Türklere tatbik edilen iktisadi abluka kısmen tahfif edilmiştir. Bununla beraber ırkdaşlarımızın vaziyeti vahametini muhafaza etmektedir. Meseleye bir an önce barışçı yoldan bir hal tarzı bulunması başlıca gayemizdir. Ancak bu yo.da sarfettiğimiz gayretler gerek Kıbrıs'lı Rumların ve gerek Yunan'lıların uzlaşmaz tutumları yüzünden şimdiye kadar bir neticeye ulaşmamıştır. Amerikan Cumhurbaşkanının inisiyatifiyle Cenevre'de yapılan müzakereler Yunanistan tarafından sabote edilmiş ve NATO müttefik.erimizin bu meseleye NATO'nun da yardımcı bir mesai sarfetmesi hususundaki arzumuza uygun bir hareket ittihazı için yaptığı teklifler Yunanistan tarafından reddedilmiştir. Yunanistan'ın bu müzakerelere yanaşmak istememesinin sebebi Kıbrıs'ta yığmış olduğu ve bugün adedi 10.000'i bulduğu bilinen askeri kuvveti ile Enosis'i tahakkuk ettirebileceği hususunda yersiz bir haya.e kapılmış olmasından ileri gelmektedir. NATO çerçevesi içindeki faaliyetleri Rusya ile dostluk tehdidi ileri sürmek suretiyle önlemeğe çalışmıştır. Kıbrıs ihtilâfının müzakere yolu ile bir hal tarzına bağlanması herşeyden evvel Yunanistan'ı Enosis'i tahakkuk ettirebileceği yolundaki hayalini kafasından çıkarttırmakla mümkün olacaktır. Yunanistan'ı Türkiye i.e bir harbe sürükleyeceği muhakkak olan bu hayalden kurtarmak için müttefiklerimizin olumsuz davranışlarına da evvelki izahlarımız sırasında temas etmiştik. Müttefiklerimizin bu tutumu Türkiye'yi daha gerçekci bir dış politika takip etmek neticesi i.e karşı karşıya bıraktığı da âşikârdır. Hükûmetimiz bu meseleyi daima mevcut andlaşmaların muteberliği esas alınmak suretiyle bir hal tarzına götürmek istemiştir. Andlaşmaların muteberliği, meseleyle uzaktan veya yakından ilgi.enen bütün büyük devletlerce kabul edilmiştir. Bu husus en son Sayın Dışişler Bakanımızın Moskova'yı ziyaretler neticesinde neşrolunan müşterek bildiride de kabul edilmiştir. Moskova bildirisiyle meseleye yeni bir unsur katılmış bulunmaktadır. Gerek Yunanlılar ve gerek Kıbrıs'lı Rumlar Kıbrıs meselesini cihan efkârına bir self-determination meselesi gibi göstermeye çalışmakta ve Birleşmiş Milletlerde se.f-determinationu destekleyen bir karar kabul ettirebileceklerini ümit etmektedirler. **nAcak meselenin sadece bir self-determination talebinden ibaret olmadığı gerek Yunan'lıların gerekse Kıbrıs'lı Rumların bu taleplerinin arkasında Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak ve bu suretle Adada yaşayan ırkdaşlarımızı yabancı bir devletin hakimiyetine sokmak gib meşum bir gayenin yatmakta olduğu bütün memleketlerce gittikçe daha iyi anlaşılmaktadır.**

Filhakika bu gayenin teşhiri maksadıyla Hükûmetimizce girişilmiş olan faaliyetler müsbet netice'erini vermeye başlamıştır. Ve çeşitli çevrelerde Kıbrıs meselesinin bizim ileri sürdüğümüz Federasyon tezine uygun şekilde bir hal tarzına bağlanmasının âdil ve hakkaniyete uygun bir hal tarzı olacağı yolunda kanaatler hasıl olmağa başlamıştır. Moskova bildirisinde iki cemaatin mevcudiyeti kabul edilmiş ve her iki cemaatin mevcut anlaşmalar çerçevesi dahilindeki kanuni hakları teyid edilmiştir Kıbrıs'ın bağımsızlığına ve toprak bütünlüğüne riayet esası kabul edilmiştir. Bizim Federasyon tezimiz zaten Kıbrıs devletinin Federal bir sistem dahilinde bağımsız'ığını muhafaza etmesini esas tuttuğuna göre, Moskova tebliği ışığı altında da Federasyon tezimizin en realist bir hal tarzı olduğu kendisini açıkça göstermektedir

Kıbrıs meselesinin geçen yıldan beri geçirdiği safhalardan edinilen tecrübelerle bugün öyle bir merhaleye ulaşılmıştır ki, Yunanlılar ve Kıbrıslı Rumlar Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağ'amak hususundaki plânlarını artık kolayca tatbik edecek bir imkâna sahip olmadıklarını anlamak ızdırabı içindedirler. Enosis Kıbrıs meselesine hiç bir zaman hal tarzı olamaz ve olamıyacaktır Bu husus Hükûmetimizce en sarih ve en kat'i ifadeler'le ilân edilmiş olup Milletçe takip ettiğimiz bir politikanın ifadesidir. Hâla Birleşmiş Milletlerde bulunan konunun Türk Milletinin arzu'arı hilâfına halledilmesinin mümkün bulunmadığını dünya kamu oyunun kat'i olarak öğrenmesinde fayda vardır. Hükûmetin bu konudaki çalışmaları, şüphesiz ki, bütün milletçe desteklenecektir.

Cezayirli Gazeteciler Konuşuyor

Hükûmetimizin dâvetlisi olan üç Cezayirli gazeteci, Basın-İş Sendikasında, Türk gazetecilerine Cezayiri anlattılar. Gazeteciler, MÜCAHİT'ten Muhammed Fadıl, REPUBLİQUE'ten Nurettin Şıbanî ve Cezayir Radyo-Televizyonu'ndan Musa Haddad idi.

SORU — Milli Kurtuluş Savaşı sonrasını bize kısaca anlatır mısınız?

CEVAP — Kurtuluş Savaşından sonra, sosyal devrimi gerçekleştirmeye koyulduk. Sekiz yıl süren savaşın sonunda, birçok yeni sorunla karşı karşıyaydık. Anlıyacağınız, savaştan sonra, sosyal alanda yeni bir savaşa girdik.

***Bizlere 10 yıl önce biri, sosyalist gazeteci olacağımızı* söylese, adama deli derdik. Ama savaşı halkla birlikte yaptık ve savaş sırasında düşünmeye başladık: Bağımsızlığı kazanacaktık. Bundan emindik. Peki, sonra ne yapacaktık, geri kalmış bir ülke olmaktan nasıl kurtulacaktık? Toprak reformunun gerekli olduğunu daha savaşırken gördük ve hazırlıklara başladık. Mesele, toprak reformu ile bitmiyordu. Yatırımları arttırmak gerekliydi, sanayileşmek gerekliydi. Sosyal yatırımları çoğaltmak şarttı. Eğitimde bir hamle yapmak zorundaydık. Cezayirin zenginliklerine el koyan Avrupalı kolonlar meselesi vardı. İşte bütün bunlar sonunda aklımızla ve halkımızın bize yol gösterici istemleriyle, sosyalist bir Cezayir düşüncesine vardık.**

Gazeteciler, rejimi tutuyorlar tabii. Hem bu yeni bir olay değil. İlk gazetemiz olan Mücahit'le çalışan gazeteciler, daha ilk günden elde silâh bağımsızlık savaşına katılmışlardı. Şimdi, bütün gazeteciler elde kalem, sosyal devrim savaşına katılmışlardır. Bizler, halkımızın canıyla kanıyla yaptığı siyasal bir tercihin sonucu olan bugünkü Cezayirin hizmetindeyiz. Bunun tersi, kendi kendimizin gölgesi etrafında dönüp durmak olur.

Gazetecilerimiz, sadece memleket içinde değil, dışarıda da sömürgecilik ve emperyalizmle savaşanların safındadır.

SORU — Toprak reformundan söz açtınız. Nasıl bir toprak reformu bahis konusudur?

CEVAP — Toprak reformu deyince, önce sömürgecilerden ve toprağı çok olanlardan alınan toprağı, topraksızlara *dağıtmayı anlıyoruz. Toprak, onu bizzat işleyenindir. Toprak* reformunda ikinci adım, tarımın verimini arttırmak ve onu sanayileşmeye destek olacak hale getirmektir. Tarım, ulusal ekonomiye yük değil, destek olmalıdır.

SORU — Gericilikle mücadele konusunda ne düşünüyorsunuz?

CEVAP — Halk ve köylü gerici değildir ve gericilikle mücadele, köylünün kılık kıyafetiyle, inançlarıyla uğraşarak yapılmaz. Asıl mücadele, sosyalist rejime aleyhtar olan büyük toprak sahipleriyle aracı sınıfa karşı verilmelidir. Dâvâ, ekonomik ve siyasal yapıyı değiştirme dâvâsıdır.

SORU — Toprak reformunun siyasal bir önemi var mıdır?

CEVAP — Evet, toprak dağıtımı, gerçekleştirmek istediğimiz reformlar için halkta güven yarattı. Ayrıca toprak reformuyla, gerici kuvvetlerin ekonomik gücü geniş ölçüde kırıldı. Böylece, Kurtuluş Savaşının amaçları ile Cezayir halkının istek ve özlemleri kaynaşmış oldu. Savaşın kazanılmasında, bağımsızlıktan sonra devrimin genişlemesinde ve sosyalist bir toplum kurma yoluna girilmesinde toprak reformunun payı *büyüktür.*

SORU — Son sorumuz, Cezayirde sokaktaki adam Türkiye hakkında ne düşünür?

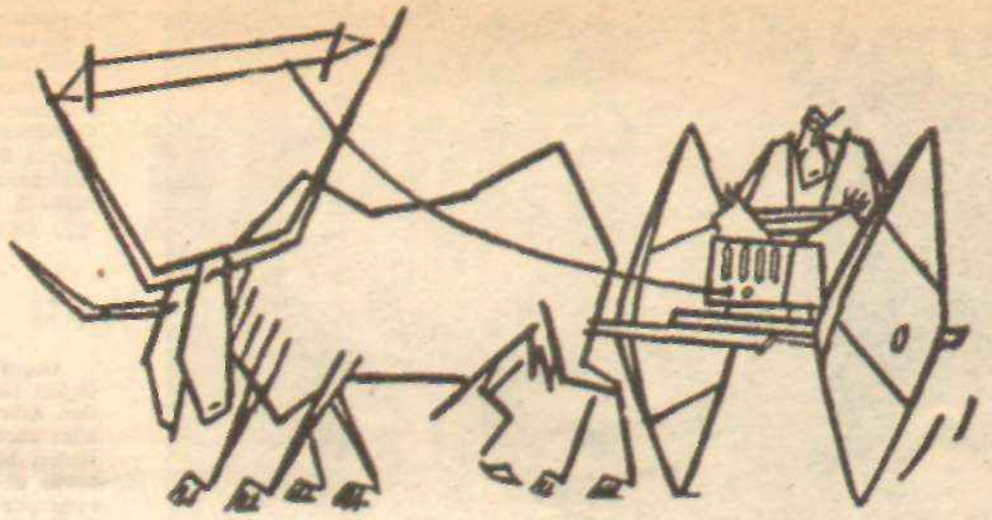
CEVAP — Cezayir halkının bir kısmı zaten Türk asıllıdır. Çünkü Fransızlardan önce Cezayirde siz vardınız, Bu sebeple, yüzyıllar boyunca sürüp gelen ortak bir geçmişimiz mevcut. Aydınlarımızın çoğu Fransız işgali sırasında, sömürgecilerin okullarında şunları işitir ve duyarlardı: «Sizler yüzyıllarca Osmanlıların geri ve kaba hâkimiyeti altında kaldınız. Bugün Fransa sayesinde bunlardan kurtuldunuz». Bizlerin bu konularda doğru yargılara varmamız için geçmişin şartlarını doğru belgelerle incelememiz gerekir. Hiç şüphe yok ki, bağımsızlık savaşımızın başlangıcında bütün Cezayirlilerin kalbinde bir Atatürk özlemi vardı. Kurtuluş Savaşı boyunca, ne yazık ki Türkiyeden umduğumuz ilgiyi göremedik. Bu demek değildir ki size karşı bir kırgınlık duyuyoruz. Biliyoruz ki Hükûmetler çeşitli siyasal, ekonomik bağlantılar yüzünden, halkın gerçek düşünce ve duygularına aykırı politikaları zaman zaman izleyebilirler. Bugün bizler, geçmişi unutmak ve her şeye yeni bir gözle bakmak istiyoruz. Biz Türkiyeyi bugünü ile tanımak ve halkımıza tanıtmak için yurdumuza geldik. Gittiğimiz her yerde de sıcak ilgi gördük. Hele gazetecilerle yaptığımız konuşmalar sırasında edindiğimiz intibalar bizce çok değerlidir. Temaslarımızdan anladığımız şudur ki, geçmişte olanlar önemli değildir. Türk halkı ve Türk aydını Cezayire karşı iyi duygular taşımaktadır. Bizce önemli olan budur.

Ünsal Oskay

ŞU RADYONUN ROMANI

6

Nimet Arzık

TURHAN

«Hiyeroglif» den

Sevgili Seniya'nımcım,

Son görüşmemiz, resmî bi: ma kamın bek'eme odasında oldu TRT yöneticiliğine radyoca atanmanın sevinçli «aura» sı içindeydiniz. Yanınızda taa Bonn'lardan kalkıp gelme sayın Altemur Kılıç vardı. Sayın Altemur Kılıç çocuğunu Koçero kaçırmışcasına ıstırabıydı: «Kim bu mem'ekette radyodan anlıyor ki, kim kim kim» diye dövünüyordu. İstiyordu ki «Altemur Kılıç» diyesiniz. Son derece hanımca bir ılımlılıkla «Hepimiz bu işte acemiyiz» dediniz kendisine, «hepimiz zamanla öğreneceğiz»... Bu tevazu ve bu vaad bizi sonsuz sevinçlere garketti Çünküm işin teknik kısmından anlıyan sadece sizdiniz Yönetim Kurulunda...

Keşke sadece «teknik kişi» kalsaydınız o zamandan beri. Amma, Tanrının sırrı, herkes toptan ve aniden «programcı» kesildi!.. Siz de!...

O zamandan beri TRT'de sizce neler oldu Seniya'nım? Teşkilât yapılmış farzedelim Yapılmadıya. Neyse, vakit kaybetmemek için ona lâf yok... Ge'elim diğer problemlere:

1) Teknik problem.
2) Program problemi.
3) Personel problemi.

TEKNİK PROBLEM

«Efendim takat düşük... takat düşük...» sözünden geçilmiyor TRT'de. Türkiye'yi kapsamak için de düşük, yurt dışına «ses» etmek için de düşük: Düşüüük!..

Bu takatı arttırmakla, bütün duyulma problemi hallediliyor mu ki?.

Kendi başınıza, keyfi takat arttırması yapabilir imsiniz ki?. Çok keyfîlikler yapılabilir ama bu cinsteni değil Seniya'nımcım. Çünkü bu, yalnız sizlerde bitmiyor. Yayının Türkiye'yi kapsaması, biliyorsunuz ama dinleyici bilmiyor.) PTT hatlarındaki sistemin tamamlanmasına bağlı. Memleketin, dışı için de, bize tahsis edilmiş olan frekans bandlarını aşamazsınız. Aşabilir misiniz?.- Aşarsanız, milletlerarası telekomünikasyon merkezinin hışmından kurtulsanız bile, komşularımızın ses bozmasından yurt içinde bile «nefis» programlarınızı dinletmek imkânı ortadan kalkar. Bunu size öğretecek ben değilim.

PTT sisteminin ses ve müzik kanallarının birlikte çalışması için daha çok çaba gerek. N'apsak ki?. Ellerimizi bağlayıp otursak mı?.. Oturuyoruz zaten!

Biliyorum, sizin kendinize göre bir hal çareniz var: Düşük takatlı kurulmuş ufak istasyonların takatını yükseltmek «Yüksel» deyince oluyor mu bu?.. Bozmak gerek. Düzmek gerek Memleketin her hususta nice engebeli olduğunu bilmiyen yok!.. Yalnız bu, o kadar, o kadar, o kadar pahalıya patlar ki... Devlet kesesi sultanım, deve o'sun kurbanım zihniyeti de artık demode!

PTT'nin kanalları tamamlanmıyor. Parası da yetmiyor. PTT ne yapsın diyeceksiniz, yapacağı var.

Türkiye'nin aynı anda, tek bir programı yurt yüzeyine yayması bir tek kanaldan evet imkânsız. Ama bu programları kaydedip dağıtmak mümkün. Teknik kısmı aşıyor bu. Programcıların işi. Siz programcı değilsiniz. Öyleyse, Seniyanım, program görevinin önderliğine çıkmayın. Yeriniz tekniktir: Programın arkasına geçin!

DİĞER SAYIN YÖNETİM KURULU ÜYELERİNE VE SAYIN GENEL MÜDÜRÜMÜZE

Sayın bey'er,

Program Türkiye'nin radyo derdi, program işi, Türkiye'nin kalkınması, kültürel yücelmesi, bocalamasına çare bulmak istiyenlerin işidir.

Neden aramızda böyle kişiler istemediniz? Nerde arıyacaktınız bunları? Böyle'eri kimlerle iş birliği yapar? Vardıkları esaslar, radyoda nasıl benimsenir ve uygulanır, bu konuları az'cık bilenler var.

a) Plân'ama Dairesi yok mu?
b) Toplum kalkınmasını sinesine basan Köy Bakanlığı yok mu?
c) Millî Eğitim Bakanlığı yok mu?
d) Dışişlerinin Kültür Genel Müdürlüğü yok mu?
e) Bakan'ıkların, sosyal hizmetlerle, halk eğitimiyle ilgili alanlarında çalışanları yok mu?
f) Ziraat Fakültesinin köylüye eğilen «coşkulu» ları yok mu?
g) Universitelerin Dil Fakültelerinin, kültüre ve Türk toplumunun kültürel sorunlarına eğilen seminerleri, kitapları öğretmenleri yok mu?

Var, var, var... Fakat bir «birlikte çalışma düzeni» kurulmamış aralarında!..

Bunu radyo, hem de nice kolay kurabilir. Hangi insan, hangi zümre istemez çığlığının benimsenmesini?... Amma kim kime «gel» diyor ki? «Gel» demek yetmez: «Yolumuz bu, amacımız bu, omuz omuza yürüyelim» demek lâzım...

«Gel, ben yayınımı, insan değerinin, medenî ölçülerin, aklın benimsenmesine, yani hümanizmaya götürüyorum. Tut elimden, ver emeğini»... Böyle bir çağrıyı kim iter?.

«Sizin yaptığınıza gelince... «Toplum kalkınması mı?»... Geçer lâkırdısı ciyak ciyak ve bir isim olarak not edilir programınıza, ve davul zurna müjdelenir sağa sola!

Ne toplumu kalkındırmıyan sebepleri inceletmek gelir hatırınıza, ne kültürü yaydırmıyan sebepler ne bunları dizginlemek için alınacak tedbirler. Hareket noktanız nedir? Varmak istediğiniz hedef nedir? Yolunuz nedir? Şimdiyedek anlıyamadım, aydınlatın beni!...

İşin pratik kısmına ge'elim:

Bütün Türkiye, hümanizmaya doğru yönelirken, monolit halinde, tek kanaldan mı geçer?... İstanbul'lusuna, Oksfordlusuna, Van'ın Erçiş kazası için, kullanılan metod mu kul'anılır?

Siz'in fikiriniz şu: «Radyonun halka iki program sunması. Birincisi bütün Türkiye'ye hitap edecek. İkincisi ekstra-aydınlara. (Bütün Türkiye'nin 24 saat üzerine 24 saat, aynı seviyede program dinlediği günü, Tanrı bize bahşede!... Amma dinliyemez...)

Halkın eşit seviyeye getirilmesi için, merdiven merdiven çıkılacaktır Kimi merdivenin ikinci basamağındadır, kimi beşincisinde, kimi de merdivene sadece yaklaşmaktadır. Amma merdivenin her basamağını sunmak mecburiyetindesiniz!.. Ak'ı selim şunu teklif eder:

«Bölgelere göre radyo programları. Merkeziyetçi metod.» Yani tek programları hazırlayacak

Çok tuhaf. Çifter çifter, İstanbul radyomuz var. Çifter çifter Ankara radyomuz var İzmir radyomuz var. Bunlar işgal ettik'eri yapılara göre isim alıyorlar Genel Müdürlüğün radyosu yok, çünküm, Genel Müdürlüğün şimdiyek binası yoktu. Ne komik'ik!.

Bir Türkiye Radyosu olur, beyler, bu Türkiye radyolarının bütün memlekete sunduğu program olur Ve program, değişik antenlerden yayınlanır, fakat kaynağı tektir.

Once yayın konseptinin değişmesi lâzım. Nasıl mı düzenlenecek yayınlar? Evvelâ prensipler oturtulacak. Sonracığıma, ihtiyaçlar tespit edilecek. Sonra memleketin değişik a'anlardaki görevlileriyle iş birliği yapılacak. Sonra, en çekici sunuşlar tespit edilecek. V.b...

Maha'lî materyel kullanılması mı diyeceksiniz Kullanılsın! Bazı hürriyetler tanınacak mıdır mahallî prodüksiyonlara? Bazı program ademi merkeziyetleri kurulabilecek midir? Bunlar sonradan düşünülür. Evvelâ işi toparlayın. Yalnız hep aynı kişilersiniz. Başka türde kafalara ihtiyacımız var bizim. Kafalarınızı değiştiremiyeceğimize göre, sizleri değiştirmemizden başka çare göremiyorum. Siz görüyor musunuz?...

Bir de şunu ekliyeyim:

Antenleri çoğaltmak işten değil. İl özel idare'eri, biraz parası olan belediyeler, kollarını açmış, sesinizi bekliyor. Her teklifte bulunan tarafınızdan terslendi. En son terslenen, yazık. Konyaydı, Kendiniz i'ân ettiniz! Etmediniz mi?...

Size kollarını açan, sağlam ticarî müesseseler de vardı. Kime elinizi uzattınız?... Kime elinizi uzattınız da, kim itti o eli?...

Bir de yayını uzatacağınızı müjdeliyorsunuz?... Nasıl o'acak bu iş?... Normal saatleri bile dolduramıyorsunuz?... Mecburî saat doldurmaya, Avrupa program isimlerini kulaklarımıza aktarmakla ne e'de edilir? Ne? Personel meselesine başka bir yazımda değineceğim.

Beyler, bu bilmediğiniz oyunu neden oynamağa devam edersiniz ki, siz de Seniyanım? Başka oyunlar vardır, onları başarıyla deneseniz?... Deneyin!...

Şimcik, Yönetim Kurulu Başkanına dönüyorum. Kendisine derim ki: «Sedat bey Islah edebilirsin, Islah et» Duyuyor mu?...

Bunca sorumlu'ukla, ne kadar hoşça kalabilirseniz, o kadar hoşça kalın!

VUR ABALIYA !

Gazetelerde ilgi çekici bir haber yayınlandı: (A.P. Çanakkale Milletvekili Nihat Akay, bugün verdiği bir sözlü soru ile Adalet ve İçişleri Bakanlarından, aşırı solcuların faaliyetleri hakkında bazı sorular sormaktadır. Soru sahibi, ilgili Bakanlardan, aşırı sol cereyanlarla mücadelede bugünkü mevzuatın yeterli olup olmadığını, emniyet teşkilâtının bunlar hakkında hareketsiz kalmalarının sebeplerini sormakta ve şöyle demektedir :

«Türk şiirinde, hikâye ve romanında ve Türk matbuatında sanat kisvesine bürünerek yapılan yıkıcı faaliyet karşısında yeni tadbirler almak ve bu arada ihtisas mahkemeleri kurmak hususunda Bakanlığınız ne düşünmektedir?»

Bu haberi okurken hiç şaşmadık. Buna benzer soru sual, yıllardan beri, zaman zaman ortaya atılır. güya matbuata, şaire, hikâyeciye, romancıya, şöyle bir gözdağı verilmek istenir. Sadece istenmekle kalmaz, çoğu da verilir: Gazeteciler, birer birer savcılıklara çağrılmıya başlanır. Şairlerin, yazarların kitapları toplatılıp «münasip» bilirkişilere havale edilir. Gazeteciler mahkemelerden, yazarlar da namuslu bilirkişilere rastlayıp paçayı kurtaracak olurlarsa, «bazı çevreler» basbayağı üzülür. İşe ara verilmesin, sorgu sual bitmesin, matbuat, edebiyat çivi üstünde otursun diye, çok geçmez, bakarsınız Meclise yeni bir sözlü soru verilir yukarıdaki gibi. Bu sorular çoğu, tarafsızlığına, namusuna canı gönülden inandığımız Türk Adaletini yanıltmak, ya da etki altında bırakmak amacını da güderler. Yakınlarda «Türk Edebiyatçılar Birliği» yöneticileri, 170 yıl önce yazılmış yazıların çevirisinden ötürü mahkemeye verilmiştir. Çetin Altan için yedibuçuk yıl mapusluk istenmektedir. E.. Böyle bir sözlü soru döşenmenin tam zamanıdır.

Nedense milletvekillerimizin bir bölüğü, senatörlerimizin bir bölüğü, herşeyi bildikleri gibi, gazeteciliği, şairliği, yazarlığı elbette herkesten, hem de «erbabından» iyi bilirler. Zaman zaman, gençliklerinde yazdıkları manzumeler, makaleler, belki de hikâyeler akıllarına gelir. Birdenbire şahlanırlar: Edebiyatımız nereye gidiyor? (Türk şiirinde, hikâye ve romanında ve Türk matbuatında sanat kisvesine bürünerek yapılan yıkıcı faaliyetler karşısında yeni tedbirler almak......) gibi öfkeli öfkeli sorular ortaya atarlar. Hani bazılarına hak vermemek elde değil: Bu yazıda kişiliğe dokunmak istemediğim için, bir senatörümüzün gençlik şiirinden iki satır yazayım ki, onların Mecliste soru sual sormakta ne değin haklı olduklarını, edebiyattan nasıl, ne anladıklarını g[illegible] Türk edebiyatının böyle olmasını böylesine Türk şiirinin güçlü gelişmesini iste[illegible]k elbette haklarıdır!.. Bu şiirler yazıldığı sıra biz de gençtik. Bugün senatör olan arkadaşlarımızla (Yirmibeş yılı geçti ya) Üniversite sıralarındaydık. Bunlardan birinin şu kahramanlık mısralarına bir bakınız :

(....................................
Kelle kıram, kol koparam
Avuç avuç kan içemi...)

Şiirin (!) altını üstünü unuttum bunca yıldır ama şu sözleri aklımdan çıkmıyor, hani bazı aklıma geldi mi, tüylerim diken diken oluyor. Siz, şu Türk kahramanlığına bakınız! Kelle kıracak, kol koparacak, avuç avuç kan içecek!. Türk bu değin hunhar, bu değin vahşi değildir! Yamyam da hiç değildir!

Neyse konumuza dönelim: Edebiyat bilgileri, sanat üstüne düşünceleri yukarıda gösterdiğim çizgide olan milletvekili ve senatörlerimizden, Meclise yasa önerileri getirip, yazarları, şairleri değerlendirecek devlet ödülleri koymalarını bekleyecek değiliz ya!

Şu sıra bizim iyice merak ettiğimiz sorun şu: «Türk şiirinde, hikâye ve romanında ve Türk matbuatında sanat kisvesine bürünerek yapılan yıkıcı faaliyetler karşısında yeni tedbirler almak, ve bu arada ihtisas mahkemeleri kurmak hususunda Bakanlığınız ne düşünmektedir?» sorusunu soran Sayın Çanakkale milletvekili A. Nihat Akay'ın sözlü sorusu Mecliste konuşulduğu sırada, Sayın Bakanların böyle yuvarlak sözlü soruya nasıl bir karşılık vereceklerídir: Bakanlar bir yana, soru sahibi acaba konuşurken, hiç olmazsa 1963 ve 1964 yılında yayınlanmış şiir, hikâye ve romanların adlarını verebilecek midir? Bu kitapların acaba kaçını okumuştur? Kaçının içinde —Savcılıklar kovuşturma açmadığına göre— yıkıcı, sanat kisvesine bürünmüş sözler, parçalar vardır? Ve de bu sözler, bölümler hangileridir? Niçin yıkıcı, neden yıkıcıdırlar? Böyle bir sözlü soru ortaya atan bir milletvekilinin yuvarlak söz etmediğini göstermesi, ispat etmesi, bizim için en büyük dilektir. Yoksa kendisini, durduğu yerde şairleri, hikâyecileri, romancıları ve matbuatı yok yere karalamakla suçlayacağız! Bu yazımızı, sözlü sorunun Mecliste konuşulmasından önce yazmamız, Sayın A. Nihat Akay'a Meclise hiç olmazsa hazırlıklı gelmesini sağlamak ve bizi utandırmak olanağını vermek içindir. Kendilerini belki de biraz zahmete sokacağız. Bir çok şiir, hikâye kitabını ve romanı okumak zorunda kalacaktır ki bu da bizim için bir kâr sayılmalıdır. Hiç olmazsa önce Anayasayı, sonra bu eserleri okuyunca, haksızlık ettiğini, Türk şiirinin, Türk hikâyeciliğinin, Türk romancılığının değil şu (son zamanlarda), en az kırk yıldan beri millî, (Vatanperver) bir nitelik taşıdığını görecektir. Elbette önyargıdan, maksatlı düşüncelerden kurtulabilirse... Ve de birazcık yüreği bu topraklar için çarpıyorsa...

Samim Kocagöz

VİETNAM

Kısmî Hükümet Darbesi

Genç generallerin, adına Yüksek Millî Konsey denilen bir cins meclisi feshedip, hükümeti yerinde bırakma şeklindeki hükümet darbesi, Amerikan imalâtı Vietnam ordusu ile Amerika arasında görüş ayrılıklarına yol açtı.

Amerika, askerlerin politikadan az çok uzaklaşarak, enerjilerini iç savaşa yöneltmelerini istiyor ve sivil hükümetin yetkilerini artırmaya çalışıyordu. Askerler ise sivilleri gevşek buluyor ve Vietkong ile anlaşma fikrini benimsemeye başladıkları söylenen Budistlerin artan muhalefetinden endişeleniyorlardı. Genç generaller bu endişeyle Meclisi feshettiler, fakat daha öteye gitmekten alıkonuldular. Amerikan Büyükelçisi General Taylor, «Sivil idare olacak» ültimatomunu verdi ve Vietnama yardımı genişletme müzakerelerinin kesildiğini bildirdi.

Darbenin dışında kalan fakat sonradan «Biz sömürge değiliz» şeklinde bir çıkış yaparak genç generalleri destekliyen Silâhlı Kuvvetler Başkomutanı, eski Başbakan General Han, General Taylor'un bir işgal kuvvetleri komutanı uslûbuyla davranışını şöyle anlatıyordu: «General Taylorun son 48 saatteki hareketlerini benim ufak kafam almıyor... Bunu bir gün Amerikan ve Vietnam halklarına açıklıyacağım.»

Vietnamda bir Amerikalı
«Ya bu deve güdülür...»

General Han, Silâhlı Kuvvetlere gönderdiği bir bildiride de «Bu fedakârlıklara, Vietnam halkının hürriyeti ve memleketin bağımsızlığı için katlanıyoruz. Yoksa bir yabancı ülkenin politikasını uygulamak için değil. Bağımsız ve egemen bir ülkenin hür vatandaşı olmanın gururuyla temiz ve fakir yaşamak, komünizmin ve yabancı ülkelerin utanç verici bir bolluk içindeki köleleri olarak yaşamaktan iyidir» diyerek Amerikaya çatıyordu. Washington Hükümeti ise Amerikan askerlerine «Güney Vietnamda hürriyet için savaşacağız» propagandasını işliyen bir broşür dağıtıyordu. Amerikan imalâtı Vietnam Ordusunun Amerikalı efendilerine kafa tutması elbetteki geçici kalacak, eninde sonunda efendinin dediği olacaktır. Bununla beraber, bu kafa tutuş, sömürgecilerin safında yer alan Vietnamlılarda bir millî kurtuluş hareketini yenmenin imkânsızlığı karşısında duyulan şaşkınlığı ve huzursuzluğu göstermektedir. Vietnama milyonlarca dolar ve öldürücü silâhlar akıtan Amerikada şaşkındır. Anlaşmadan korkmaktadır. Anlaşmaya gidince Güney Vietnamda kurduğu kukla idarenin çökeceğinden emindir. Harbi kazanmak ise mümkün görünmemektedir. Bu çıkmazda Amerikan «Harbi Kuzey Vietnama da yayarsam, belki kazanırım» gibi bazı tehlikeli hayaller kurmaya sürüklenmektedir. Harbin genişletilmesi, Komünist Çini de harekete geçirerek, bir dünya harbine yol açabilir. Kocaman dev, bağımsızlık için savaşan silâhsız halkın karşısında işte böyle güçsüz ve şaşkındır. Amerika için, sömürgeciliğin artık kesinlikle son bulduğunu kabul ederek, kaderine rıza göstermesinden başka çıkar yol yoktur.

ÜÇÜNCÜ DÜNYA KONUŞUYOR

HİNDİSTAN GENÇLİĞİ

S. Mitra

Hindistan Gençlik Federasyonu'nun içinde onbir teşkilât vardır. Toplam üye sayısı 150.000'i geçmektedir. 1961 Nisan'ından beri «Yeni Kuşak» adlı aylık bir dergi yayınlamaktadır.

Federasyonumuz, gençleri milletlerarası dayanışma ruhu içinde eğitmek için büyük bir çalışma göstermiştir. Antiemperyalist mücadelemizin geleneklerine bağlı olarak halk ve gençlik, Patrice Lumumba'nın caniyane öldürülüşüne karşı bütün Hindistan'da şiddetli bir protesto hareketi yürütmüştür. Delhi'de, Kalküta'da, Patna'da, Madras'ta, Vijayawada'da ve öbür şehirlerde, Federasyon'un teşkilâtları emperyalizmin cinayetine karşı düzenlenen büyük protesto mitinglerine ve büyük gösterilere katılmışlardır.

1960 sonunda bir Sovyet Gençlik Heyeti memleketimizde 35 gün süren bir yolculuk yaptı. Sovyet gençleri, bir milyon kadar insanın hazır bulunduğu 25 kitle mitinginde ve çeşitli fakültelerin öğrenci mitinglerinde söz aldılar. Gençlik Federasyonu ve kurduğu çeşitli kurullar, misafirlerimizi ağırlamak için 70.000 rupi'lik bir yardım parası topladılar. Sovyet heyetini kabul etmek konusunda Gençlik Federasyonu yalnız değildi; bu arada, Gençlik Kongresi, Bharat Uvak Samaj ve Hindistan Üniversiteliler Federasyonu gibi teşkilâtlar ve *Hindistan Başkanı ve Başbakanı gibi devlet ve politika* adamları, çeşitli eyaletlerin valileri ve bakanları da vardı. Bu yolculuk, Federasyon'umuzun itibarını yükseltti.

1957'den beri her yıl Kalküta'da yapılan milletlerarası çocuk filmleri festivalleri, çok ilgi çekici gösterilerdir. 1960 başında düzenlenen festival onbeş gün sürdü. Kalküta ve civarındaki 37 sinema salonunda 25 ülkeden *gelen 90'dan fazla film gösterildi*; 75.000 çocuk bu filmleri bedava seyretti.

Gençlik arasında en yaygın faaliyet şekli, gençliğin çeşitli tabakalarına seslenen değişik programlı festivaller düzenlemektir. Bu festivaller, dünya gençlik festivalleri, kendi gençlik teşekküllerimiz ve halkımızın çeşitli eyaletlerde geleneksel olarak düzenlediği bayramlar *vesilesiyle yapılır*.

Son dünya gençlik festivali dolayısiyle hemen hemen bütün eyaletlerde festivaller düzenlendi; bununla birlikte, en önemlisi Batı Bengal'de düzenlenen festivaldi. Bu bölgede, 200 ilçe ve mahalli yer kendi bayramlarını düzenlediler; bu bayramları her eyaletin *katıldığı ve Kalküta'da dokuz gün süren bir festival tamamladı*. Artistik ve sportif hareketlere 30.000'den fazla genç kız ve delikanlı katıldı; hem de bu, bütün programın ancak bir parçasını teşkil ediyordu.

Gençlik konferansları dolayısiyle yapılan büyük bayramlar Andhra ve Pencap eyaletlerinde oldu.

Ümmiliğin ortadan kaldırılması için yapılan çalışmaya büyük bir önem veriyoruz. Son yıllarda 250 gece okulu kurduk; bunlar üç ay süreli ve her birine 30 öğrenci devam ediyor. Bu okullarda memleketin içinde ve dışında olup bitenler hakkında kendi görüşümüzü belirttiğimizi söylemeye lüzum yok. Üç aylık öğrenim süresi sonunda öğrencilerin çoğunluğu Federasyon'umuza katılıyor.

Kitaplıklar kurulmasının gençlik arasında ilgi çekici bir kültürel çalışma şekli olduğuna inanıyoruz. Kerala eyaletinde daha iki yıl önce kitaplık kurmaya başlamıştık ve bugün 3.000 kadar kitaplık kurulmuş durumdadır. Kitaplıklar, gençlerle karşılaşmamızı ve onlarla her gün konuşmamızı mümkün kılan çalışma merkezleri oluyor. Bu kitaplıklarda hemen hemen her gün çeşitli konularda kardeşçe politik *tartışmalar yapılmaktadır*.

Andhra eyaletinde Federasyon, gençlerin toplanabileceği ve kendilerini ilgilendiren şeylerle meşgul olabileceği birçok merkez kurdular. Meselâ burada 500 kitaplık ve 500 tiyatro derneği kurdular.

Şunu da anladık ki hareketimizin toplum içindeki durumunu sağlamlaştırmak ve gençler üzerindeki etkimizi muhafaza etmek için eğitimle *meşgul olmak, mitingler, gösteriler, tartışmalar düzenlemek* yetmiyor; gençliği kendi teşkilâtlanmasına, kendi eğitimine, kendi haklarının savunmasına ve halkın tümünün mücadelesine katılmaya yönelen somut aksiyonlara sürüklemek için de aktif bir şekilde ve günlük olarak çalışmak gerektir.

Plân Komisyonu'na üçüncü beş yıllık plân süresinde gençliğin durumunu düzeltmek için alınacak tedbirler hakkında bir *muhtıra* gönderilmesi, bu somut tedbirlerden biri olmuştur. Bu muhtıra, bütün alanlarda gençliğin yaşama seviyesini yükseltmeyi ve ilkel haklarını savunmayı göz önünde tutmaktadır. Bütün memlekette bunun binlerce nüshası dağıtıldı, çeşitli dillere çevrildi ve aşağı yukarı bütün eyaletlerde kitle mitinglerinde tartışıldı.

Federasyon'umuz, grev yapan kamu görevlisi personel için gençlerin desteklemesini organize etti.

Öte yandan, mahalli teşkilâtlarımız bir seri tedbirler aldılar. Meselâ Andhra'da özellikle üniversitelilere zarar veren otobüs tarifeleri yükseltilmesine karşı büyük bir kampanya yürüttüler. 25.000 kadar imza toplandı, mitingler yapıldı gençlik temsilcisi delegeler resmî kişileri ve bakanları bulmaya gittiler. Bu kampanya sayesinde emekçiler otobüs tarifelerinde bir indirimi zorla kabul ettirdiler.

1959 sel felâketleri sırasında gençlik teşkilâtı üniversite öğrencileri ve öğretim üyeleriyle, felâkete uğrayanlara para, yiyecek ve giyecek topladı. Öte yandan, Kalküta'dan ve başka yerlerden 250 genç sellerin tahrip ettiği okulların ve yolların onarımı işine katıldılar.

Gönüllü çalışma tugayları için birçok genç topladık. Meselâ Pencap'ta bu tugayların 2.000'den fazla üyesi, 1960 yılında, 4.000 akr yüzölçümünde (1 akr 4.050 metre karedir.) bir toprağı sulamayı mümkün kılan bir kanal inşa ettiler. Bu hareket sayesinde *teşkilâtımız bu eyalette çok etkili ve sevilir oldu*.

Kerala ve Pencap'taki iki teşkilâtımız sağlık merkezleri kurdular; gençler, bu merkezlerde, parasız tedavi görürler.

İNGİLTERE

Ölüm cezasının kaldırılması

Avam Kamarası, ölüm cezasını 170'e karşı 355 oyla nihayet tamamen kaldırdı. 19557 de çıkan bir kanun, bazı suçlar için ölüm cezasına son vermişti. Şimdi, tamamen kaldırma yoluna gidilmektedir. Lordlar da, Avam Kamarasının büyük bir çoğunlukla benimsediği kanun tasarısını herhalde kabul edeceklerdir.

Avam Kamarası, ölüm cezası konusunda örnek bir parlâmento sorumluluğu örneği verdi. Partiler, insan hayatıyla ilgili bu önemli meselede, parti disiplinini kaldırdı. Milletvekilleri ise, anketlerin, *kamu oyunun ölüm cezasının* kaldırılmasına karşı olduğunu göstermesine rağmen, en ufak demagojiden kaçındılar. Muhafazakârların eski İçişleri Bakanı H. Brook, bakan iken ölüm cezasına taraftar olduğu halde, nasıl fikir değiştirdiğini anlattı. Ömrü boyunca, ölüm cezasının kaldırılması için tek başına mücadele veren İşçi Milletvekili Sydney Silverman ise, zafere ulaştığı bu günde, «Bu kanunla her yıl azami bir kaç insan hayatı kurtaracağız. Dünya harplerinin on milyonlarca insanın ölümüne sebebiyet verdiği bir yüz yılda, bu son derece küçük bir şeydir. Ama hiç değilse bu ufak ışığı yakabiliriz ve onun zayıf şualarının karanlıkları delmekte nerelere kadar uzanacağını görebiliriz» diyordu. Prof. Garrand ise, «Avrupada ölüm cezası kesinlikle kalkacak» görüşündeydi. Gerçekten Finlandiyada 1826 da, Belçikada 1864 ten itibaren ölüm cezalarına son verilmişti. Harpten sonra Almanya ve daha bir çok ülke ölüm cezasını kaldırmıştı. İstatistikler de, ölüm cezasının kaldırılmasıyla, cinayetlerin artmadığını göstermekteydi. O halde, ahlâken savunulması mümkün olmayan bu barbar cezaya son vermek gerekliydi. Bu fikir, gittikçe kuvvet kazanacaktır. Ne varki Türkiyede, Anayasa Mahkemesi, TİP'in Anayasaya aykırı olan ölüm cezasının kaldırılması talebini reddetmişti. TİP, Anayasanın bir hakkın özüne dokunulamıyacağını söylediğini ölüm cezasının ise hakların başında gelen yaşama hakkını ortadan kaldırdığını ileri sürüyordu. Anayasa *Mahkemesi*, bir dikkatsizlik eseri Anayasada yer alan «Cumhurbaşkanı, ölüm cezalarını onaylar» şeklindeki teferruat hükme dayanarak, Anayasamızın temelini teşkil eden bir hakkın özüne dokunulamaması fikrini hiçe sayıyordu.

İTALYA

İlk sosyalist Cumhurbaşkanı

İtalyan Parlâmentosu, bir haftadan beri kendisini uğraştıran çetin bir meseleyi çözdü ve nihayet 21 inci turda Cumhurbaşkanını seçmeye muvaffak oldu. Cumhurbaşkanlığına seçilen sosyalist lider Giuseppe Saragat, İtalyan Cumhuriyetinin beşinci başkanı ve başkanlığa seçilen ilk sosyalisttir.

Saragat'ın 21 inci turda 646 oy alarak seçilmesiyle sonuçlanan Cumhurbaşkanı seçimleri, İtalyadaki siyasî kuvvetler arasındaki derin ayrılıkları ortaya koyan bir örnek oldu. En kuvvetli parti olan hıristiyan demokratlar seçim sırasında sağ ve sol arasında mütereddit kalmışlar ve partinin sağdaki unsurları, solun kabul edebileceği bir Hıristiyan demokratı desteklemeye yanaşmamışlardır.

Partinin sol unsurları da sağın kabul edebileceği bir Hıristiyan Demokratı kabul etmemişler ve komünistlerin 250 oyunu alarak seçilmeye yanaşmamışlardı. Komünistlerin oyu, başlangıçta Nenni sosyalistlerine gitmiştir. Saragat sosyalistleri dahi bu iki gruba katılmış olsalardı bile, bu, Nenni'nin seçilmesine yetmiyordu. Bu durum eninde sonunda solun kabul edebileceği bir adayın kazanacağını gösteriyordu. Nitekim, Saragat, 21 inci turda da olsa, oyları topladı ve bir sosyalist İtalya Cumhurbaşkanı oldu.

İtalya Cumhurbaşkanı Saragat
İleri unsurları birleştirdi.

Son grevlerin anlamı ne ?

GREV; Grev ki ne grev: Elektrik ve havagazı gece saat dokuzdan itibaren kesilecek ve bu yirmidört saat sürecek dediler. Dedikleri gibi oldu. Saat dokuz der demez yoğun bir karanlık Fransız haritası üzerine dalga dalga yayılarak büyük şehirlerin benekli aydınlığını bir sildi. Paris, Lyon, Lille, Bordeaux, Marsilya gözden kayboldular. Traş makinesinden çamaşır makinesine, elektrikli trenlerden metrolara kadar herşey durdu. Sinemalar, tiyatrolar seanslarını tatil etti. Ama grev yapan sadece elektrikçiler ve havagazı işçileri değildi ki!.. Onlarla birlikte demiryolcular, madenciler, bankacılar, memurlar, otobüsçüler, postacılar ve çöpçüler hangi sendika merkezine bağlı olursa olsunlar. Aynı saatte kendi çalışma dallarında tertemiz işlerini bırakmışlar Fransa'yı bir gün ve bir gece sürecek bu kaygılandırıcı felce sürüklemişlerdi. Hangi sendika merkezine bağlı olursa olsun demem boşuna değil. Zira grev konusunda dört büyük merkez (CGT, FO, CGDT CGS) tekmiş gibi hareket ediyorlardı. Hattâ grevden bir gün önce iktidar organı **La Nation**, grevin belki de «...**Sırf sendika merkezlerinin aksiyon birliği kabiliyetini ölçmek maksadıyla...**» yapıldığını ileriye sürmüştü. Gerçekten de, sendika ve hükûmet temsilcileri arasında aylardan beri sürüncemede kalan ücretleri arttırma müzakerelerinin işçileri öfkelendirişlerine, grev tehditlerine hükûmet aldırış etmez görünüyordu. İktidar çevreleri bu çeşit grevlere «bolluk grevleri» adını takmışlardı. Buna karşılık solcu muhalefet, rejimin bütün yükünü küçük memurların işçilerin hele hele amme sektörü işçilerinin taşıdığına dikkati çekmekteydi. «Sabit ve dar gelirliler» vergiler dolayısıyla iktidarın silâhlanma politikasını çatır çatır ödemekte buna mukabil zam talepleri stabilizasyon programı bahane edilerek geri çevrilmekteydi. Bu konuda «**Le Journal de Parlement**'dan aktaracağım bir kaç satır size daha net bir fikir verecektir sanıyorum:

> «...**Eğer memleket umumi bir darlık içersinde olsaydı şüphesiz herkes kendi payına düşen sıkıntıyı ses çıkarmadan çekerdi. Ama durum öyle değil ki. Rejim obur bir plütokrasinin çıkarına işliyor. İktidar fırsatçıların binbir dolap çevirmesine, türlü spekülasyon yapmasına göz yumuyor. Üstelik vaziyeti onlarla «Kabil-i Kıyas» olmıyan binlerce ve binlerce işçinin, bulunduğu vaziyette kalmasını istiyor.**»

Böyle bir çıkışın karşılığı belli, Hükûmetçe işçilere hakettikleri zam yapılmıştır. O halde grev niye? Sendikalar bir kere zammın yapıldığını kabul etmiyorlar. Ama dahası var. Ayrıntılı bir takım rakamlara girmeksizin bir noktayı belirtmekte fayda görmekteyim. «Fransa'da, diyor işçiler kurtuluştan beri demiryolları, madenler, havagazı ve elektrik işletmeleri amme sektörüne dahil edilmiştir. Dört Fransız İşçisinden biri amme sektöründe çalışır. Biz amme sektörü işçileriyiz. De Gaulle iktidarından beri bu sektörün memleketin genel çıkarlarına uygun olarak değil, özel sektörün çıkarına uygun olarak işletildiğini görüyoruz. Devlet Ülkenin menfaatlarını özel çıkar gruplarının menfaatlarına feda ediyor. Örnek mi istediniz. Kolayı var: Elektriği mesela endüstri işletmelerine fakir fukara evlerine verdiğinden ucuza veriyor. Demiryolları endüstricilerin mallarını daha ucuza taşıyor. Sonra da Devlet işletmelerinin zarar ettiğinden bahsediliyor. Bizim zam taleplerimize karşı çıkmalarının bir sebebi de burada gizli. Zam yaparlarsa maliyet yükselecek, bu yüzden de endüstrici büyük şirketlere «**kolaylık**» yapılamıyacak. Aslında işçiler kendi çıkarlarıyla birlikte memleketin genel menfaatını savunmuş oluyorlar bu grevle. Meseleyi sadece üç beş kuruşluk zam meselesi gibi görmemek lâzım. Yoksa bu müthiş aksiyon birliği bu kadar kolay gerçekleşir miydi?»

Doğrusu grev tam bir başarı ile sonuçlandı. Fransa içine gömüldüğü hareketsizlikten yirmi dört saat boyunca kurtulamadı. Parisin içinde tam bir curcuna hüküm sürüyor trafik ışıkları da sönmüş olduğu için caddelerde birikken otomobiller muazzam tıkanıklıklar doğuruyordu. Bir günde yalnız bir bakkal on bine yakın mum sattığını söylemekteydi. Vitrinlerde gaz lâmbaları hüzünlü hüzünlü bakışıyorlardı. Sendikalar sözlerinde durdular. Ertesi gün saat tam dokuzda cereyan geldi. Grev bitmişti, bitmişti ama şimdi tartışması başlıyordu. CGT ye göre bu hareket «...**İşçi sınıfının, birleştiği takdirde ne önemli bir kuvvet teşkil ettiğini...**» göstermişti: Fo'ya göre ise «...**Hükûmet çevrelerinden gelen her çeşit baskıya göğüs geren sendikalar işçi kütlesinin sarsılmaz inancının bir ifadesi ..**» oldu. Fakat bir tek grevle iş bitecek gibi görünmüyor. Huzursuzluk devam etmekte ve başından sonra yeni yeni grevlerden söz edilmektedir. Bu ihtimaller gerçekleşir mi, gerçekleşmez mi şimdiden bir şey denilemez. Yalnız denilebilecek olan odur ki grev ertesi basınında sağda bir kaygı solda ise bir ümit ışıltısı farkediliyordu. Çünkü sosyalist **Le Populaire**'de Claude Fuzier'nin dediği gibi:

> «... **Sendika merkezleri bir grev kararı aldılar. Ve ilgili bütün işçiler bir tekmiş gibi bu kararı uyguladılar. Böylelikle memleketin bu en can alıcı faaliyet kesimlerine kim kumanda ediyormuş anlaşıldı. Mösyö Fouchet mi, Marette mi Mösyö Pompidou mu, yoksa General de Gaulle mü? Hiç biri değil. Bu grevden sonra artık çalışan Fransa ile bu bankacılar iktidarı arasındaki uçurum apaçık görülüyor...**»

Çalışma hakkı güven altına alınmalıdır!.

275 sayılı Topl Sözleşme, Grev ve Lokavt Kanununun birinci maddesinin ilk bendi aynen şöyledir:

«Bu kanun anlamında toplu iş sözleşmesi hizmet akdinin yapılması, muhtevası ve sona ermesi ile ilgili hususları düzenlemek üzere 7 nci maddede gösterilen işçi teşekkülleriyle işveren teşekkülleri veya işverenler arasında yapılan bir sözleşmedir.»

Bu maddenin incelenmesinden anlaşılacağı üzere toplu sözleşmelerde: a) hizmet akdinin yapılması, b) muhtevası, c) sona ermesi ile ilgili hükümlerin yer almasını kanun koyucu zorunlu saymaktadır. Aynı maddenin ikinci bendine göre: «Toplu iş sözleşmesi, işçi ve işveren münasebetlerini ilgilendiren diğer hususlar ile tarafların karşılıklı hak ve borçları ve özellikle 1 bent ile bu bentte gösterilen hususların uygulanması ve denetimi ile ilgili hükümleri de ihtiva edebilir.»

Görülüyor ki, bir toplu sözleşmenin 275 sayılı kanun anlamında geçerli olabilmesi için hizmet akdinin yapılması, sona ermesi ile ilgili hükümleri ihtiva etmesi şarttır. Bu hususların uygulanması ve denetimi ile ilgili hükümlerin toplu sözleşmeye girmesi tarafların ihtiyarına bırakılmış olup bu hususların sözleşmede yer almaması onun muteber sayılmasını gerektirmez.

Bildiğimize göre, bugüne kadar imzalanan toplu sözleşmelerin hemen hiçbirinde 275 sayılı kanunun birinci maddesindeki esaslar ya hiç yer almamış veya noksan ve yetersiz şekilde yer almıştır.

İşverenlerin çoğu toplu sözleşmede hizmet (iş) akdinin yapılmasına dair hükümlerin yer almasına şiddetle karşı koyarak, işverenin «dilediği şekilde işçi almakta serbest» olduğuna dair hükümler koydurmuşlardır. Halbuki sendikalar ve işçiler için hizmet (iş) akdinin muhtevası kadar ve belki de ondan daha önemli olan husus, hizmet (iş) akdinin yapılmasıdır. Emek arzeden işçiler ve sendikalar hizmet (iş) akdinin yapılmasında söz sahibi olmazlar ve işvereni bu hususta tamamen serbest bırakırlarsa, «emek arzının sertliği» ni arttıramazlar. Toplu sözleşmeden güdülen amaç, sadece hizmet (iş) akdinin bir unsuru olan «ücret» i tesbit etmek değildir. Asıl önemli olan hizmet (iş) akdinin yapılmasında söz sahibi olmak, işverenlerin bu konuda mutlak ve sınırsız yetkilerini sınırlandırmakla görevlerini yapabilirler ve amaçlarına ulaşabilirler. Hizmet (iş) akdinin yapılmasında işverenlerin tamamen serbest olması hiç bir şart ve kayda bağlı olmaması, işçiyi toplu sözleşmeye rağmen işverenin karşısında yalnız bırakmaktan farksızdır.

Hizmet (iş) akdinin yapılmasında işverenin serbestisinin toplu sözleşme hükümlerile sınırlandırılmamış olması, sendikaların emeğin değerlendirilmesinde ve arzındaki etkilerini hiçe indirmektedir. Aynı şekilde bugüne kadar yapılmış toplu sözleşmelerde hizmet (iş) akdinin sona ermesi ile ilgili hükümlere de pek az rastlanmaktadır. Sözleşmelerin çoğunda hizmet (iş) akdinin sona ermesi hususunda iş kanunu hükümleri aynen tekrarlanmıştır. Bilindiği gibi kanunun 13 ve 16 maddeleri hizmet (iş) akdinin sona ermesi ile ilgili hükümleri ihtiva etmektedir. Bu iki maddeye dayanarak işverenler bugüne kadar işçinin iş akdini diledikleri gibi ve tam bir serbesti içinde feshetmişlerdir. Toplu sözleşmeden güdülen amaç, işverenin hizmet akdinin yapılmasında ve sona erdirilmesindeki bu serbestisini sınırlamak ve bu haksız hürriyete karşı toplu olarak karşı koymaktır. Birçok toplu sözleşmelerde kabul edildiği şekli ile işverenin İş Kanununa göre iş akdinin feshedilmesinin yer alması işverenleri bu hususta tamamen serbest bırakmak anlamına gelir.

Bu konuda sendikalar toplu sözleşmelere konacak hükümlerle işverenlerin mutlak serbestisini sınırlamayı başarabilseydiler, sendikalı işçilerin kolayca işten çıkarılmaları önlenmiş olurdu. Böylece sendika üyeliği tam bir teminat altına girmiş olurdu. İş akdinin yapılmasında ve sona ermesine sendikaya hiç bir hak tanımıyan toplu sözleşmeler, işçilerin, özellikle sendika üyelerinin, iş akitlerini feshini önleyememiş, böylece işverenler iş akdinde tek başına söz sahibi olduklarından sendikalaşma hareketini önleyebilmişlerdir.

Sendikalı olduğu takdirde, işe alınmamak veya çalışıyorsa işten atılmak endişesile karşı karşıya olan bir işçiyi sendikaya üye yapmak veya üye ise sendikada tutmak çok zor olmaktadır.

İşçiler için bugünkü ekonomik şartlar altında ücretten çok iş bulabilmek ve bu işi kaybetmemek önemlidir. Bu sebeple de sendikadan beklediği iş akdinin yapılmasında ve sona ermesinde işverenin keyfî hareketlerine bir son verilmesidir. İş akdi işverenin tekelinden çıkarılmalı ve dokunulmaz bir hale sokulmalıdır. Sendikalar ekonomik mücadele vasıtasıdır. Fakat ekonomik mücadele sadece ücret mücadelesi değildir. Bu mücadele iş akdinin yapılmasından sona ermesine, işsizliğin ortadan kaldırılmasına, ücretlerde olduğu kadar fiyatların teşekkülünde, yatırımların miktar ve niteliğinde, ithalat ve ihracat konularında, kısaca ulusal ekonomiye yön veren her kademede sendikaların söz sahibi olmasına kadar çok geniş bir alana yayılmalıdır.

Bütün bunların kolayca yapılamayacağı muhakkaktır. Fakat sendikalar ekonomik mücadeleyi sadece «ücret» e inhisar ettirip bu mücadelenin alanını ve anlamını genişletemezlerse, şikâyetçi bulundukları şartları değiştirmek ve düzeltmek şöyle dursun, bu şartların daha uzun süre esiri kalmaya mahkûm olacaklardır.

Adil Aşçıoğlu

Melih Cevdet Anday, İçerdekiler ve ötesi

Ayperi Akalan

Türkiyemizde ileri düşünceleri her biçimde yazmak, yayınlamak özgürlüğünün bugünkü kadar bile var olmadığı günlerde, çoğu toplumcu şairlerimiz toplumculuğa yönelmiş düşünceleri, olayların ve günlerin getirdiklerini olanağı olduğu kadar şiirlerine içermek çabasında idiler. «Bugün gazetelerde fıkra yazarlarının yaptıkları açıklama, anlatma işini biz şiirlerimizle yapmıya çalışıyorduk» açıklaması sanıyorum doğrudan doğruya **Melih Cevdet Anday**'ın kendi sözleridir. Bütün özlemleri, bütün övgüleri hep bir yanda sızlıyor idi o günlerde. Eski değil, bana daha dün gibi gelen bir şiirinin yarıdan sonrasını anıyorum: **«Yetsin demir çağının beyliği / Yeni bir gün başlıyor demek / Yeryüzünde korkusuz yaşamak / İki milyar kişiye bir dünya / İki milyar kişiye iki milyar ekmek / Yazık olur bu düş yarı kalırsa / Barış günü insan hakkı yenirse / Köroğlunun sözü dinlenmelidir / Sivas ilinin Banaz köyünden / Pir Sultan Abdal dirilmelidir / Ah günüm yetse görmeye seni / Seni övmeye gücüm yetse / Barış çağı altın çağ / Son ozanı ben olayım bu özlemin / Bu özlem bitse...»**

Sonra, sonra **«Kolları bağlı Odiseus»** çıka geldi Anday'dan. Arı mı arı, en iyi sanatçı çözümlerini en güzel bir şiirsellikle veren, o güzelim pırıl pırıl satırlar dizisi. İnsanın öyküsünü evren içinde anlatan, insanın doğa içinde, doğaya karşı kendinin durumunu ele alan, [illegible] biçimden biçime [illegible] Küçük, kıvrak, [illegible] bir kitap şiir. Sonra [illegible] yepyeni iki şiiri: Defne ile Nergis, Türkçeyi su etti akıttı. Şimdi de Anday'ın Türk tiyatrosu için önemli bir eşik sayılması gereken iki perdelik oyunu **İçerdekiler** ile karşı karşıyayız. Önce söylemek isterimki İçerdekiler, tutum olarak **Kolları bağlı Odiseus** ne kadar toplumcu bir yapıt ise ancak okadar toplumcudur. Başka bir deyimle Melih Cevdet Anday ne kadar toplumcu olmayabilirse o kadar toplumcu değildir. Nedir Anday'ın bu açıdaki durumu? Barış çağı, altın çağ geldimi? Gelmedi.. Bitti mi bu özlem? Bitmedi.. Öyleyse?. Ne var ki birşeyler değişti.. Elbette toplumcu şair ve yazar aydınlara dönüp «eh, biz sıramızı savdık. Şimdi, bizlerin sanatı aracı ederek yapmak zorunda kaldığımızı bu ortamda sizler de yapabilirsiniz. Biz biraz da sanatımıza bakalım.» demek durumundadırlar demiyorum. Ama, toplumcu sanatcının, bağlı sanatcının o göğüse yumruk tıkayan kıstırılması, umutsuz bunalımı biraz kalkdı ortadan demek istiyorum. Örneğin, Anday'ın yukarıda sözünü edip, satırlarını dizelediğim şiiri **Mehmet Ali Aybar'a** ithaf edilmiştir. Ve Mehmet Ali Aybar bugün Türkiyenin ilk emekçi partisi olan T.I.P. in Genel Başkanıdır. Bu durumda dar alanlarda bağlılığın bağını duyanlar, daha geniş alanlara — az da olsa kaygısızca — açılabilirler. Bir de yıllardır bu soy sanatçılar «bu şiir değil politika» yargılaması, hatta suçlamasına karşı durdular. Hem de yiğitçe.. Şiirlerinin politik, doktriner serilerine takılıp kalan gözler, çok kere şiirlerin asıl şiir gücünü açık seçik göremez oluyorlardı. Olaki bütün bu yakıştırmalara, suçlamalara topyekûn bir cevap vermek istemiş olsun Anday. İşte Kolları bağlı Odiseus.. Sonsuz zamanlarda dingin bir cam suyun aynasında devinen görüntüler dizisi. İşte oyunu. Pırıl pırıl bir madenden, yopyoğun bir dimdik piramit durusunda. Her açıdan aynı, her yönünden denge içinde, nereye götürülürse götürün ağırlığınca ayakta kalabilen [illegible] «batılı» bir oyun özlemini [illegible] kıvançla seyredecekleri bir oyun olan **İçerdekiler'i** salt sanat [illegible] bir tiyatro olayı olarak ele [illegible] oyunun gerçekçiliği [illegible] göz önüne alındığında [illegible] ne kadar kesin ise, Anday'ın [illegible] toplumcu sanatçı ve toplumcu [illegible] en iyi örneği olarak ele alınmak [illegible] okadar kesindir.. Ya ne yapmış Anday? Anday bir toplumcu olarak, toplumcu sanatcının belkide en yüce görevini gerçekleştirmiş, yerine getirmiş oluyor **İçerdekiler**'le.. Yâni, kendinden ayrılmaz dünya görüşüne karşı çıkmadan, öğretisi ile açıkca çelişmeden, işinin en iyi biçimde üstesinden gelmenin, gerçek toplumcu davranışın sağlam bir örneğini veriyor. Ya kapalı çelişmeler? Onlar var Anday'ın oyununda. Ama bana kalırsa, yazar çözümlerin üstesinden gelemediği için değil de tam tersine ortamın ve kişilerin çelişmeleri var olduğu ve asıl bunları gözönüne sermek isteği yüzünden.. «Ama bu yürek sözlerden anlamaz pek»...

İki perdelik oyun üç kişi üzerine kurulmuş. Birde akıl üstüne.. Bir yazar sözlerini düşünceleri ile bu kadar yüzde yüz bir oranda yüklemedi mi yapıtın bir ögesi de ta kendisi olur. Oyun boyunca **Anday**'ın diyalogları ışıklı oklar gibi fırlayı fırlayıveriyor. Üstelik, en gündelik söylemelerin akıcılığında ne özenerek, ne bezenerek kaleminden başka türlüsü dökülemezmiş gibi bir rahatlık içinde en güzel bir Türkçenin o usta ellerde aldığı biçimler yankılanıyor. **Anday** Türkçeyi incitmeden, zorlamadan, kısacası hoyratlık etmeden en güzel kalıplara dökebilen -Ataç sonrası- yazarlarımızdan biri, belkide birincisi. Birde düşüncenin temel kanunları üstüne iyice oturtmadığı söz dizisi yok **Anday**'ın. Kişilerin sözleri karşı karşıya geldikçe, bir yandan kişilerin kendini, bir yandan karşılıklı durumları, bir yandan oyunu kuruyor. Gündelik kelimelerin içinde bu çatışmaların, karşı çıkışların, sonuçlamaların, çürütmelerin, [illegible] gelişmelerin yada yargıların sıralanışı enikonu yüce Yunan yapıtlarındaki o her babayiğidin harcı olmayan mantık oyunlarını, o soy söyleşileri hatırlattı bana..

Anday'ın asıl kişisi tutuklu bir aydın öğretmen. Siyasal bir bildiri yayınlamakdan sanık. Bir ilerici. Anday'ı bildiğimizden, bir solcu olarak kabul edeceğimiz bir eylemci. 345 gündür Komiserim «söyle sen misin bildiriyi yazan» yada «kim, kimler yazdı» baskısına, bitmez tükenmez bir soruşturmanın ağırlığına karşı koyuyor. Komiser nerdeyse emekliliği yakın bir eski kurt. Sonuç alması gerek, yoksa üstlerine karşı fiyasko verecek. Hem meslek hayatında yenilmek nedir bilmemiş. Sonuç almazsa, yâni öğretmen konuşmazsa bilecek.. Yorulmuş birde. Yönetimin mutluluğunu, güven ve dirliğini sağlıyan kişilerden biri olan bu yurtsever otomat, çekip Brezilyaya gitmek dürtüleri içinde. Bir de bunalımı var. Sık sık insan olduğundan, onun da bir yüreği olduğundan dem vuruyor. Anlaşılan kendini insanca, davranışlarını yüreklice bulmuyor. Ama kolay sıvışabileceği bir açık kapısı var. «Ne yaparsın meslek» tekerlemesi.. **Anday**, insanoğlunun kendi sorumluluğunun bilincinde olmadığı, böyle bir insanlık durumuna varmadığı, kendinin yargıcı olmadığı her ortamda bolca türeyen insan, meslek, yürek, memur karışımı, kendinin de bir insan olduğuna inandırma çabası ve özlemi içindeki o garip mahlûklardan birini gösteriyor. Komiserin bu «insancalık gösterisi» onu, tutuklunun karısınla buluşmasını sağlamağa değin varıyor.

Komiserin sahnedeki ikilemi bir süre sürüp gidecekdir. Biraz insanlık, biraz polis taktiği. Ayrılmaz bir bütün gibi iç içe. Sonunda komiserin insanlık savı tutuklu öğretmen ona inanmadığınca yıkılıp gidecek, polis oyunu çırıl çıplak kalacakdır ortada. Çünkü bir şey, nihayet içeri sızıp kaleyi içten yıkabileceği bir gedik noktası yakalamışdır sanıkta.

Burda, ilerici aydının ikilemi gelir orta yere. Kendi doğrularının kesinliğine inandığından, gerekirliliğin kaçınılmazlığından, mertliğin bilincinde olmaktan değildir bu kadar dayanışı. Genç aydına bir bıkkınlık gelmedi ise, bir tükenişle çözülmediyse, yıkılmadıysa eğer, anlıyoruzki bu durum kaya gibi sağlam oluşundan değil bütün benliğini kaplayıp onu kör ve sağır eden, dış etkilere zırhlayan bir aşılmaz tutkudan ötürüdür.. Karısının, hayır karısının değil adına karım dediği kadının, bir dişinin etine duyduğu korkunç bir cinsel özlemin pençesi, baskısı altındadır o.. Dayanıyordur, çünkü aslında günlerdir onu bu tutkudan başka bir şey etkilemiyordur. Varsa yoksa bu tutku. Bu kavurucu istek. Kimse bir cevap alamaz ondan. Işitecek kulağı, bunalacak yüreği, söyleyecek ağzı yoktur ki. Bütün varlığı bu somutlaşmış istekdir artık.. Kendi değil Anday, toplumumuzun ilerici aydınını işte böyle bir ikileme atıyor. İleriye, anladığımızca topluma yönelmiş bu genç adam kendi bireyinin en yalın en ilkel düğümünü aşamamışdır. Aklınla uygarlığın en uç noktasındadır da tümüyle en ilkel bir tutkunun yılgın tutsağıdır. Bizim aydınımız, bizim erkeklerimizin kaçınılmaz gelişimi içindeki yerinde, bir kısır döngüdedir. Tutkusunu yenmeğe çalıştıkça, sanki yüz yılların birikimi yığılıyor üstüne genç öğretmenin. Bu delinmez zırhı ve nedenini keşfeden komiser, hemen oynuyor polisce oyununu. Karısını, yatacağı kadını vaad ediyor ona.. Bir beş günden beri, gün yaklaştığı nihayet karısına, kadına kavuşabileceği için deli divane olmuş, başka bütün kaygılardan anca istenen cevabı vermiyecek kadar uzaktaki genç adamı ve komiseri görüyoruz ilk perde boyunca. Komiser zalimce bir oyuna geçiyor.. Bazen dönüyor sözünden, bazen gine el uzatıyor genç adama. Aslında oyun oynamıyor komiser Çünkü verecektir karısını genç adama Çünkü ancak o zaman, o kurşun işlemez zırh delinecek, tutku açlığını giderip beden ve ruh gevşeyince göz görmeğe, kulak işitmiye başlıyacaktır Ve o zaman konuşacakdır genç adam. Ama komiser ara yerde şu «bende insanım» savını oldu olacak kabul ettirivermek istiyor genç adama. Geliyor kadın. Bir gencecik kadın. Komiser kararlaştırıldığı gibi çıkıp gidiyor odadan. Ve kadın donakalmış öğretmene doğru seyirtiyor «enişte..» diye.

İkinci perdede bu kötü rastlantıyı, her şeyi alt üst eden dengesizliği ne yapıp yapıp kendi doğrultusuna getirmeğe çalışan öğretmenle baldızın çekişmelerini görüyoruz. Genç adam yatmak istiyor baldızı ile. Her yola baş vuruyor (tıpkı komiser gibi). Her çareyi deniyor (Tıpkı komiser gibi). Zorbalaşıyor, tatlılaşıyor, her postu giyiyor amacına ulaşmak için (Tıpkı komiser gibi). Genç kız da genç adama olanca gücü ile direniyor. (Tıpkı komiserin karşısındaki genç adam gibi) Her düzen için bir çare, her söz için bir başka söz, her tuzak için bir kaçış yolu buluyor. (Tıpkı genç adam gibi) Sonunda yeniliyor genç kız. Boyun eyip razı geliyor. Eniştesi, bu iş olmazsa artık dayanamıyacağını, çözüleceğini söyleyip, kendini kurtarmasını istemiştir genç kızdan. Soyunmağa başlıyor yenik genç kız. Ama genç adamın birden, önce kapıların ardında, sonra avluda, sonra güneşli sokakda geziniyor sözleri.. Bir balık avını anıyor. Oysa hiç balık tutmamış.. Bu kısacık sahnede **Anday** öykünmeden, aşmadan ama gerisinde de kalmadan Sait Faik'lerin, Orhan Veli'lerin soluğunu estiriyor öğretmenin üstünde. Ve genç adam tekrar, o aklı başında dost, iyi enişte oluyor. Geçmişdir kriz.. Çünkü tutsaklıkdan ötürü bir tutsaklıkdır bu. Hepimizde olduğu gibi. Geçen süre içinde genç kızla didişirken, tutsaklıkdan kurtulmuşçasına yaşamışdır genç adam. Genç kızın karşısında komiserleştiğince «dışardaki» adam olmuşdur. Baskısı, zulmü, dar alanlı yüreği ile, amacına yönelişi ile. Genç kız, dışardan gelen o bahar gibi kadın «içerdeki» idi o süre. Yoksa onun da «dışarda» lığı aslında bir içerdelik mi? Bunu açıklamıyor **Anday**. Kesince gördüğümüz tek şey, genç adamın ne kadar komiserleşirse o kadar «dışarı» çıktığıdır. 345 gün içinde aldığı tek soluk.. Çürümüş bir soluk, olumsuz bir soluk. Ama soluk..

Komiser içeri daldığında, genç kadının «baldız» olduğundan habersiz ve her şey istediği gibi olmuştur sanısı ile genç kız çıkıp gider gitmez, bir alıcı kuş gibi çullanır öğretmenin üstüne. Soruşturma makinalı tüfek gibi ateşlenir. Bu sefer, bu sefer artık konuşacakdır nasıl olsa. Oysa genç adam ya eski zırhına büründüğünden (öyle ya yeniden düşliyebilir karısını, kadının gözünde tüten etini) ya da bir süre soluk ladığı özgürlüğün diriltmesi ile gine taş gibidir komiserin karşısında. Yenilmiyecekdir.

Anday'ın bu yengiyi açıklayışı, tanımlayışı alabildiğine gerçekci. Ama toplumcu sanatcının kaçınılmaz çözümünde değil bu son. Yengi, direnme önce bir rastlantıya, sonra bir olumsuzluğa bağlanmıştır. Anday'ın toplumculuğunu eleştirmek isteyenlerin elindeki tek açık seçik kanıtda bu son'dur zaten. Bana gelince, ben Anday'ı saygı ile övgü ile kutluyorum.. «Ama bu yürek...»

Sahneye koyucu **Şirin Devrim'in** oyuna eklediği tek şey yok gibi idi. Ne bir ışık, ne bir karanlık. Anday'ın diyaloğlarındaki güzelliğin tadına varıp, sözleri zaman ve mekân içinde değerlendirmek gibi olumlu bir tutum **Şirin Devrim**'in aklının kenarından geçmemiş olmalı Anday'ın oyunu seyirciyi önceden akılsız kişi olarak kabul eden kaba bir dekorun içinde kendi kendine buldu yolunu. Bir de **Filiz (Toprak) Usluer** var bu oyunda. Biraz burundan gelen yumuşak sesi ile Anday'ın güzelim diline hakkını veren, bu küçücük ayrımlar içinde bir heykelcik güzelliğindeki rolü bu kadar ölçülü, bu kadar bilinçli, bu kadar kavrayarak oynayan gencecik oyuncu. **Filiz Usluer** Kadıköy sahnesindeki oynanışın, oyunun kendinden sonra hiç tartışmasız en ilginç yönü. Bir örnek oynayış Genç adam da **Kâmran Usluer** hiç aksamadı. Ne var ki o, oyun gücünün yanı sıra fiziği ile yakalıyor rolünü. **Filiz** gibi, o da daha derine, daha düz çizgilere gidebilse başarısı tam olacak.. Ya **Rıza Tüzün**.. Daha kaç gün oldu Tüzünü **Başkut**'un deli çavuşu olarak alkışlayalı.. O ufacık, titrek deli çavuşun, sevimli ihtiyarcığın komiser rolünde böyle gepgergin dikilmesi beni bir başka etkiledi. **Tüzün** gerçek bir kompozisyon oyuncusu Kısaca **Anday**'ın oyunu bu üç oyuncunun el birliği ile yeterli, kusursuz bir oynayış kazanmış. Kazanmış demem yerinde olmadı çünkü **Anday**'ın oyunu aslında kendi kendini var eden oyunlardan. Mutlaka görülmesi gereken oyunlardan...

* * *

Oyundan sonra Kadıköy sokaklarını yağmur altında geçip **Anday**'ın evine gittik. Önce kutlamağa sonra da sözünü etmeğe oyunun .. Bir küçük apartımanın ikinci katı. Benim ilk gidişim Anday'lara. Kapıyı karısı açtı. Günlerdir en duru sularda yıkanıp arınmışcasına ışıltılı, aydınlık yüzlü bir güzel genç kadın. Anday evde yokmuş.. Genç anneyi uğraşından alıkoymamak için çağrısına karşı koyup girmedik içeri. Ama Anday'ın evi, yâni 1965 Türkiyemizde en güçlü şairlerimizden, en iyi yazarlarımızdan birinin evi bir resim gibi takıldı kafama.. Küçücük bir holdü gördüğümüz. Temiz, o mütevazi dediğimiz eşyalar. Bir de kocaman kömür sobası. Karanlık, ıslak sokaklar boyunca geri dönerken, bu saatlerde şehrin ışığa batmış yakalarındaki o parlak, o giyimli kuşamlı dev yapılar geldi hatırıma. Bu saatlerde geniş vitrin pencerelerin ağır kumaşlardan perdelerine vurur en bol ışıklar.. Işıklar şangırtılı, sultan salıntılı avizelerden yollara dökülür. İçeri girdiğinizde halılar yumuşacık sarar ayaklarınızı. Bir çürümüş baygın sıcaklıkta koltukların en cömertleri kol açar, kuştüylerini, satenlerini, okşanası yastıklarını sunarlar. En ince dolaplarda içkiler buğulanır. En kıvrak masalar kâğıtlar, fişler kusar. Kesme cam, porselen, çiçek, seramik, ipek, tüy, antika biblolar ya da soyut biçimlenmeler... Abajurların gölge oyunları dalga dalga gelir üstünüze. Bu salonlarda akıllılıktan, aydınlıktan yoksunluğunu hiç hatırına getirmiyen gerilmiş mideli, kendine güvenli adamlar dolaşır Kadınlar parlar. Kolları bıngıl bıngıl ak, gerdanları bıngıl bıngıl, beyinleri bıngıl bıngıl «yumuşakca» kadınlar. Ya da kadınlar, gerilmiş saten yüzlü, binbir çiçek kokulu, ince yay bacaklı, giysileri bedenlerini okşayan, kuru parşömen ciltli, elleri serin ve kuru, akılları kurumuş kâğıt kurusundan çıtırtılar veren kadınlar. Erkeklerin dilleri kendilerine göredir Kadınların dilleri erkeklere göre.. Ve hepsini bir araya koyup, en ağır preslerde ezseniz **Anday**'ın bir tek cümlesine benzer bir cümle sızdıramazsınız onlardan.. 1965 Türkiyemizin İstanbulunda halkın, emeğin, düşünürün, Kemal'lerin, Tahir'lerin, Anday'ların hakkını bu soy insanlar yer.. Anday' için yakınıyor muyum sanıyorsunuz? Hayır. Acımam, küskünlüğüm kendime benim. Tiyatro gecesi böyle kapandı ise haklıydı Anday:

«Bu akşam da gönlümüzce bitmediyse gün,
Demek tümü bizim omuzlarımızda yükün.

Gelin buna bir çare bulalım
Bunca olduğumuz gayri yetmiyor
Yarın daha iyi adam olalım.
Yarın daha sağlam daha akıllı
Yarın daha sevdalı daha haklı.
Günün bize bağlı olduğunu bilelim.»

Bilmem gerek.. Anday'ın Anday'ı hatırlaması gerek. Madem asıl şimdi, sanatından yana daha iyi, daha sağlam, daha sevdalıdır; nicedir bizlere sunduğu düş yarı kalmamalı, bu ülkede insan hakkı yenmemeli. Halk severin sözü dinlenmelidir. İstanbulun Kadıköyünden **Melih Cevdet Anday** sözünü tutmalıdır..

Bir şapka dolusu kanun

Nijat ÖZÖN

Türk sinemasına bir «deli gömleği» giydirmek istiyen sinema ağaları, bir yıl içinde yarım düzüne kanun tasarısı hazırlayıp kimini milletvekili eliyle, kimini meslek görüşünü yansıtan rapor olarak —fakat yine kanun tasarısı kılığında— Meclis komisyonlarına ulaştırdılar. Birden bire hukukçuluğa merak saran ve iki ayda bir kanun tasarısı hazırlıyan sinema ağalarının bu hamaratlıkları ve telâşları boşuna değil tabii. Baştan sonra hasis çıkarlarla dolu tasarılar her itiraza uğrayışta, «acaba bunu nasıl yutturabiliriz?» düşüncesiyle başka bir kılığa sokulmakta, fakat hasis çıkarlar bir türlü bir yana bırakılamadığından dönüp dolaşılıp hep aynı noktaya gelinmek, tasarıların hepsi birbirine benzemektedir. Aşağıda bu çabalardan bazı örnekler göreceksiniz.

1963 Eylülünden 1964 Kasımına kadar, sinemamızı «düzene sokmak için» yarım düzüne kanun tasarısı hazırlandı. Bunların hepsi «Türk Film Prodüktörleri Cemiyeti» tarafından kaleme alınmıştır. Ilk tasarı, «TFPC»nce hazırlandıktan sonra Istanbul Milletvekili Suphi Baykam tarafından hemen hemen olduğu gibi Meclise sunulan tasarıdır. Taslak ile tasarı arasında önemli bir değişiklik olmadığı için, 1963 Eylülünde ortaya çıkan bu ilk iki tasarıya «Tasarı I» diyeceğiz.

Ikincisi, Sayın Baykam'ın, basında çıkan yazılar üzerine bazı sinema yazarlarıyla görüştükten sonra yaptığı değişikliklerle ortaya çıkan tasarıdır. (Tasarı II) «TFPC»nde bazı sinema yazarlarının da katılmasıyla yapılan toplantıdan sonra Sayın Baykam bu tasarıyı 1963 Kasımında, eski tasarısının yerine geçmek üzere sunmuştur. Bugün Meclis Komisyonlarında «resmen» bulunan kanun teklifi, bu tasarıdır. Tasarı III, yine aynı toplantıda TFPC'nin sinema yazarlarını kapı dışarı ettikten sonra kaleme alınmıştır. Tasarı IV, yine «TFPC»nin 1964 Temmuzunda Meclis alt - komisyonuna sunduğu metindir. Tasarı, V, Istanbulda toplanan «Birinci Türk Sinema Şûrası»nda alınan kararlar üzerine telâşa düşen sinema ağalarının Ankaraya gönderdikleri heyetin yine alt-komisyona sundukları metindir.

Once şunu belirtelim: Bir yılda yarım düzüne tasarı hazırlandığını duyan okuyucu sanacaktır ki, bu tasarılar çok ayrıntılı, uzun tasarılardır da, üzerinde birçok değiştirmeler çıkarmalar, ekleme ler yapılmıştır; gözden kaçanlar katılmış fazlalıklar atılmıştır. Oysa böyle bir şey söz konusu değildir, olamaz da. Nasıl olsun ki, yürürlük ve yürütme ile ilgili ikiser maddeleri bir yana bırakılınca, bu tasarıların en kısası 8, en uzunu da 11 kısacık maddeden meydana gelmektedir. Amacın, sinemayı düzene sokmak değil, temel çıkarları korumak olduğunu da her şeyden önce bu tutum ortaya koyar. Bazı temel konular la ilgili maddelerin Tasarı I'den Tasarı V'e kadar geçirdiği «dalgalanmalar» ise bu çıkarcı tutumu inkâr edilemiyecek şekilde yansıtmaktadır. Örneğin, her yıl sinemalarda belirli sayıda yerli filim oynatmak zorunluğunu koyan maddeyi ele alalım. Tasarı I'e göre, Türkiyede her sinema 15 Eylül ile 15 Mayıs arasında sekiz Türk filmi göstermek zorundadır. Böyle bir zorunluğun, gerçekte büyük şehirlerdeki birinci vizyon sinemaları hedef tuttuğu ve örneğin İstanbul ele alındığı ve Beyoğlundaki on kadar birinci vizyon sinemasına bu madde uygulandığı vakit, sekiz ay içinde sekiz filim değil seksen yerli filim gösterilmek zorunda kalınacağı sinema yazarlarınca belirtilmiştir.

Dr. Suphi Baykam
Tasarıcı

Bunun üzerine Sayın Baykam, Tasarı II'de bunu biraz daha yumuşatarak, kotaya girecek sekiz filmin «Milli Filimcilik Komitesi»nce seçilmesini şart koşmuş, ayrıca Komitenin daha az sayıda filim seçebileceğini de öngörmüştür. Sinema ağaları bu kadarcık bir «yumuşama»yı bile çok görmüşlerdir. Nitekim bu maddenin bundan sonraki tasarılarda gösterdiği gelişme çok ilgi çekicidir Tasarı III te 15 Eylül — 15 Mayıs tarihinden 15 gün fedakârlık yapılarak 15 Eylül — 1 Mayıs haline sokulmuş, kanunun yürürlüğe girdiği yıl en az 4, ikinci yıl 5, üçüncü ve daha sonraki yıllar 7 Türk filmi göstermek zorunluğu konmuştur. Tasarı IV ve V'te bu kademeli artış da kaldırılarak, 15 Eylül — 1 Mayıs arasında 7 Türk filmi göstermek zorunluğu yer almıştır.

Ya da şu «muafiyetler» konusunu ele alalım. Tasarı I'e göre stüdyolarda kullanılan filim yapmağa mahsus malzeme ve makinalar, yerli filim yapımında kullanılan boş filimler gümrük ve resimlerden muaftır. Sinemadan milyonlarca kazananların filim çevirimin den başka şeye yatırım yapmaktan vebadan kaçar gibi kaçındıkları, bu maddeyle birtakım insanların açıktan zengin olmasının devlet eliyle sağlanacağı öne sürülüş, bu konuda olsa olsa kredi kolaylıkları düşünülebileceği anlatılmıştır. Nitekim Sayın Baykam da bunu Tasarı II de vergi muafiyetinden çıkarmış, mevcut stüdyoların geliştirilmesi, makina ve diğer tesislerin yenilenmesi, yeni stüdyoların kurulması için uzun vadeli, düşük faizli kredi sistemini koymuştur. Ayrıca «Milli Filimcilik Komitesi»ne tam bir stüdyo kurmak görevini de yüklemiştir. Ama Tasarı III, IV ve V te bütün bunlar bir yana itilmiş, yine ilk tasarıdaki gibi vergi muafiyetine dönülmüştür.

Tasarı I'e göre yeni sinemalar çalışmaya başladıklarından itibaren 6 yıl süreyle her türlü Belediye resminden muaftır. Tasarı II'de yine biraz yumuşatma çabası kendini göstermiş, muafiyet 3 yıla indirilmiş. Ayrıca bu muafiyetten yararlanabilmek için sinemaların belirli niteliği olması ve bu niteliklerin «Milli Filimcilik Komitesi»nce belirlenmesi öngörülmüştür. Tasarı III, IV ve V'te bu süre yeniden uzatılıp 5 yıla çıkarılmış, ayrıca «MFK» nin denetimi kaldırılarak sadece «modern şartlara uygunluk» gibi yuvarlak bir söz konmuştur.

Tasarı I'e göre, «sinema ücretlerini sinemacı tespit eder, Belediye bunu aynen tasdik eder». Ne kadar güzel değil mi? Tasarı II'de yine bir yumuşatma çabası yer almaktadır: Sinema ücretlerinin azamisini «MFK» tespit eder, sinemacı bu ücretin altında çalışabilir Belediye ile sinemacı arasındaki anlaşmazlığı «MFK» çözer. Tasarı III'te ücreti, sinemacının isteği üzerine «MFK» tespit eder. Tasarı IV'te sinemacı ile belediye arasındaki uyuşmazlık halinde MFK işe karışır. Tasarı, V, bir öncekinin aynıdır.

Sinema işlerini düzenleyecek «Milli Filimcilik Komitesi»ni meydana getiren kimseler konusunda, bütün bu tasarıları hazırlıyan «TFPC»nin tutumu, çıkarları baltalandığı vakit nasıl küçük hesaplara düştüğünü açıkça ortaya koyar. Tasarı I'de, «MFK» ni meydana getirenler arasında «Türkiye Gazeteciler Federasyonu» temsilcisi de vardır. Bundan amaç, «MFK»ne bir sinema yazarının girmesini sağlamaktır. Sayın Baykam, sinema yazarlarının isteği üzerine ayrıca Tasarı II'ye «Türkiye Edebiyatçılar Birliği»nden de bir temsilci koymuştu. Tasarı II, «TFPC»nde görüşüldüğü sırada, yukarıda da belirttiğimiz gibi, sinema yazarları toplantıdan atılmalarına rağmen, «Türkiye Gazeteciler Federsyonu» ile «Türkiye Edebiyatçılar Birliği» temsilcileri Tasarı III ve IV'te de yer almış, fakat «Birinci Türk Sinema Şûrası»nda sinema yazarlarının toplantıdan atılmasını istiyenler Tasarı V'te her iki temsilciyi de dehlemişlerdir Bunun daha çirkin bir örneğini, geçen yazılarımdan birinde vermiştim; orada yer almıyan gelişmesiyle birlikte tekrarlıyalım: «TFPC»ndeki toplantıdan sinema yazarlarını kovanlar son bir denemeyle ve onları satın alabilmek umuduyla daha önceki iki tasarıda bulunmamasına rağmen Tasarı III'e şöyle bir fıkra eklemişlerdi: «O senenin seçilen en iyi iki filim eleştirmecisine de 20.000.— lirayı geçmeyen tesvik primi verilir» (!) Bu fıkra, «Birinci Sinema Danışma Kurulu» toplantısından bir ay önce hazırlanan Tasarı IV'e de alınmış, fakat «Birinci Türk Sinema Şûrası»ndan sonra kaleme alınan Tasarı V'ten çıkarılmıştır!»

Fakat en ilgi çekici gelişme sinema endüstrimizin bugünkü iktisadi yapısının «manivelâsı» sayılan Belediye Eğlence Resmi konusundaki değişikliktir «TFPC»nin hazırladığı bütün tasarılarda, yerli filmciliği «kaliteli» yapıma yöneltmek için «prim ve mükâfat» sözünden başka birşey yoktur. Belediye Eğlence Resminde, filimlerin değerine göre bir kademelendirmenin adı bile anılmamıştır. Aksine, bu kanun tasarılarına Belediye Eğlence Resmi konusu, ancak Tasarı IV ve V'te girmiş, o da ancak bu kademelendirmeyi önlemek üzere ele alınmıştır Nitekim. Tasarı IV ve V te yer alan madde şöyledir: Yerli filimlerin Belediye Eğlence Resmi, yabancı filimlerin Belediye Eğlence Resminin yüzde 50 sinden fazla olamaz ve sinema ücretlerinde Türk filimleri aleyhinde bir değişiklik yapılamaz.

Kısacası Sayın Baykam'ın yapılan uyarmalarla yumuşatmağa çalıştığı fakat ufak tefek bazı noktalar dışında bunu başaramadığı Tasarı II de dahil, bütün tasarılar hep aynı nakaratı taşıyan türkülerdir ve türkülerin hepsi de yapımcıların kişisel çıkarları üzerinedir.

LUMUMBA

Aldandın sen Lumumba,
Aldandım ben.
Aldattılar aklı ve özgürlüğü
Bilmem gerekliydi ya bunu
Ben Kurtuluş Savaşı çocuğu
Tanımalıydım bu eski yüzü
İzmirden Ankaraya yangınlar alazında
Çocukların çığlığından, acısından anaların.

Aldattılar seni Lumumba,
Aldatıyorlar beni,
Aldanıyoruz düpedüz
Tusak halkların sunduğu tepsi
Belçikalı sofralara (Amanın adı özgür ekonomi)
Bakır uranyum ve altın madeni
Kauçuk tarlalarında sömürge şapkaları
Ve en ucuz zenginlik elemeği.

Aldandın sen Lumumba,
Aldandım ben.
Aldatıyorlar gazetelerle, televizyonlarla
Batı, —O, Eflâtunda kaldı— Batı? neymiş Batı?
Anamalın sömürgeci saltanatı
Veren bir elle, alan bin elle,
Bağımsızlıklar satılan çarşılar Çombelerle,
Ve kanlı yumruğu bekçilik edenlerin,
Tefeci konaklarına Batılı Brükselin.

Aldattılar seni Lumumba,
Aldatıyorlar beni.
Güçlüdür o yargıçlar yargılıyız aldanmaya
Bankalardan uçaklarla roketlerle geliyorlar
Uyandığını duydular mı halkın gerinerek
Iniveriyorlar ossaat tepesine
Tutulmuş paralı askerlerle.
Kongo bir halk ormanı değil artık.
Kanlı sürgün avı, doyumsuz çıkarların.

Vurdular senin Lumumba,
Vuracaklar bizi,
Vuruyorlar o karanlık ırmaklarda
Ormanları delip geçen namuslu hançer ışıltıyı
Kara sıcak senin kanın akar Afrika gecesinden,
Yağlı pırıl pırıl yüzleriyle iş adamları
Çil paralar atıyorlar dünya radyolarından
Düpedüz dilini tutmuş insanlığa.
Güçlüdürler, güçlü onlar: Kongo zengin.

Ezilmişlikle yoksulluk her yerde dilsizdir
Dilsizdir fakir beyazlar ve zenci milyonlar,
Aldanıyoruz durmadan, elimizde ne var?
Asyada, Afrikada, Güney Amerikada,
Perulu kızlar, Viyetnamlı oğullar
Ve sen Lumumba,
Bedeni delik deşik zenci baba!

Ceyhun Atuf Kansu

ALICI KUŞ

Vurur düşlerine ozanın
Güneş kızgınlığından birkaç ağustos
Birkaç ağaç
Yüksek ormanlar kuytusundan

Kardeşliğin alıcı kuşu
Kalkar konar

Köylü
Biçer ayrık otlarını ayırır başaklardan
Kalkar konar
Kardeşliğin alıcı kuşu

İşçi
Tutar ucundan en acar biçimlerin
Sürer
Bin başıboş atı bin cehennemi birden

Kardeşliğin alıcı kuşu
Kalkar konar

Duran el
Gitmeyen ayak
Bir göz ki
Arkasında bir ölü gözü
Bir ses ki
Arkasında bir ölü sesi
Döner durur
Kardeşliğin alıcı kuşu

Kalkar konar
Bir açık yürekten bir ötekine
Bir bugüne bir varına
Alıcı kuşu kardeşliğin

Arif Damar

NAZIM HİKMET MESELESİ

Üniversite profesörleri ile güçlendirilen bir bilim komisyonu yeni seçim kanununu yavaş yavaş hazırlaya dursun, bir Meclis Komisyonu da dörtbaşı mamur bir af kanunu çıkarmak amacıyla habire çalışıp duruyor, fakat nedense bir türlü ilerleyemiyordu bu çalışmalar. *Komünizmden hüküm giyenlerin af dışı bırakılacaklarını* öğrenen Nâzım Hikmet Bursa Cezaevinde açlık grevine başlayacağını söylüyor, İrfan Emin Kösemihaloğlu adında bir avukat Nâzım'ın affı için harekete geçiyordu. Vatan başyazarı Ahmet Emin Yalman da, belki daha önce davranmış, aynı gaye uğrunda *gazetesinde* yayınlara girişti. Cezaevinde Nâzım'la uzun boylu görüşen Yalman da, Nâzım'ın tövbe edip «ıslahı nefs» eylediğine yürekten inanıyor, böylesine değerli bir ozanı zindanlarda çürütmenin günah olacağını yazıp duruyordu. Nâzım Hikmet'in affını sağlamak üzere açılan kampanya aylarca sürdü. Ve af konusu Seçim Kanununun sebep olduğu tartışmaları da geride bırakan başlıbaşına bir sorun hâline geldi. Bilim Kurulunca hazırlanan Seçim Kanununu Büyük Millet Meclisi ufak tefek değişikliklerden sonra onaylamıştı, fakat af tasarısı komisyonla Meclis arasında bir top gibi [illegible]

— [illegible] Af Kanunu [illegible]

[illegible] Genel Kurul arasında gide gele mekik dokuyan tasarı üzerinde bir anlaşmaya varamayan Büyük Millet Meclisi, 24 Martta seçimleri yenileme kararıyle dağılınca Nâzım Hikmet de açlık grevine başladı. Bu suretle seçim kampanyasına [illegible] bir de Nâzım'ın affı kampanyası açılmış oluyordu: On iki [illegible] yattığı cezaevinden Nâzım Hikmet'i kurtarmaya çalışanlar bir af dilekçesi hazırladılar. Memleket [illegible] çok [illegible] yapmış herkesten imza toplamağa bakıyorlardı. Ba[illegible] tırmanırken bir gün iki [illegible] yolumu kesti. Eğer Nâzım'ın affını istiyorsam [illegible] *dilekçeyi imzalamalı* idim. Tereddütsüz bastım imzayı. Bunu yaparken de ne Ahmet Emin Yalman gibi şairin «ıslâhı nefs» [illegible] ne de avukat [illegible] gibi hasta ol[illegible] onu acıyordum. [illegible] dü[illegible] yüzünden [illegible] cezaevine [illegible] bulmuyordum. [illegible] bir düzeni zor [illegible] değiştirmeğe kalkışmak [illegible] heryerinde suçtu. [illegible] çünkü kalkış[illegible] değildir. *Devlet* [illegible] tutanları top, [illegible] gücü ile devirip [illegible] dener de becere[illegible] gündür. Artık ne [illegible] kahr, ne asi[illegible]. Ancak teşeb[illegible] ulaştın mı kah[illegible] kur[illegible]. Bundan [illegible] ki, [illegible] başarı[illegible] Fa[illegible] neticelere [illegible] gö[illegible] [illegible]. Bu [illegible]

[illegible]ım. Nâzım Hikmet, yürürlükteki toplum *düzenini zorla* değiştirmeğe girişecek, bu yolda plânlar hazırlayacak, tertipler kuracak, bir takım serüvencilerle işbirliği edecek adam mıydı? Aklım yatmıyordu böyle bir düşünceye. Türkçeyi o kadar iyi kullanan okuyanlar üzerinde şiirleriyle öylesine büyüleyici etkiler yapabilen bir sanatçı, ne demeye, âdi bir Balkan komitecisi, ya da bir bolşevik ajanı gibi davranmaya heveslensindi? *Böyle bir olanağı* havsalama sığdıramıyordum. Eserleri yüzünden de bir sanatçının değil, 28 yıl, 28 gün olsun cezaevinde yatmasına gönlüm razı olmuyordu. Nâzım'ın *yazıları tartışılır*, beğenilir, beğenilmez, bunlar hakkında okuyucular dilediklerı yargıya varabilirdi. Bir takım öğrencilerin üzerinde kitapları bulundu diye bir ozanı zindana atmak çağımız koşullarına uygun bir davranış sayılmazdı. Böylelikle mi koruyacaktık, yürürlükteki toplum düzenini?

14 Mayıstan sonra, Demokratların zaferi yüzü suyu hürmetine, bütün hükümlülerle beraber Nâzım da hapisten çıktı. Fakat demokratlar yaptıklarına pişman olmuşlardı. Daha Af Kanunu Mecliste görüşülürken kürsüye gelen Tevfik İleri:

— Herkesi affediniz, fakat Nâzım'ı affetmeyiniz, o bir vatan hainidir, gibilerden pek şiddetli bir nutuk çekmişti. Ama o günlerde bir bayram havası taşıyan Büyük Millet Meclisi, İlerinin uyarmalarına kulak asmamıştı. *Fikir özgürlüğü* uğruna beyaz ihtilâl *yapmakla* öğünen bir çoğunluk kanlı katillere cezaevlerinin kapısını açarken, bir şairi onlardan ayırıp hapiste tutamazdı. Pek göze batardı o sırada böyle bir işlem. Bu yüzden adi *suçlularla* beraber onu da bıraktılar.

Nâzım Hikmet'in Moskovaya kaçışı nedenleri üzerinde burada herhangi bir fikir ileri sürebilecek *bir durumda değilim şimdilik.* O zamanlar kulaktan kulağa söylendiğine göre, yeni iktidar, şaire baskı yapmış, ellisinden sonra onu askere almak, uzak yerlere sürmek, oralarda kim vurduya getirmek istemiş, Nâzım da bunu öğrendiği için kaçmaktan gayri kurtuluş yolu bulamamıştı. *«La Force des Choses»* adlı eserinde Simon de Beauvoir, Nâzım Hikmetin ağzından olayı bu şekilde anlatır. Eğer doğru ise, DP. hükümetinin davranışını eski iktidara kıyasla çok daha ilkel, hukuk devleti kavramına çok daha aykırı bulmamaya imkân yoktur. Kanun koyucu ve düzen koyucu bir devletin hükümeti nasıl olur da tıpkı kanun dışı bir çete gibi vatandaşa karşı gizli tertiplere başvurur, onu el *altından yok etmeye kalkar? Akıl* alır şey midir bu?

*Ama dediğim gibi olayları bil*miyoruz henüz. Kimbilir belki Nâzım evhama kapıldığı, belki de sahiden ölümle korkutulduğu için Rusya'ya sığınmıştı. Hangi neden le kaçmış olursa olsun, onu Türk vatandaşlığından çıkaran Bakanlar Kurulu Kararını da doğru bulmadığımı söylemeliyim. Vatandaşlık öylesine köklü doğal haklardandır ki, onun hayattan da öteye sürüp gitmesini kimse önleyemez. Nâzım'ı Türk vatandaşlığından çoğu 27 Mayıstan sonra vatana hiyanet suçu ile ağır cezalara çarptırıldılar, içlerinde suçunu hayatı ile ödeyenler de oldu. Nâzım da sığındığı yabancı ülkede resmen vatansız olarak öldü.

Resmen derken aramızdaki gelenekçilere bağlı, değer yargıları hukuk kurallarının dar açısından kurtaramayan kimseleri düşünüyorum. Yoksa şiirlerine bakarsanız, bir vatansız değil, vatan özlemi içinde kıvranan soylu bir ozan olarak yaşamıştır gurbet ellerinde hep:

Bir vapur geçer Varna önünden,
Uy Karadenizin gümüş şelleri,
Bir vapur geçer Boğaza doğru,
Nâzım usulacık okşar vapuru,
Yanar elleri..

Eğer eserleri kalacaksa, yarın bu adam en az vaktiyle ona Türklüğü esirgeyenler kadar Türk sayılmayacak mıdır? Nâzım Hikmet'e şiir dilinde türkçeyi en iyi kullanan Türk ozanlarından biri denmiyecek midir? Ölümü dünya basınında geniş yankılar uyandırdı. En ağırbaşlı batı gazeteleri onun kişiliği, fikir ve sanat değeri hakkında sütunlar dolusu yazılar yazdılar. Biz de ise Orhan Seyfi Orhon'la Ulunaydan başka bir yazarın, ölümü ile ilgili olarak Nâzım'a dair bir fıkra kaleme aldığını hatırlamıyorum. Ulunay onu çocukluğunda kucağına almıştı. Orhon da onda vaktiyle şiir istidadı görmüştü. Her ikisine göre sapık bir ideolojiye saplanmakla bu adam kendine yazık etmişti.

Nâzım Hikmet'in hayatı, fikir*leri ve eserleri* üzerinde «bir şeyler» söyleyebilecek kimse yok mu idi aramızda? Herhalde vardı. Ama ne yaparsınız ki 1934 yılında Şehir Tiyatrosunda piyesleri *oynanan* «sapık» şairden rahat rahat söz açmak, 1964 yılının çok partili Türkiyesinde suç sayılabilirdi.

Nadir NADI
(Perde Arahğından)

Kurtuluş Savaşı Destanı'ndan

BİZİM KADINLARIMIZ

Gece aydınlık ve sıcak
Ve kağnılarda tahta yataklarında
Koyu mavi humbaralar çırıl çıplaktı
Ve kadınlar
Birbirlerinden gizliyerek
Bakıyorlardı ayın altında
Geçmiş kafilelerden kalan öküz ve tekerlek ölülerine.
Ve kadınlar
Bizim kadınlarımız
Korkunç ve mübarek elleri
İnce küçük çeneleri, kocaman gözleriyle
Anamız, avradımız, yarimiz.
Ve sanki hiç yaşamamış gibi ölen
Ve soframızdaki yeri
Öküzümüzden sonra gelen,
Ve dağlara kaçırıp uğrunda hapis yattığımız,
Ve ekinde, tütünde, odunda ve pazardaki,
Ve kara sapan koşulan
Ve ağıllarda
Işıltısında yere saplı bıçakların
Oynak ağır kalçaları ve zilleriyle *bizim olan*
Kadınlar
Bizim kadınlarımız...
Şimdi ayın altında
Kağnıların ve hartuçların peşinde
Harman yerine kehrübar başaklı sap çeker gibi
Aynı yürek ferahlığı
Aynı yorgun alışkanlık içindeydiler
Ve on beşlik şarapnelin, çeliğinde
İnce boyunlu çocuklar uyuyordu.
Ve ayın altında kağnılar
Yürüyordu Akşehir üstünden Afyon'a doğru...

Nâzım Hikmet

siyasi notlar

Üniversite

Karma Bütçe Komisyonundaki Üniversite tartışmaları meselenin çıkmazda olduğunu göstermekten başka işe yaramadı. Milli Eğitim Bakanı Öktem, Üniversiteden memnuniyetsizliğini saklamadı.

Bakana göre, «Fakültelerin ve Üniversitelerin bazı *organları* siyasi parti organları gibi çalışmaktadır. Bu kurullardan bütün kararların ilmi açıdan tetkik edilerek çıktığı mevcudiyeti artık inkâr e*dilemez, hizipler yüzünden söyle*nemez... Reform, şarttır... Çeşitli temaslarımızda üniversilerimiz beni aşan düşüncelerle noksanlarını ortaya koymuşlardır. Bir tasarı *hazırlamışlardır. Tasarı, bütünlü*ğüyle bakanlığımızı tatmin edici mahiyette görülmemiştir.»

Bakan, ayrıca «Devlet ve parlâmento ile üniversite arasında boşluk» olduğunu belirtti. Öktem, «Bir sözlü soru münasebetiyle üniversiteye müracaatımdan bir buçuk ay geçtiği halde hâlâ cevap alamadım. Gerek Senatoya, gerek Meclise karşı Bakan olarak sorumlu bulunmaktayım. Fakat cevap veremez duruma geliyorum» diyordu.

Konuşan milletvekilleri de meseleye bir yenilik getirmediler. Orhan Apaydının güzel raporu, bir ilgi uyandırmadı. *Gençlik teşek*küllerine karşı Üniversitenin McCarthy'ciler tarafından savunulması ise, Üniversite hesabına bir talihsizlik oldu. McCarthy Pehlivanı Üniversitedeki *huzursuz*luğu derhal teşhisini koydu: «Öğrencileri tahrik eden üniversite dışı faktörler vardır. Bunun esası araştırmalıdır.» Bu dehşetengiz milletvekili «Orta Doğu Teknik Üniversitesi içinde gizli cemiyet *üyesi öğrenciler faaliyet* göstermektedir.» gibi müthiş bir ifşaatta bulundu. İhsan Ataöv ise, derdin sebebi «gençliğin yeteri kadar ahlâklı yetiştirilmeyişidir» fetvasını verdi. Bu hatipler, gençlikten hakettikleri cevabı aldılar: «Ulusumuzu yabancılara peşkeş çeken, Turancılık hayalleriyle yanıp tutuşan, devrim aleyhtarları şunu iyice bilsinler ki, kurdukları menfaat çukurlarında muhakkak kendile*boğulacaklardır. Ulusumuz, bütün* kurumlarıyla bir reforma muhtaçtır. Fakat bu reform, bazı politikacılar tarafından köstеklenmiş, memleket herhaliyle bir viraneye *çevrilmiştir. Kutsal parlâmento* kürsülerini şahsi menfaatlerine alet edenler, bu kürsülerin muhtariyetini ve hürriyetini Mustafa Kemal'in devrimlerine ve gençli*ğe borçludurlar.»*

Bu arada, İstanbul Üniversitesindeki huzursuzluktan bütün üniversitenin yara aldığını düşünen Ankara Üniversitesi, bir reform tasarısıyla ortaya çıktı. Ankara Üniversitesi tasarısında, dışarıda vazife almıyan ve vazife alan öğretim üyeleri arasında ilgi çekici bir ayrım yapılıyor. Ancak tam vakitli öğretim üyelerine, tazminat ve üniversiteyi yönetme hakkı tanınıyor.

S.K.D.

Sosyalist Kültür Derneği İstanbul Şubesinin yeni yıl çalışma programı gereğince tertiplediği hafta sonu konferansları, 2 Ocak 1965 Cumartesinden itibaren başlıyacaktır.

Derneğin Nuruosmaniye caddesi, Mengene sokak Fazilet Apt. Kat. 3 teki lokalinde her cumartesi saat 15 te verilecek olan konferansların programı şöyledir.

2 Ocak 1965 — Prof. Nurettin Şazi Kösemihal (Sosyoloji ve Eylem).

9 Ocak 1965 — Cemil Meriç (On dokuzuncu yüzyıl düşünürü Saint Simon).

16 Ocak 1965 — Necip San (Türkiye Şartları ve Sosyalizm)

23 Ocak 1965 — Dr. Nihat Türel (Sendikacılığın Gelişmesi).

30 Ocak 1965 — Prof. Dr Edip Çelik (Türkiyenin NATO ilişkileri).

Diğer yandan Temel Haklarını Yaşatma Derneğinin seri konferansları da programı gereğince yapılmaktadır. 7 Ocak 1965 günü, Eminönü Öğrenci Lokalinde Aziz Nesin *«Yazarın Sorumu»* konulu bir konuşma yapacaktır.

Yabancı Sermaye Saltanatı

– Sosyalist Kültür Derneğinde Doğan Avcıoğlu'nun yaptığı konuşma –

Hikâye, 150—200 yıldır sürüp gider. XIX. yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu, bütün azgelişmiş ülkeler gibi, silâh zoruyla Avrupa kapitalizmine açılmıştır. Donanmanın himayesinde dünyayı ya sömürge, ya da yarı sömürge haline getiren milletlerarası kapitalizmin belli başlı sömürme araçlarından biri sermaye ihracıdır.

Yabancı sermayenin, Cumhuriyetten önce başımıza ne işler açtığını hepiniz biliyorsunuz. Düyunu Umumiyeyi tanıyorsunuz. Bunlar üzerinde durmıyacağım. Yalnız İsmail Hüsrev'in «Türkiye Köy İktisadiyatı» adlı eserinde yer alan bir iki rakamı zikretmek isterim. Harp arifesinde, 1914—15 yılı bütçesinde Osmanlı Devleti, Harbiye Nezareti için ancak 6 milyon altın lira ayırabilirken, Düyunu Umumiye için 12 milyon altın lira civarında bir para ayırmak zorunda kalmıştır. Düyunu Umumieynin bütçedeki payı yüzde 34'tür! Bu durumda, eğitim hizmetlerine 554 bin altın lira, yani bütçenin yüzde 1,61'i kalmaktadır. Bu parayla da ancak mektepsiz maarif idare edilebilirdi.

Ne var ki, o tarihlerdeki yöneticilerimiz yabancı sermaye yoluyla sömürme mekanizmasını anlamamışlar, ya da anlamak istememişlerdir. 1908 hareketini yapan İttihatçıların ekonomik ve mali konulardaki tek otoritesi olan Cavit bey, geçmişin acı hatıralarına rağmen, «yabacı sermayesiz kalkınma olmaz» görüşünü savunmuştur. O tarihlerde sadece bir tek kişi, milliyetçilerin toplandığı Türk Yurdu Dergisinde, yabancı sermayenin Türkiyeyi nasıl sömürdüğünü rakamlarla ortaya koymuştur. Bu da yabancı bir sosyalist olan Parvus'tür. Ama Parvus, milliyetçiliği ve Türkçülüğü sadece dilde Türkçeye gitmekten ibaret gören o zamanın Türk aydınlarına, yarı sömürge gerçeğini anlatamamıştır. Parvus, «Siz avcıları tarafından kuşatılmış bir av hayvanı gibi köşeye sıkıştırıldığınızı hâlâ anlamıyorsanız size ne söyleyebilirim» diyerek yurduna dönmüştür.

Parvus'un sözlerini Mustafa Kemal anladı. Kapitülâsyonları kaldıran, Düyunu Umumiye idaresine son veren Mustafa Kemal, yabancı sermayeyi de memleketten kovdu. Fakat az gelişmiş bir ülkede ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmenin tek yolu olan devletçi ve halkçı bir politika uygulama yoluna gidilmedi. Atatürk'ün etrafındaki kapitalist ülkeler okullarında yetiştirilmiş iktisatçı kadro, kapitalizmin dışında bir ekonomik sistem olabileceğini tasavvur dahi edemiyordu. Bu sebeple, yabancı sermayeyi kovan Türkiye milli bir kapitalizm kurma çabasına girişti. İş Bankası bu maksatla kuruldu, Sanayi Teşvik Kanunu bu maksatla çıkarıldı. Demiryolu ihaleleriyle ilk milyonerler yaratıldı. Ama devet bütçesinden cömertçe beslenen yerli kapitalistler, memleketin sanayileşmesinde başarı kazanamadılar. Devletçilik bir zaruret halinde ortaya çıktı. Ne var ki 1930 lardan sonra ancak birkaç yıl uygulanabilen devletçilik bir sistem haline getirilemedi. Atatürk'ün de bunu gerçekleştirmeye ömrü yetmedi. Sonra İkinci Dünya Savaşı geldi. Harp yılları, toprak ağalarının ve kapitalistlerin hızla geliştiği ve güçlendiği bir dönem oldu. Hacıağa, harp zengini gibi o tarihlerde gazetelere geçen deyimler, bu kapitalist gelişmeyi yansıtır.

Harbin yarattığı memnuniyetsizlikler ve dış politika icabı, çok partili hayata geçilince, ekonomik bakımdan güçlenen kapitalistler ve toprak ağaları, siyasi partilerin kilit noktalarını ve böylece siyasi iktidarı ele geçirdiler. İhtilâlci kadroya karşı, toprak reformu dolayısıyle başlayan muhalefet, bu sınıfın bir toprak ağasının liderliğinde iktidarı tek başına ele almasına yol açtı.

Halkı da peşinden sürükleyen bu toprak ağası—kapitalist koalisyonu halkın ümitlerine cevap verecek güçte ve ehliyette değildi. Bu sebeple daha işin başında gözünü dışarıdaki kapitalist ağabeylerine çevirdi. Memleket ekonomisini yabancı kapitalistlere ardına kadar '1.

1945 te Sovyet tehdidleri karşısında Türkiyeyi, «Biz, Sovyetlerle dostuz» diye yalnız bırakan Amerika da Soğuk Harbin başlamasıyla bir ileri karakol olarak memleketimizle ilgilenmeye başamıştı. Türkiyede üsler kurmak istiyordu. Yerli kapitalist ve toprak ağası, Amerikanın özel çıkarları uğruna uzattığı ele dört elle sarıldı. Devletçilik unutuldu, devletçi plânlar rafa kaldırıldı. Söz artık Sam Amcanındı. Sam Amca, «Kapitalist kalkınma yolunu seçmek şartıyla dış yardım veririm» diyordu. Yerli kapitalistlerin ve toprak ağalarının da istediği buydu.

Dünya Bankasının kredileriyle, özel sanayiin finansmanı için bir banka kuruldu. Amerikanın telkiniyle, devlet fabrikaları satılmak istendi. Bu arada komik olaylar da oldu. Dünya Bankası, Seyhan Barajı için özel teşebbüs eliyle işletilmek şartıyla kredi veriyordu. Ama yerli sermayedar bulmak mümkün olmuyordu. Sermayedarlık, Adana CHP ve DP. başkanlarına da teklif edildi. Parti başkanlarının parası yoktu. Başkanlar, Ziraat Bankasından sağlanan kredilerle Çukurova Elektrik A.Ş. ne hissedar oldular. Memleket ekonomisi, karşılık paralar mekanizması ile özel teşebbüsçü yönde tam bir kontrol altına alındı.

Yabancı sermayenin Türkiyeyi kalkındırması için zemin artık hazırdı. Amerikalılar, yabancı sermayeye her türlü imkânı tanıyın, kalkınırsınız, diyorlardı. 1951 de bir Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu çıkarıldı. Ama bu, yabancı sermayeyi getirmeye yetmedi. Amerikalı uzmanlar, 1951 kanunu noksan, kâr ve sermaye transferini sınırlandırıyor, tehditleri kaldırın, kalkınırsınız fikrini ileri sürdüler. Nihayet 1954 te yabancı sermayeye her türlü imkânı tanıyan Amerikalıların hazırladığı bir kanun kabul ettik. Kanunun savunucusu devrin Ticaret Bakanı Çelikbaş, «Türkiye üç sene sonra, beş sene sonra 25—30 seneden beri kat'ettiği mesafenin çok ötesinde merhale alacaktır» diyordu. Bir milletvekili ise, yabancı sermayenin gelmesiyle İş Kanununu değiştirerek, günde 8 saat çalışmayı, 24 saate çıkartmak zorunda kalacağımızı ileri sürüyordu. O günlerde geleceği en iyi gören İnönü idi. İnönü, o zamanlar «Bugün Afrika kabileleri, kendi topraklarını işleten yabancılara karşı ayaklanmışlardır. Bizim iktidar, gül gibi toprağımıza, Afrika kabilelerinin koyduğu sermayeyi getirmek istiyor» görüşünü haklı olarak savunuyordu. Tenkitlere aldıran olmadı, kanun çıktı. Amerikayla imzalanan istimlâk garantisi anlaşmasıyla, gelecek şirketlerin devletleştirilmesi tehlikesi önlendi. Amerikalılar, karşılık paralardan hisselerine düşen fonların bir kısmıyla, Amerikan şirketlerinin Türk parası ihtiyacını karşıladılar. Bu sayede Türkiyeye bir miktar yabancı sermaye geldi. Ama bu sadece soygun sermayesi oldu. Döviz şeklinde gelen sermaye 1951—63 devresinde sadece 39 milyon liradır. Kâr ve diğer haklar için bu devrede yapılan transferler ise 124 milyon liradır. Yabancı şirketlerin kârları korkunçtur. Yıllık kârları sermayenin iki üç katıdır! Ve gelen sermaye, teknik bilgiyle ve büyük yatırımlara ihtiyaç gösteren verimli alanlara gitmemiş, montaj ve ambalaj sanayiine yönelmiştir.

Amerikalıların ilgilendikleri ikinci konu, petrol idi. Siz petrol bulamazsınız, size petrol bulalım, dediler ve bir Petrol Kanunu hazırladılar. Kanunun gerekçesi «Petrolümüzü, büyük yabancı şirketlere vermekten başka çare yok» görüşünü açıkça savunacak kadar utanç vericiydi. Ne var ki bir cins kapitülâsyon olan Petrol Kanununa rağmen, yabancı şirketler Türkiyede önemli petrol kaynakları da bulamadılar. Belki de petrol bulmakla yeteri kadar ilgilenmediler. Zira Libya ve Cezayirde petrol çıkması, Ortadoğu üretiminin hızla gelişmesi dolayısıyle yabancı şirketlerin, sağlanan büyük tâvizlere rağmen, Türkiyede petrol bulmakta menfaati yoktu. Dünya fiyatlarının yüzde 35 üstünde yürütülen ithalât çok daha kârlıydı. Yüksek fiyatla bu petrol ithalatı yüzünden yabancı şirketlere son 12 yılda 2 milyar Franın üstünde açıktan para ödenmiştir. Esasen yabancı şirketler, petrol de bulsalar, bu, astarı yüzünden pahalı bir iştir. Son hesaplar göstermektedir ki yabancı şirketler 1 milyon ton yerli ham petrol üretimi dolayısile, petrol kanununa göre 18 milyon dolar kâr transfer edebileceklerdir. Bu miktar petrolün tenzilâtlı ithal fiyatı ise, 15 milyon dolardır! Bu sebeple petrolümüzü kendimizin bulup, kendimizin işletmesi şarttır. Yerli petrol bile yabancı şirketlerin elinde yabancılaşmaktadır! Kapitülâsyon kanunu oan Petrol Kanunu kaldırılmalıdır.

Halen petrol kousunda en büyük tehlike, yurt içi petrol satışlarının tamamen büyük yabancı şirketlere kaptırılmasıdır.. Millî satış şirketi olan Petrol Ofis, piyasanın yüzde 75'ini yabancılara kaptırmıştır. Yabancı şirketler, devletin, devlet şirketi olan Petrol Ofis'ten alış—veriş yapmasına şiddetle karşı çıkarak, onu tamamen tasfiye etme çabası içindedirler. Devletin devletten alış—verişini sağlayanPetrol Ofis kanun tasarısı 14 aydır parlamentodan çıkmamaktadır! Bu konuda bütün milliyetçiler uyanık olmalıdırlar.

Şimdi bir de Maden Kanunu meselesi ortaya çıkmıştır. Yabancılar, madenlerimize el koymak istemektedirler. Amerikalı uzman Mr. Ely'nin bol ücretle hazırladığı maden kanunu tasarısı, Anayasaya aykırı olarak madenlerin mülkiyetini yabancılara vermeyi öngörmektedir. Kamulaştırmaya ancak mahkeme karar verebilecek, o takdirde de bedel derhal ödenecektir. Halen dürüst teknisyenler, başta Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanı olmak üzere, bu tasarıya karşı direnmektedirler. Fakat Paristeki son Konsorsiyum toplantısında, yardım şartı olarak liberal bir maden kanunu hazırlanmasını ileri sürmüşlerdir. Uyanık olmalıyız.

Truva atı rolünü oynayan başka bir yabancı sermaye örneği, Ereğli—Çeliktir. Normal şekilde 1 milyar liraya çıkabilecek olan tesisin maliyeti 3 milyar lirayı aşmıştır. Bütçeden ödenen miktar, 900 milyon lirayı bulmuştur. Yalnız dış kredilere kefil olan ve iç finansmanı garanti eden devlet, şirketin yüzde 51 hissesine de sahip olduğu halde, Amerikalılarla yapılan anlaşmaya göre şirkette söz sahibi değildir. Şirket, yerli ve Amerikalı bazı kapitalistlerin çiftliğidir. Çiftliğin bedelini, tekel durumunda çok yüksek fiyatlı satışlar yoluyla Türk sanayicisi ve tüketicisi ödeyecektir. Bakanlar, durumu biliyoruz, ama kontrol edemiyoruz, yetkimiz yok, diyorlar. İsterlerse kontrol edebilirler, ama etmekten çekiniyorlar. Bir Bakan «Karşımıza Amerikan hükümeti çıkıyor» diyor. Demek ki 1 milyarlık tesis, 1 milyara çıkacak, 2 milyar farkı ve şirketin kârlarını milletçe ödeyeceğiz. Bu yüzden bütün sanayi mamullerinin fiyatı yükselecek. Fakat ağzımızı açıp söz söyliyemeyeceğiz. İşte yabancı sermaye böyle bir soygun kaynağı olmuş, memleketimiz Kurtuluş Savaşı öncesi yarı sömürge durumuna düşmüştür. Sözde yardım veren ülkelerin şimşeklerini üzerimize çekmemek korkusuyla, soyguna rıza gösteri'mektedir. Halbuki, beğenmediğimiz Mısır, bir kıtlık devresinde olduğu halde, gıda yardımını kesmeye kalkan Amerikaya haysiyetli bir memlekete yakışır cevabı vermiştir. Johnson, Nâsıra gönderdiği bir mektupla, Mısırın Kongoluların Kurtuluş Savaşına yaptığı silâh yardımı durdurulmazsa, gıda yardımının kesileceğini bildirmişti. Yardımı politik maksatlarla kullanan Sam Amca, fakir Mısır halkını açlığa mahkûm etmekte bir sakınca görmüyordu. Bu son derece güç şartlarda dahi Başkan Nâsır, «Biz, hareket tarzımızı, Amerikalılardan öğrenecek değiliz. Hür bir devletiz. Amerika, gıda maddesi vermezse, haftada üç gün eksik et yeriz. Daha az çay, daha az kahve içeriz... Ama hürriyetimize asla el sürdürmeyiz» diyordu. Emperyalizme karşı çıkan Atatürk de böyle davranmış, böyle konuşmuştu. Ama şimdi yardım kesesini ellerinde tutanların karşısında boynumuz bükük. Artık Millî Kurtuluş Savaşını yapan, politik bağımsızlıktan sonra, ekonomik bağımsızlık peşinde koşan Türkiye değiliz. Millî Kurtuluş Savaşını Atatürk'ten sonra dejenere etmiş, kaybetmiş bir Türkiyeyiz. Geçmiş iktidarlar Türkiyemizi bir yarı sömürge yapmış, Düyunu Umumiye devrini geri getirmişlerdir. Kurtuluşumuz, 1919 yılında olduğu gibi bir Millî Kurtuluş Savaşından geçmektir. Bütün milliyetçiler, bizi sömüren ve kalkınmamızı engelleyen emperyalizme karşı birleşmelidirler. Sosyalizm, bugünün değil, yarının meselesi. Bugünün meselesi, bizi yarı sömürge haline getiren emperyalizme dur diyerek, kökü dışarda kapitalizmi zararsız hale getirmek, siyasi ve ekonomik bağımsızlığı gerçekleştirmek. Buna yeni bir Millî Kurtuluş Savaşı da diyebiliriz. Eğer Atatürkçü isek, eğer Atatürk Türkiyesinde yaşamak azmindeysek, bu yeni Millî Kurtuluş Savaşını mutlaka kazanmak zorundayız.